

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000 basisanalyse 2016-2021

Revideret udgave

**Vadehavet – Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og
Varde Å vest for Varde, Brede Å, Vidå med tilløb,
Rudbøl Sø og Magisterkogen**
Natura 2000-område nr. 89, Habitatområde H78, H86 og
H90, Fuglebeskyttelsesområde F57

Kolofon

Titel:

Natura 2000-basisanalyse 2016-2021
Revideret udgave
Vadehavet - Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og
Varde Å, H86 Brede Å, H90 Vidå med tilløb,
Rudbøl Sø og Magisterkogen og F57 Vadehavet
Natura 2000-område nr. 89
Habitatområde H78, H86 og H90
Fuglebeskyttelsesområde F57

Emneord:

Habitatdirektivet, Fuglebeskyttelsesdirektivet,
Miljømålsloven, basisanalyse.

Udgiver:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.naturstyrelsen.dk

Copyright:

Naturstyrelsen, Miljøministeriet

Sprog:

Dansk

År:

2014

ISBN nr.:

978-87-7091-164-1

Dato:

18. december 2014

Forsidefoto:

Naturstyrelsen

Resume:

Natura 2000-basisanalyse for Vadehavet -
Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å, H86
Brede Å, H90 Vidå med tilløb, Rudbøl Sø og
Magisterkogen og F57 Vadehavet. Basisanalysen
sammenfatter landsdækkende, kvalitetssikrede
data for de arter og naturtyper, som Natura
2000-området er udpeget af hensyn til.
Basisanalysen indeholder en kortlægning af
naturtyper og levesteder, en vurdering af
naturtilstanden og en foreløbig vurdering af
negative påvirkninger (trusler) mod en god
naturtilstand.

Må citeres med kildeangivelse

Indhold

1. Natura 2000-basisanalyse (planperiode 2016-2021)	4
1.1 Basisanalysens indhold.....	4
1.2 Natura 2000-planprocessen	5
1.3 Udpegningsgrundlag	5
1.4 Datagrundlaget	6
1.4.1 Datagrundlag arter	7
1.4.2 Datagrundlag naturtyper på land	8
1.4.3 Datagrundlag marine naturtyper	8
2. Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde, H86 Brede Å, H90 Vidå med tilløb, Rudbøl Sø og Magisterkogen og F57 Vadehavet.	9
2.1 Områdebeskrivelse	10
2.2 Udpegningsgrundlag i dette Natura 2000 område	11
2.3 Områdets naturtyper	13
2.3.1 Områdets terrestriske naturtyper	14
2.3.2 Områdets sø-natur	15
2.3.3 Områdets hav-natur.....	17
2.4 Områdets arter.....	17
2.4.1 Habitatområdets udpegede arter	17
2.4.2 Fuglearter	25
2.5 Naturtilstand og tilstand af arters levesteder	37
2.5.1 Forekomst og udvikling i naturtypens areal i dette Natura 2000 område.....	38
2.5.2 Naturtypernes tilstand og udvikling.....	40
2.5.3 Sø-natur.....	43
2.5.4 Levestedskortlægning og tilstandsvurdering	43
2.6 Foreløbig vurdering af negative påvirkninger (trusler mod naturtilstanden)	46
2.6.1 Trusler, der vurderes konkret i denne basisanalyse	46
2.6.2 Trusler, der ikke er omfattet af denne basisanalyse	57
2.7 Igangværende indsats	59
3. Litteratur	62

1. Natura 2000-basisanalyse (planperiode 2016-2021)

EU's Natura 2000-direktiver (fuglebeskyttelsesdirektivet og habitatdirektivet) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter af europæisk betydning.

Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter (habitatdirektivet) med senere ændringer og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/147/EF af 30. november 2009 om beskyttelse af vilde fugle (fuglebeskyttelsesdirektivet)

Danmark har valgt at gøre dette ved en systematisk og tilbagevendende Natura 2000-planlægning, der på grundlag af direktivforpligtelsen og den nationale naturovervågning for 6-årige planperioder (dog 12-årige for skovbevoksede fredsskovpligtige arealer) prioriterer den krævede indsats. Planperioden 2016-21 dækker derfor som udgangspunkt ikke de fredsskovpligtige arealer.

Natura 2000-planlægningen sker efter reglerne i miljømålsloven og bekendtgørelse om Natura 2000-skovplanlægning, der fastsætter, at en Natura 2000-plan består af:

- Mål for naturtilstanden i Natura 2000-området.
- Indsatsprogram.

Indsatsprogrammet for det enkelte Natura 2000-område udarbejdes på baggrund af en basisanalyse og foreliggende overvågningsdata.

Basisanalysen skal indeholde følgende elementer:

- Kortlægning af habitatnaturtyper og levesteder for arter, som områderne er udpeget for.
- Vurdering af tilstand og foreløbig vurdering af trusler.
- Et resumé, som på kortbilag angiver beliggenheden af de kortlagte arealer og tilstanden.

Basisanalysen indgår efter seneste ændring af miljømålsloven ikke som en del af Natura 2000-planen, men præsenterer datagrundlaget for denne plan.

Basisanalysen for planperiode 2016 -2021 blev offentliggjort 20. december 2013. Basisanalysen er siden blevet revideret og suppleret med tilstandsvurdering af en række kystnaturtyper samt med nye data om levesteder for ynglefugle. Enkelte steder er der foretaget supplerende kortlægning og tilstandsvurdering af mindre naturarealer. Endvidere har bemærkninger fra kommuner og andre interessenter indgået i revisionen af basisanalysen. Oplysninger om igangværende indsats er endvidere blevet opdateret med seneste opgørelser fra NaturErhvervstyrelsen.

1.1 Basisanalysens indhold

Basisanalysen er grundlaget for målfastsættelse og indsatsprogram i Natura 2000-planen for de enkelte, udpegede Natura 2000-områder. Basisanalysen fokuserer på Natura 2000-forpligtelser og dermed på de arter og naturtyper, som området er udpeget for at beskytte.

Basisanalysen er udarbejdet på grundlag af de nationalt indsamlede og/eller kvalitetssikrede data, der indhentes gennem det nationale overvågningsprogram for vand og natur - NOVANA. Data er offentligt tilgængelige på Danmarks Miljøportal. Naturstyrelsen har i årene 2010-12 gennemført en fornyet og udvidet kortlægning af de enkelte habitatnaturtyper og visse arters levesteder, og data herfra udgør sammen med tilstandssystemerne for de enkelte naturtyper og visse arters levesteder omdrejningspunktet for basisanalysen.

Vurderinger af de enkelte naturtyper og arters bevaringsstatus og de negative påvirkninger, som de er udsat for, bygger på NOVANA-rapporter over samme data udarbejdet af Nationalt Center for Miljø og Energi (DCE) ved Århus Universitet. Rapporterne er udarbejdet som led i DCE's funktion som fagdatacenter for det nationale overvågningsprogram. Vurdering af forstyrrelser af fugle og pattedyr bygger på DCE-rapporten - "Vurdering af forstyrrelsestrusler i Natura 2000-områderne", der er udarbejdet for Naturstyrelsen i forbindelse med opfølgningen på den 1. Natura 2000-plan.

Der findes andre data om naturen i Natura 2000-områderne. Disse er dog ikke tilstrækkeligt ensartede og landsdækkende til, at Naturstyrelsen har inddraget dem i de statslige basisanalyser, som blandt andet skal danne grundlag for en national prioritering af indsatsen i 2. planperiode. Mange af disse data vil med fordel kunne indgå i senere faser af planlægningen, ikke mindst i forbindelse med fastsættelse af konkrete forvaltningstiltag.

Natura 2000-planlægningen 2016-21 vedrører som udgangspunkt kun de arealer, der er omfattet af miljømålsloven, da planperioden for arealer omfattet af skovloven er 12 år (2010-21). Naturstyrelsen har alligevel for fuldstændighedens skyld valgt i basisanalysen at medtage alle indsamlede artsdata – uanset visse datasæt vedrører arealer omfattet af skovloven.

Selvom basisanalysen er udarbejdet midt i gennemførelsen af den 1. Natura 2000-plan, vil der for hvert enkelt område indgå en foreløbig status for gennemførelsen af den 1. plan byggende på tilgængelig viden om tilsagn om tilskud efter landdistriktsstøtteordningerne og godkendte EU-projekter (Life+).

1.2 Natura 2000-planprocessen

Planprocessen for de statslige Natura 2000-planer er fastsat i miljømålsloven. Med ændringen af miljømålsloven med virkning fra 1. juni 2013 er processen:

Natura 2000-planen udarbejdes efter forudgående drøftelse med de berørte statslige, kommunale og regionale myndigheder og med inddragelse af nationalparkbestyrelser, foreninger, organisationer og lodsejere, som har en væsentlig interesse i planen.

De tværgående, overordnede drøftelser foregår på nationalt niveau. På regionalt niveau præsenterer Naturstyrelsen basisanalyser, og et muligt planindhold drøftes. Basisanalyserne offentliggøres senest samtidig med, at drøftelser med de berørte interessenter indledes.

Forslag til Natura 2000-planer for 2016-21 offentliggøres senest 1 år efter offentliggørelsen af basisanalyserne. Miljøministeren (Naturstyrelsen) fastsætter en frist på mindst 12 uger for indgivelse af høringssvar vedr. planforslagene. Miljøministeren vedtager efterfølgende planen. Der gælder dog særlige høringsregler, hvis det offentliggjorte planforslag ændres væsentligt.

1.3 Udpegningsgrundlag

For hvert Natura 2000-område findes et udpegningsgrundlag, der ud fra de af EU fastsatte regler rummer de internationalt væsentlige arter og naturtyper for det pågældende område. For disse dyr, fugle, planter og naturtyper er der inden for de udpegede Natura 2000-områder en særlig

forpligtelse. Det er alene de arter og naturtyper, der er på områdernes udpegningsgrundlag som behandles i denne basisanalyse.

De danske fuglebeskyttelsesområder blev udpeget i 1983 med en lille justering i 2000, og der er nu udpeget 113 fuglebeskyttelsesområder i Danmark. I 1998 blev habitatområderne tilsvarende udpeget. Disse blev justeret og udvidet, senest i 2011, og der er nu 261 habitatområder i Danmark. Fuglebeskyttelsesområderne og habitatområderne udgør det samlede Natura 2000-netværk. Fuglebeskyttelses- og habitatområder kan være sammenfaldende eller ligge i umiddelbar tilknytning til hinanden, hvorfor der i alt er 252 Natura 2000-områder i Danmark. I Natura 2000-områder, hvor der indgår habitatområder og fuglebeskyttelsesområder med forskellig afgrænsning, er forpligtelsen i forhold til udpegningsgrundlaget udelukkende knyttet til det enkelte delområdes geografiske afgrænsning.

Naturen er dynamisk, og nogle arter og naturtyper indvandrer til nye områder, mens andre af naturlige grunde forsvinder fra områder, hvor de tidligere var kendt. Endvidere forbedres vidensgrundlaget om arternes og naturtypernes forekomst inden for områderne yderligere i forbindelse med systematisk kortlægning, overvågning og andre undersøgelser. Derfor opdateres udpegningsgrundlaget for de enkelte Natura 2000-områder med mellemrum. Dette vil typisk ske hvert 6. år forud for rapportering til EU og udarbejdelse af nye statslige Natura 2000-basisanalyser med efterfølgende Natura 2000-planer. Naturstyrelsen har i 2012 opdateret udpegningsgrundlag for såvel fuglebeskyttelsesområderne som habitatområderne efter offentlig høring. Kriterier for opdateringen og de udpegningsgrundlag, der gælder fra den 1. januar 2013, kan ses på [Naturstyrelsens hjemmeside](#).

Natura 2000-indsatsen for områdets udpegede naturtyper og arter vil dog i mange tilfælde betyde, at forholdene også forbedres for en lang række både almindelige, sjældne og rødlistede arter, der findes inden for området, men som ikke er grundlag for områdets udpegningsgrundlag som Natura 2000-område.

1.4 Datagrundlaget

Ved udarbejdelse af den enkelte basisanalyse præsenteres kun aktuelle overvågningsdata for naturtyper og arter, der er medtaget på det pågældende Natura 2000-områdes udpegningsgrundlag. Dette afsnit om datagrundlaget er en generel beskrivelse, der er dækkende for alle Natura 2000-basisanalyser.

Data, der anvendes og præsenteres i denne basisanalyse, er kvalitetssikrede og landsdækkende data, der er offentligt tilgængelige. Det vil i helt overvejende grad dreje sig om data indsamlet og kvalitetssikret i forbindelse med gennemførelse af det statslige overvågningsprogram - NOVANA. Den konkrete, praktiske gennemførelse af overvågningen og efterfølgende databehandling for de enkelte arter og naturtyper kan ses i de udarbejdede tekniske anvisninger på [DCE's hjemmeside](#) og de årlige NOVANA-rapporter.

De fleste data stammer fra den terrestriske del af overvågningsprogrammet, men derudover inddrages data indsamlet i de øvrige NOVANA delprogrammer, fx tilstandsvurderinger og levestedskortlægning i søer, kortlægning af marine naturtyper samt artsdata fra de akvatiske overvågningsprogrammer i NOVANA fx data til belysning af forekomst af lampretter andre fisk, insekter og havpattedyr.

Naturtype- og artsdata, der anvendes i basisanalyserne, kan findes på Miljøministeriets [MiljøGis](#) og i [Danmarks Naturdata](#).

1.4.1 Datagrundlag arter

Arternes udbredelse, forekomst og antal gennemgås og beskrives på baggrund af de kvalitetssikrede data, der er indsamlet i NOVANA-programmerne.

I basisanalysen præsenteres udelukkende data om arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for området, og som dermed er en del af Natura 2000-forpligtelsen.

Der er ikke med denne basisanalyse forsøgt analyseret og præsenteret viden om forekomst af områdets øvrige, sjældne, rød- eller gullistede arter eller arter optaget på habitatdirektivets bilag IV. Varetagelsen af hensynet til disse arter indgår ikke specifikt i Natura 2000-planlægningen.

For vindelsnegle, mosskorpion, insekter, padder, odder, flagermus, karplanterne: gul stenbræk, mygblomst, fruesko, enkelt månerude og mosarterne grøn buxbaumia og blank seglmos er der i de terrestriske overvågningsprogrammer i perioden 2004-2012 indsamlet data til belysning af de pågældende arters forekomst og udbredelse i og udenfor Natura 2000-områderne.

De tre danske havpattedyr (spættet sæl, gråsæl og marsvin) overvåges ligeledes i forbindelse med det nationale overvågningsprogram. Den nuværende overvågning af sælerne foretages ved flytællinger på yngle- og fædelokaliteterne. Marsvin er overvåget dels ved flytællinger dels ved passiv akustisk monitoring i de for arten fem vigtigste habitatområder.

For andre artsgruppers vedkommende inddrages der data fra de akvatiske overvågningsprogrammer. Fra vandløbs- og søovervågningen inddrages bl.a. data til vurdering af forekomsten af de udpegede fiske- og lampretarter, grøn kølleguldsmed, to muslinge-arter samt liden najade og vandranke.

For den overvejende del af arterne på Natura 2000-områdernes udpegningsgrundlag er resultaterne fra NOVANA-programmet beskrevet i den videnskabelige rapport fra DCE- Nationalt Center for Miljø og Energi - Overvågning af arter 2004-2011.

I rapporten gives der et overblik over de enkelte arters forekomst og udbredelse samt en præsentation af de pågældende arters status i Danmark på baggrund af de indsamlede overvågningsdata. Metode til overvågning af arter i NOVANA-programmet er grundigt beskrevet i de tekniske anvisninger, der kan ses via DCE's hjemmeside.

Fuglenes udbredelse, antal og bestandsudvikling beskrives ligeledes på baggrund af data indsamlet og kvalitetssikret i forbindelse med gennemførelse af NOVANA-programmerne i perioden 2004-2012. Princippet for overvågning af både ynglefugle og trækfugle er, at alle arter, som indgår i et eller flere Natura 2000-områders udpegningsgrundlag overvåges med varierende frekvens afhængig af artens bevaringsstatus. Arter med ugunstig bevaringsstatus overvåges oftere og mere grundigt end arter med gunstig bevaringsstatus. Data til vurdering af fuglenes forekomst er for de fleste arters vedkommende indsamlet af Naturstyrelsen og DCE. Disse data bliver for flere arters vedkommende desuden suppleret med data indsamlet af Dansk Ornitologisk Forenings medlemmer via DOF-basen. De anvendte data kvalitetssikres af DCE og/eller af Naturstyrelsen og anvendes efterfølgende i Naturstyrelsens overvågning af de pågældende fuglearter.

For en række ynglefugle, der ikke er specifikt tilknyttet Natura 2000-områderne, foretages der i NOVANA overvågningen en ekstensiv overvågning, hvilket betyder, at DCE Aarhus Universitet ved udgangen af overvågningsperioden i 2015 udarbejder landsdækkende udbredelseskort for disse arter. Der findes ikke et ensartet, landsdækkende billede af deres forekomst i de Natura 2000 områder, hvor de indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag. Der er derfor ingen antalsangivelser i de basisanalyser, hvor disse ynglefugle indgår i de pågældende områders udpegningsgrundlag.

For den overvejende del af fuglearterne på Natura 2000-områdernes udpegningsgrundlag er resultaterne fra NOVANA-programmet beskrevet i den videnskabelige rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi – [Fugle 2004-2011](#).

Overvågningsmetoderne for de enkelte fuglearter er beskrevet i de tekniske anvisninger.

1.4.2 Datagrundlag naturtyper på land

Grundlaget for den første generation af Natura 2000-planer var kortlægning af 23 lysåbne naturtyper og 10 skovnaturtyper. Kortlægningen af de lysåbne naturtyper blev gennemført i 2004-2005 af de daværende amter og suppleret i 2007-2008, mens kortlægningen af skovnaturtyperne blev gennemført i 2005-06 (skovbevoksede, fredskovpligtige arealer). Kortlægningen af skovnatur på ikke-fredskovpligtige arealer er gennemført i perioden 2009 – 2012.

Som grundlag for udarbejdelse af denne generation af basisanalyser er der i 2010-2012 foretaget en ny- eller genkortlægning af 33 lysåbne naturtyper og nykortlægning af fem ferske sønaturtyper i mindre søer. Kortlægningen af skovnaturtyperne er derimod ikke blevet gentaget, da planlægningen for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer kun revideres hvert 12. år. Denne basisanalyse viser alene resultaterne for kortlægning af skovnaturtyper på de ikke fredskovpligtige arealer.

1.4.3 Datagrundlag marine naturtyper

Gennem NOVANA overvåger Naturstyrelsen en række af de marine naturtyper. Data anvendes, hvor det er muligt, til en beskrivelse af naturtyperne.

Naturstyrelsen har i 2010-2012 kortlagt 56 af de 97 marine Natura 2000-områder for naturtyperne rev, boblerev og sandbanker. Den marine kortlægning præciserer udelukkende naturtypernes udbredelse og omfang i hvert område, og er baseret på ”Habitatbeskrivelser 2010-2012”. For rev medtages i kortlægningen arealer med en stentæthed over 25 % samt arealer i forbindelse hermed med en stentæthed over 10 %. Disse områder med en lavere stentæthed bidrager til det samlede stenrevs økologi. Denne mindre afvigelse fra habitatbeskrivelsen begrundes med, at kortlægningen er underlagt tekniske begrænsninger som man her igennem søger at opveje. De øvrige naturtyper er kortlagt i 2004 og tilpasset med ny viden siden hen.

2. Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde, H86 Brede Å, H90 Vidå med tilløb, Rudbøl Sø og Magisterkøgen og F57 Vadehavet.

Natura 2000-område 89 Vadehavet består bl.a. af habitatområde H78, H86, H90 (grøn afgrænsning) og fuglebeskyttelsesområde F57 (blå farve). Andre Natura 2000-områder er vist med sort afgrænsning og N-nr.

2.1 Områdebeskrivelse

Natura 2000 område N89 Vadehavet består af række fuglebeskyttelses- og habitatområder.

Fuglebeskyttelsesområder: F49, F52, F51, F53, F55, F57, F60, F65 og F67

Habitatområder: H78, H86, H90 og H239

For at lette overblikket samt sikre fokus i de enkelte habitat- og fuglebeskyttelsesområder er der udarbejdet 10 individuelle basisanalyser til at dække natura 2000 område N89.

Denne basisanalyse omhandler habitatområde H78 Vadehavet ved Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde; habitatområde H86 Brede Å; habitatområde H90 Vidå med tilløb, Rudbøl Sø og Magisterkogen samt fuglebeskyttelsesområde F57 Vadehavet.

Arealmæssigt udgør H78: 134.730 ha, H86: 36 ha, H90: 494 ha og F57: 115.671 ha (ligger inden for afgrænsningen for H78). Staten ejer godt 23000 ha af området.

Delområdet omfatter ud over selve Vadehavet også de nedre dele af de større å-systemer med udløb i Vadehavet (Varde Å, Sneum Å, Kongeå og Ribe Å) samt de udpegede habitatområder ved Brede Å og Vidå-systemet. Desuden indgår Varde Ådal, strandengsområder langs fastlandskysten, klit-, strand- og marsklandsråder på Skallingen og på øerne Rømhø, Mandø, Fanø og Langli, samt tilstødende havområder.

Vadehavet er et næringsrigt og lavvandet vådområde i overgangen mellem hav og land. Med dets tidevand, meget store biologiske produktion og særlige naturtyper er Vadehavet et af de vigtigste vådområder for vandfugle, der benytter den østatlantiske trækrute og er endvidere levested for store bestande af spættet sæl.

Vadehavet rummer verdens største sammenhængende tidevandsflader og er med dets biologiske rigdom og særlige dynamik et unikt naturområde, der på globalt plan nyder stor bevågenhed. Dette har bl.a. medført at de tre vadehavslande siden 1978 har haft et regeringssamarbejde om beskyttelsen af Vadehavet, hvor områdets økologiske sammenhæng og helhed er udgangspunktet for den fælles forvaltningspolitik for området. Dette er bl.a. udtrykt i den fælles dansk, tysk, hollandske Vadehavsplan. I 2014 blev den danske del af Vadehavet optaget på UNESCO's liste over verdensarv.

Vadehavsområdet er et værdifuldt levested for flere millioner vandfugle, der opholder sig her under trækket eller benytter området som yngle-, fældnings- og overvintringslokalitet. Samlet set er dette særlige kystområde, der strækker sig fra Blåvandshuk i nord til Den Helder i Holland i syd, levested for mere end 500 arter af planter og dyr, hvoraf flere ikke forekommer andre steder i verden, og Vadehavet har også en særlig betydning som opvækstområde for en del af Nordsøens fiskearter.

I området findes en del fredninger (bl.a. på Skallingen) og områder underlagt særlige bestemmelser (bl.a. Tøndermarskloven), men den overordnede beskyttelse af vandarealerne og dele af strandengs- og klitarealerne er hidtil varetaget gennem bestemmelserne i Bekendtgørelse om fredning og vildtreservat i Vadehavet (Vadehavs bekendtgørelsen). Desuden eksisterer som nævnt et dansk, tysk, hollandsk regeringssamarbejde omkring beskyttelsen af Vadehavet.

Delområdet ligger i Varde, Esbjerg, Fanø, Tønder og Aabenraa Kommuner og indenfor vandplanområderne Hovedvandopland Vadehavet og Det Internationale Vanddistrikt Kruså/Vidå.

2.2 Udpegningsgrundlag i dette Natura 2000 område

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 78			
Naturtyper:	Sandbanke (1110)	Flodmunding (1130)	
	Vadeflade (1140)	Lagune* (1150)	
	Bugt (1160)	Rev (1170)	
	Enårig strandengsvegetation (1310)	Vadegræssamfund (1320)	
	Strandeng (1330)	Forklit (2110)	
	Hvid klit (2120)	Grå/grøn klit (2130)	
	Klithede* (2140)	Havtornklit (2160)	
	Grårisklit (2170)	Skovklit (2180)	
	Klitlavning (2190)	Visse-indlandsklit (2310)	
	Græs-indlandsklit (2330)	Søbred med småarter (3130)	
	Kransnålalge-sø (3140)	Næringsrig sø (3150)	
	Brunvandet sø (3160)	Vandløb (3260)	
	Våd hede (4010)	Tør hede (4030)	
	Kalkoverdrev* (6210)	Surt overdrev* (6230)	
	Tidvis våd eng (6410)	Tørvelavning (7150)	
	Rigkær (7230)	Stilkege-krat (9190)	
	Skovbevokset tørvemose* (91D0)	Elle- og askeskov* (91E0)	NY
Arter:	Havlampret (1095)	Bæklampret (1096)	
	Flodlampret (1099)	Stavsild (1103)	
	Laks (1106)	Snæbel* (1113)	
	Marsvin (1351)	Odder (1355)	
	Gråsæl (1364)	Spættet sæl (1365)	

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 86			
Naturtyper:	Vandløb (3260)		
Arter:	Bæklampret (1096)	Flodlampret (1099)	
	Snæbel* (1113)		

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 90			
Naturtyper:	Næringsrig sø (3150)	Vandløb (3260)	
	Rigkær (7230)	NY	
Arter:	Havlampret (1095)	NY	Bæklampret (1096)
	Flodlampret (1099)		Snæbel* (1113)
	Dyndsmerling (1145)		Odder (1355)

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 57			
Fugle:	kortnæbbet gås (T)	NY	grågås (T) NY
	bramgås (T)		mørkbuget knortegås (T)
	lysbuget knortegås (T)		gravand (T)
	pibeand (T)		krikand (T)
	spidsand (T)		skeand (T)
	edderfugl (T)		sortand (T)
	havørn (T)	NY	blå kærhøg (T) NY
	vandrefalk (T)	NY	strandskade (T)
	klyde (TY)		hvidbrystet præstekrave (TY)
	hjejle (T)		strandhjejle (T)
	islandsk ryle (T)		sandløber (T)
	almindelig ryle (T)		lille kobbersneppe (T)
	stor regnspove (T)		rødben (T)
	hvidklire (T)		dværgmåge (T)
	sandterne (Y)		splitterne (Y)
	fjordterne (Y)		havterne (Y)
	dværgterne (Y)		mosehornugle (Y) NY
	blåhals (Y)	NY	

Naturtyper og arter, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. Tal i parentes henviser til de talkoder, som benyttes for naturtyper og arter fra habitatdirektivets bilag 1 og 2. * angiver at der er tale om en prioriteret naturtype. Ved fuglearter: "T" = trækfugl, "Y" = ynglefugl. Udpegningsgrundlag for habitatområder og fuglebeskyttelsesområder er blevet revideret som beskrevet oven for. Arter og naturtyper, der er tilføjet udpegningsgrundlaget er markeret med "NY".

Ny naturtype på udpegningsgrundlaget for H78 er elle- og askeskov (91E0), mens rigkær (7230) er tilføjet udpegningsgrundlaget for H90. Af arter er havlampret tilføjet til udpegningsgrundlaget for H90. Følgende fugle er tilføjet udpegningsgrundlaget for F57: Kortnæbbet gås (T), havørn (T), vandrefalk (T), blåhals (Y), mosehornugle (Y), grågås (T) og blå kærhøg (T).

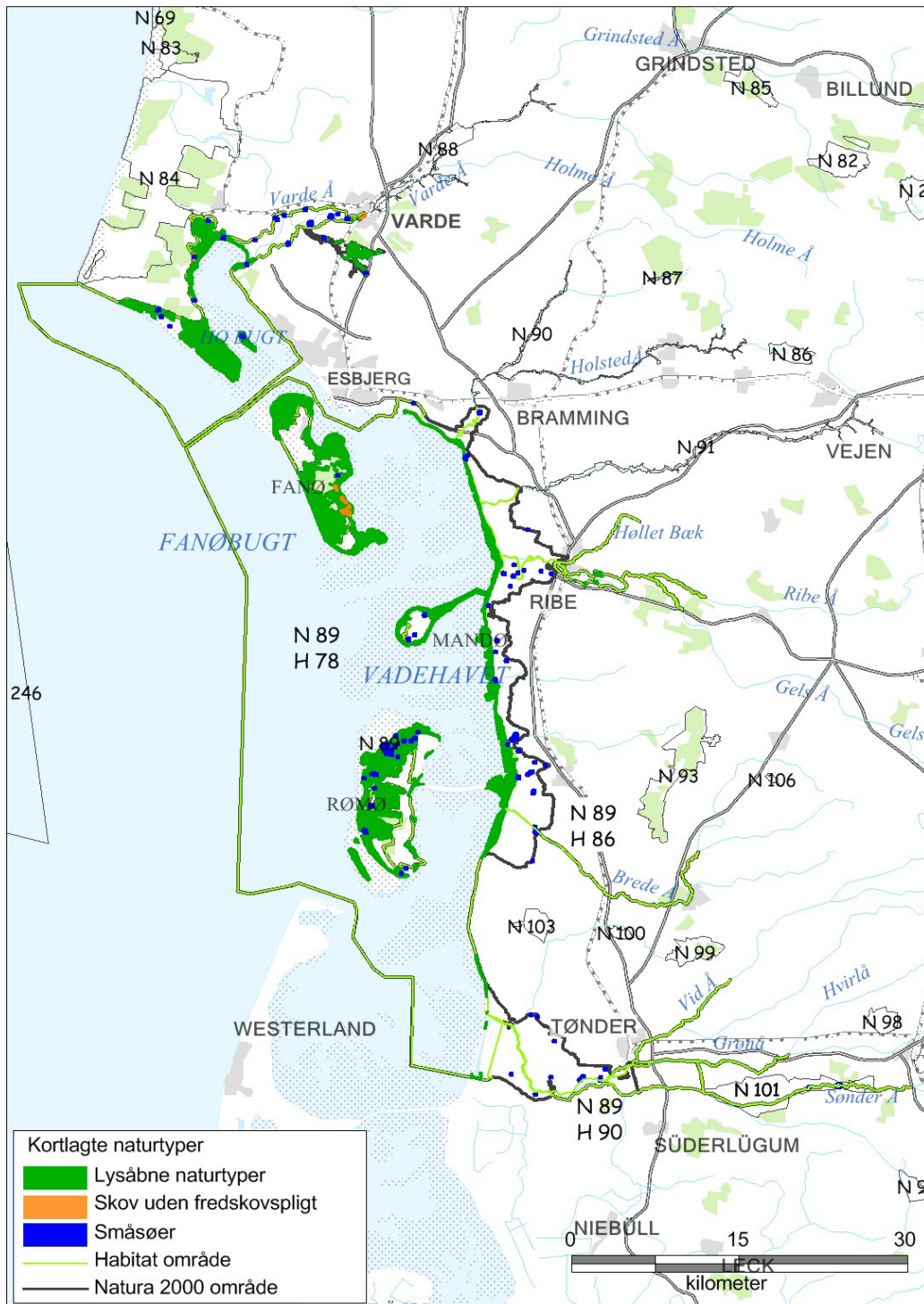
Dette Natura 2000-område er specielt udpeget for at beskytte de store vadehavsflader, de tilknyttede naturtyper og arter samt det rige fugleliv.

Områdets vandløb og deres miljøtilstand er beskrevet i vandplanen for området.

Arterne stavsild, dyndsmerring, flodlampret og havlampret overvåges i overvågningsprogrammet – NOVANA 2011-15 for første gang. Ved programmets afslutning vil der være grundlag for, at Naturstyrelsen kan udtale sig om artens udbredelse og forekomst i Natura 2000-området.

2.3 Områdets naturtyper

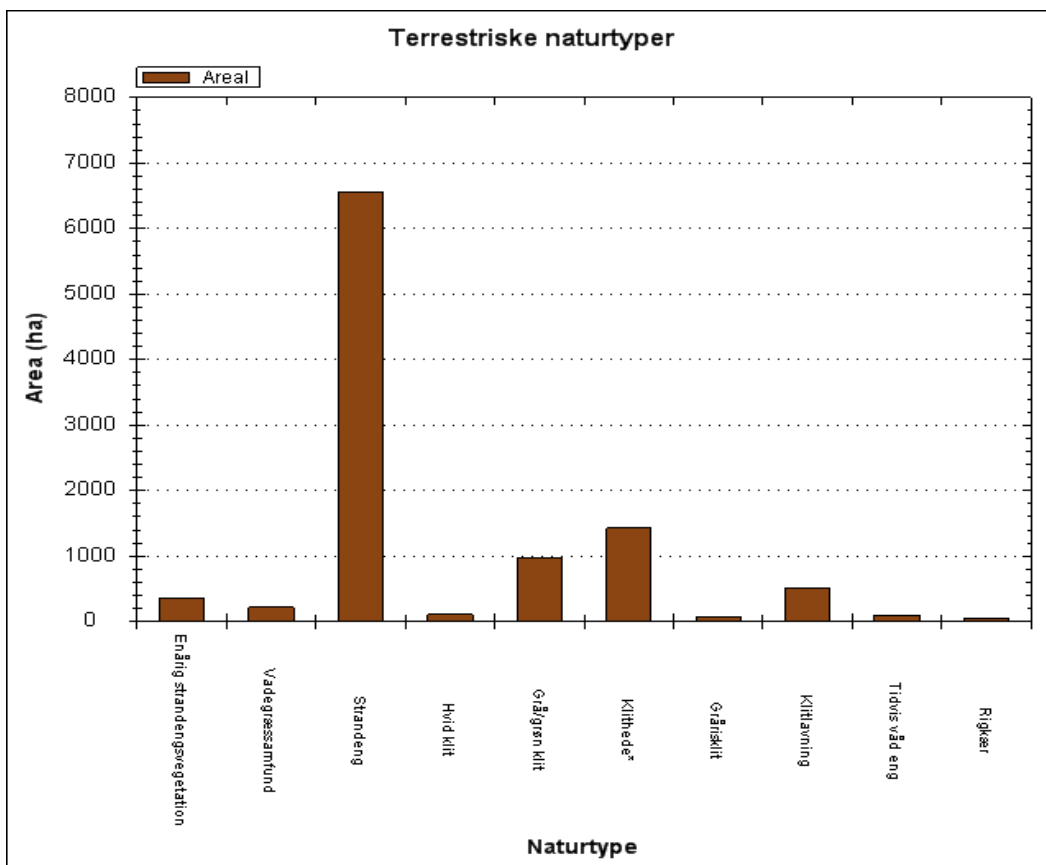
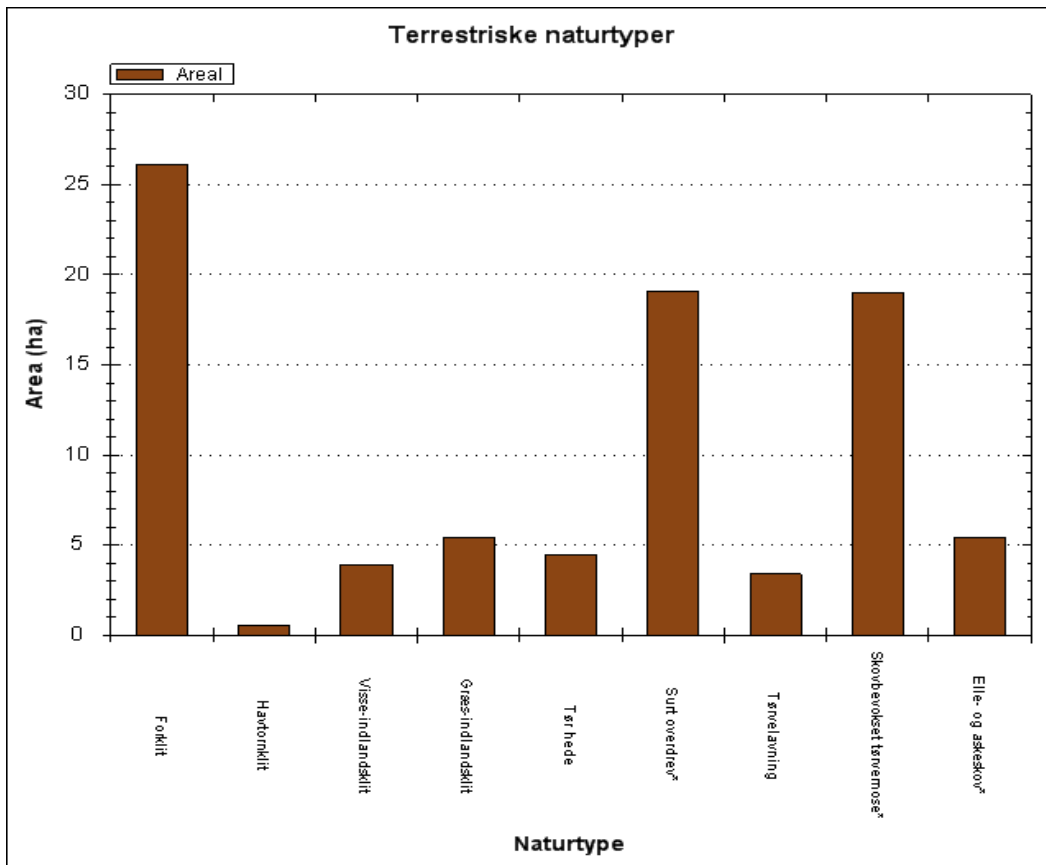
Natura 2000-områdets indhold af habitat-naturtyper, der er omfattet af planlægningen, fremgår af udpegningsgrundlaget. I [Danske Naturtyper](#) i det europæiske Natura 2000 netværk findes en beskrivelse af de enkelte naturtyper og nogle af deres typiske arter.

Oversigtskort over Natura 2000 områdets naturtyper.

I figuren ovenfor er oversigtligt vist udstrækningen af de kortlagte naturtyper, der udgør en del af områdets udpegningsgrundlag. Kortet viser den samlede udbredelse af de lysåbne naturtyper, skovnaturtyper på ikke-fredskovspligtige arealer samt sønaturtyperne. For en mere detaljeret visning af naturtypens udbredelse henvises til [Naturstyrelsens hjemmeside](#).

2.3.1 Områdets terrestriske naturtyper

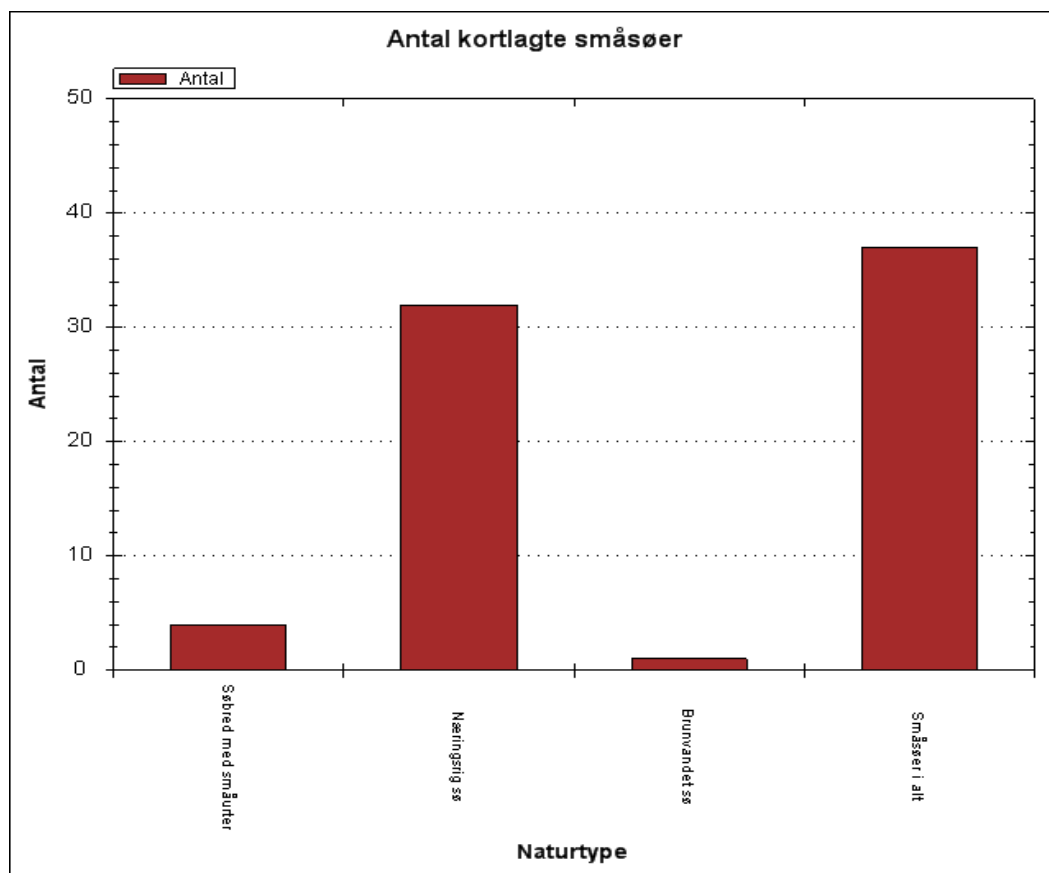
Arealfordelingen af områdets kortlagte terrestriske naturtyper.

2.3.2 Områdets sø-natur

Områdets sønatur er registreret forskelligt afhængig af størrelsen. Søer under 5 ha er kortlagt og naturtype-bestemt på baggrund af søernes naturindhold. Disse søer er typisk meget små, og er derfor neden for angivet som antal. For søer over 5 ha er der i vandplanen for området foretaget en registrering af søens naturtype-indhold. Disse søers naturtype-indhold er angivet som areal i ha.

Søer under 5 ha

Søer under 5 ha kortlægges i forbindelse med NOVANA-programmets små sø overvågning samt i forbindelse med kortlægning af levesteder for vandhulsarter. I kortlægningen indgår en naturtypebestemmelse. Kortlægningen er igangsat, men ikke færdiggjort i alle områder. Antallet af småsøer med indhold af sønaturtyper kan derfor være større end det kortlagte antal.

Kortlagte søer under 5 ha – fordelt på sø-naturtyper.

I habitatområde H78 er der kortlagt 30 næringsrige søer (3150), som samlet dækker et areal på 8,3 ha. Desuden er der kortlagt 4 forekomster af søbred med urter (3130).

I habitatområde H90 er der kortlagt to næringsrige søer (3150) og en brunvandet sø (3160).

Søer over 5 ha

Større søer er ikke kortlagt og natur-tilstandsvurderet i forbindelse med NOVANA-kortlægningen af habitatområdernes naturtyper. I alle større søer er der dog gennem flere overvågningsperioder i forbindelse med det nationale overvågningsprogram, systematisk indsamlet data om søernes miljøtilstand og naturindhold. Det drejer sig om udvikling over tid i sigtdybde, indhold af klorofyl a, total-fosfor og total-kvælstof. Disse data er præsenteret i Vandplanen for området. På baggrund af data er der foretaget en vurdering af miljøtilstand og målopfyldelse for søerne. På baggrund af den

registrerede plantevækst i søerne er der endvidere foretaget en identifikation af søernes naturtypeindhold.

Klægggrav i Margrethe Kog

Søen har et areal på 13,2 ha. Søtypen er ukendt, og der er ikke foretaget undersøgelser af søens tilstand. Søen tilføres næringsstoffer fra det åbne land samt atmosfærisk deposition direkte på overfladen.

Nørresø

Søen er etableret i 2008 som en del af snæbelprojektet og har et areal på 63,0 ha. Søtypen er ukendt, og der er ikke foretaget undersøgelser af søens tilstand. Søen tilføres næringsstoffer fra det åbne land, dambrug, regnvandsbetingede udløb spredt bebyggelse samt atmosfærisk deposition direkte på søfladen.

Rudbøl Sø

Rudbøl Sø er en næringsrig sø (3150) med et kortlagt søareal på 53,5 ha. Søen er i en moderat tilstand målt ud fra klorofylindholdet (gammelt datagrundlag). Der er et forhøjet indhold af nikkel i søen. I 1995 dækkede undervandsvegetationen 30 % af bundarealet med en dybdegrænse på 2,0 m. Undervandsvegetationen omfattede i alt 19 arter. Søen tilføres næringsstoffer fra det åbne land, spredt bebyggelse, regnvandsbetingede udløb samt atmosfærisk deposition direkte på søoverfladen.

Lakolk Sø

Lakolk Sø er en næringsrig sø (3150) med et kortlagt søareal på 7,6 ha. Søen er i en høj tilstand målt ud fra klorofylindholdet, mens støtteparametrene fosfor og kvælstof angiver henholdsvis en god og moderat tilstand. I 2010 dækkede undervandsvegetationen 73 % af bundarealet med en dybdegrænse på 1,0 m. Undervandsvegetationen omfattede i alt 4 arter. Søen tilføres næringsstoffer til søen fra det åbne land, spredt bebyggelse samt atmosfærisk deposition direkte på søoverfladen.

Nørre Tvismark Sø

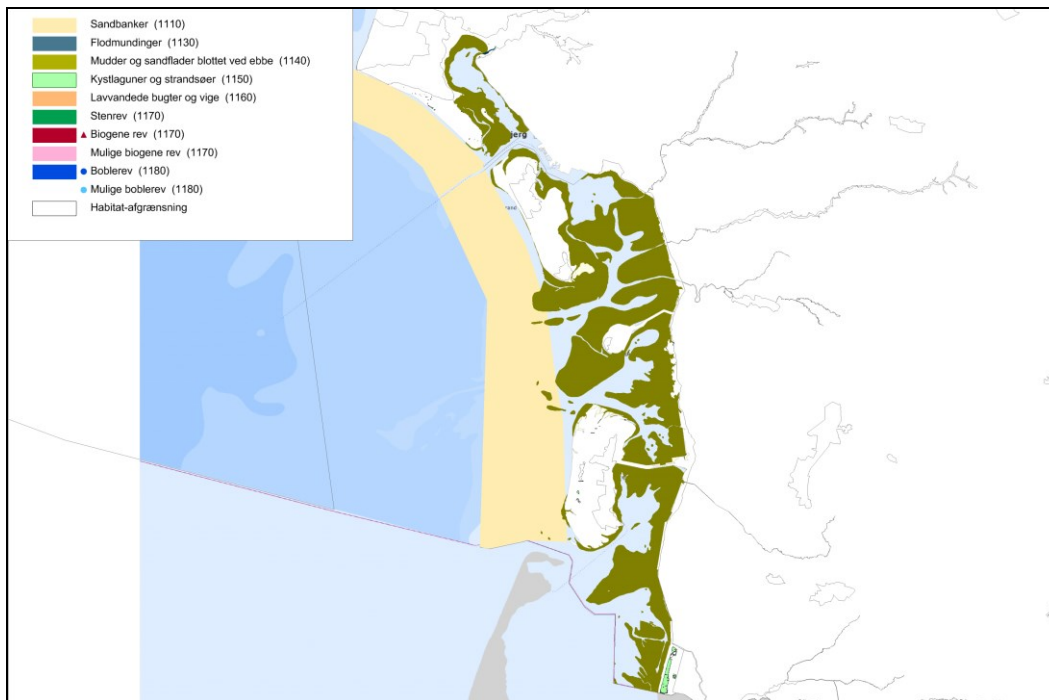
Nørre Tvismark Sø er en næringsrig sø (3150) med et kortlagt søareal på 5,7 ha. Søen er i en moderat tilstand målt ud fra klorofylindholdet, mens støtteparametrene fosfor og kvælstof angiver henholdsvis en dårlig og moderat tilstand. I 2010 blev der ikke registreret undervandsvegetation. Søen tilføres næringsstoffer til søen fra åbne land, spredt bebyggelse samt atmosfærisk deposition direkte på søoverfladen.

Sø vest for Rømø Kirkeby

Søen har et areal på 7,2 ha. Søtypen er ukendt, og der er ikke foretaget undersøgelser af søens tilstand. Søen tilføres næringsstoffer fra det åbne land, spredt bebyggelse samt atmosfærisk deposition direkte på søfladen.

2.3.3 Områdets hav-natur

Der er i Danmark otte marine habitatnaturtyper. De omfatter forskellige typer lige fra kystnære flodmundinger, kystlaguner og strandsøer, lavvandede bugter og vige og mudder- og sandflader blottet ved ebbe til naturtyper som stenrev, sandbanker og boblerev, som kan findes både kystnært og på dybere vand. Naturtyperne har en række forskellige karakteristiske arter delvist bestemt af bundforholdene. For naturtyper som rev afhænger områdets biodiversitets endvidere af dybde, salinitet og strømforhold.

Udbredelsen af marine naturtyper.

Området er endnu ikke faktisk kortlagt. Arealfordelingen baseres på en teoretisk kortlægning fra 2004 opdateret frem til 2011 på baggrund af specifikke projekter. Naturtyperne lavvandede bugter og vige samt kystlaguner og strandsøer kendes gennem kortaflæsning.

På denne baggrund er naturtypernes arealmæssige udbredelse skønnet til at udgøre:

- Sandbanker (1110): 44812 ha
- Flodmunding (1130): 24 ha
- Mudder og sandflade blottet ved ebbe (1140): 40413 ha
- Kystlaguner og strandsøer (1150): 274 ha

Naturstyrelsen har justeret i arealet af de marine naturtyper. Da der ikke er foretaget en egentlig kortlægning, er naturtyperne ikke yderligere beskrevet.

2.4 Områdets arter

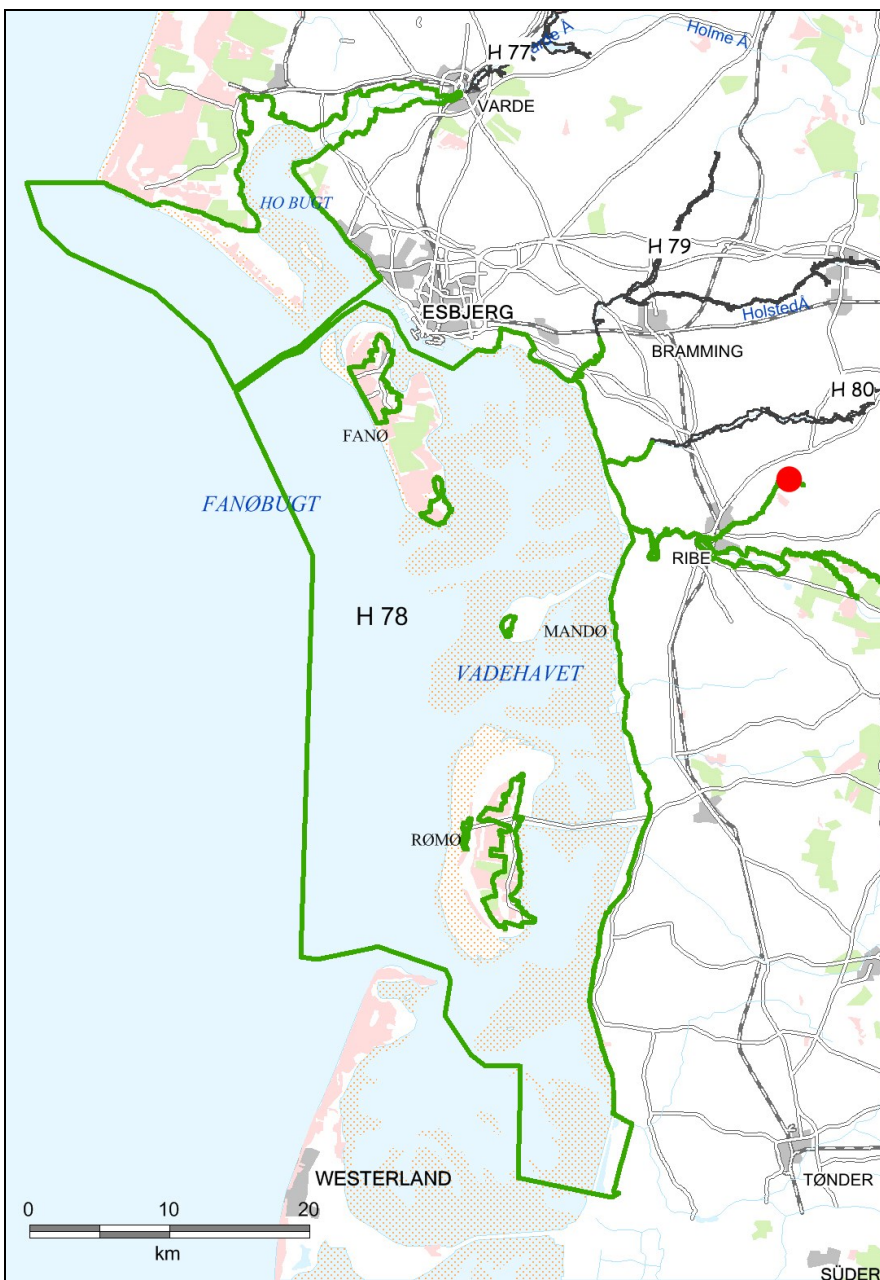
2.4.1 Habitatområdets udpegede arter

De arter, der indgår i habitatområdets udpegningsgrundlag, og hvor Naturstyrelsen og samarbejdspartnere på nuværende tidspunkt har overvåget arternes forekomst inden for området, er kort beskrevet nedenfor. Overvågningsmetoderne er tidligere beskrevet i basisanalysens afsnit om datagrundlag.

Bæklampret

Bæklampret lever nedgravet i de dele af vandløbene, hvor strømmen er langsom og som er rig på fint organisk materiale. Gydningsen sker på stryg med stenet og gruset bund. På grund af artens valg af levested i roligt vand oftest mudret materiale langs vandløbsbredden kan arten være svær at registrere ved elektrofiskeri. Bæklampret er i det nationale overvågningsprogram 2004-2011 eftersøgt ved elfiskeri på ca. 850 vandløbsstationer over hele Danmark. Arten er især udbredt i Jylland, mens udbredelsen på Bornholm, Fyn og Sjælland er mere spredt, og på en række øer (Langeland, Lolland, Falster, Møn) er den helt fraværende. Overordnet set vurderes arten, dens udbredelse og areal af levesteder ikke at være i tilbagegang. Der vurderes desuden at være stabile og levedygtige bestande i mange danske vandløb.

Bæklampret er fundet i Hjortvad Å i 2004 inden for habitatområde H78. Bæklampret er på udpegningsgrundlaget i alle tre habitatområder, men der forefindes ikke overvågede forekomster indenfor habitatområderne H90 og H86.

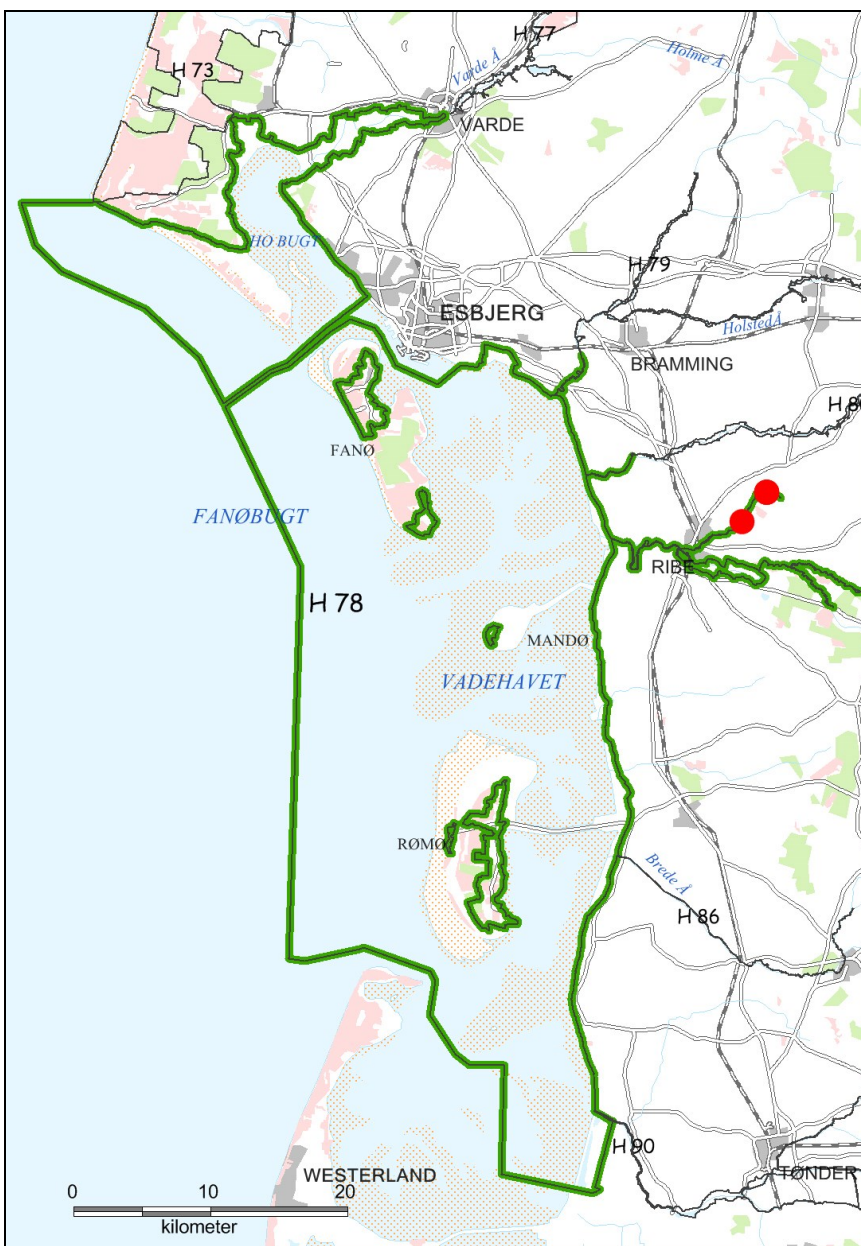

Overvåget forekomst af bæklampret i H78.

Laks

Laksen har en begrænset udbredelse i Danmark og er primært tilknyttet 4 vandløbssystemer (Skjern Å-, Storå, Varde Å og Ribe Å) i det vestlige Jylland. De naturlige laksebestanden i disse vandløb var tæt på udryddelse og bestandene understøttes i dag ved årlige udsætninger af lakseyngel. I Gudenå-systemet blev laksebestanden udryddet i forbindelse med anlæggelse af Tangeværket i 1920'erne, her er der opbygget en ny stamme på basis af udsætninger af laksesmolt fra hhv. Sverige og Storåen. Laksen stiller store krav til levested, hvad angår vandkvalitet, fysiske forhold og vandtemperatur, og betragtes i udpræget grad som en strøm- og rentvandskrævende vandløbsfisk. Laks er i det nationale overvågningsprogram overvåget i Skjern Å og flere af de større vestjyske vandløb i 2004-2009. Desuden er der udført generelle elfiskeundersøgelser i det vandløbsøkologiske delprogram. Bestanden i Vestjylland viser ingen tegn på tilbagegang i udbredelse og bestand, og den største danske bestand i Skjern Å-systemet, er endda stigende.

Laksen er på udpegningsgrundlaget i habitatområde H78. Der er 2 overvågede forekomster af laks - begge i Hjortvad Å. Laksen er overvåget og fundet her i 2004, 2005 og 2006.

Overvåget forekomst af laks i H78.

Spættet sæl

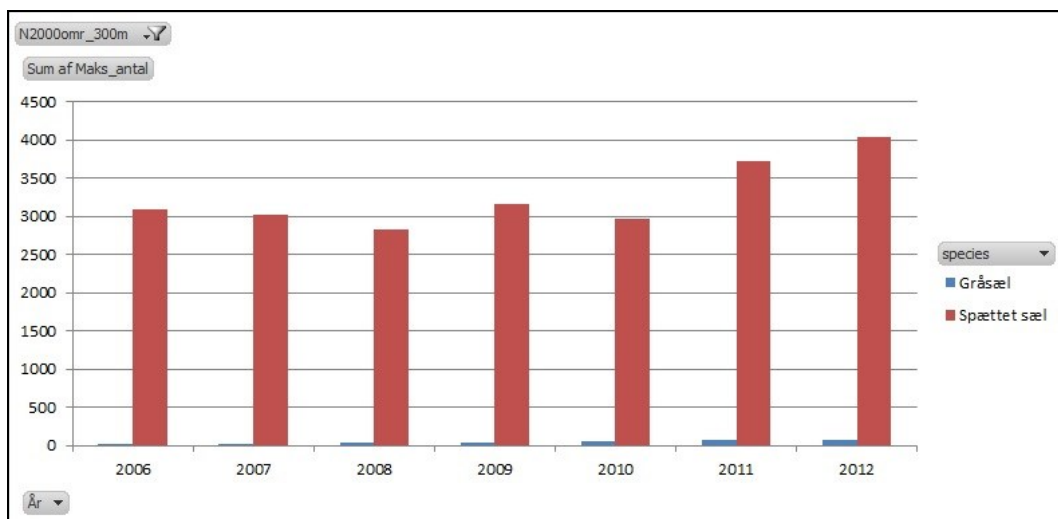
Spættet sæl er den almindeligste sælart i Danmark. Den forekommer især i de kystnære farvande, hvor der er rigelig føde, og hvor der findes uforstyrrede yngle-/hvilepladser på sandbanker, rev, holme og øer. Den danske sælbestand blev i 1998 og 2002 af en virus der slog en større del af bestanden ihjel. Efterfølgende er bestanden steget markant og den samlede danske bestand af spættet sæl er i 2011 opgjort til 15.500 dyr. Forekomsten af spættet sæl er siden 1979 blevet overvåget i Vadehavet og Kattegat, og siden 1989 i hele Danmark. Overvågning af satellitmærkede dyr i perioden 2000-2011 har vist, at den forekommer i alle danske farvande på nær Østersøen omkring Bornholm. Arten overvåges ved optælling på de landlokaliteter hvor de raste, yngle og fælder.

Den spættede sæl er almindelig i Vadehavet og findes spredt langs hele Vadehavskysten. Bestanden er talt i Grådyb, Juvredyb, Knudedyb og Listerdyb. Bestanden har i perioden 2006-2010 været stabil med omkring 3000 individer. Antallet af sæler er på højde med antallet af sæler før det seneste sygdomsudbrud i 2002. I løbet af 2011 og 2012 er antallet af spættet sæler steget yderligere til 4000 individer.

Gråsæl

Efter at gråsælen havde været udryddet i Danmark i ca. 100 år er den i løbet af de sidste godt 10 år genindvandret flere steder, og forekommer nu regelmæssigt på lokaliteter i Kattegat, Østersøen og Vadehavet. Indtil videre er Rødsand den eneste faste yngleplads for gråsæl i Danmark. Ligesom spættet sæl er gråsælen knyttet til de kystnære farvande, hvor der er rigelig føde og uforstyrrede yngle-/og hvilepladser. Tidligere blev arten registreret i forbindelse med overvågning af spættet sæl. Artens forekomst og udbredelse er baseret på visuelle observationer og data fra satellitmærkede dyr i perioden 2000-2011. Målt overvågning af gråsælerne i yngle- og fældeperioderne er igangsat i de indre farvande i 2011.

Antallet af gråsæler har været støt stigende i den danske del af Vadehavet i perioden 2006-2012. Således blev der i 2012 talt 78 individer mod 14 individer i 2006. Stigningen skyldes først og fremmest en immigration til området fra bl.a. den tyske og hollandske del af Vadehavet. Årsagen til dette skift i udbredelsen er muligvis en øget tilgang til føde og/ eller pladsmangel i de oprindelige udbredelsesområder.

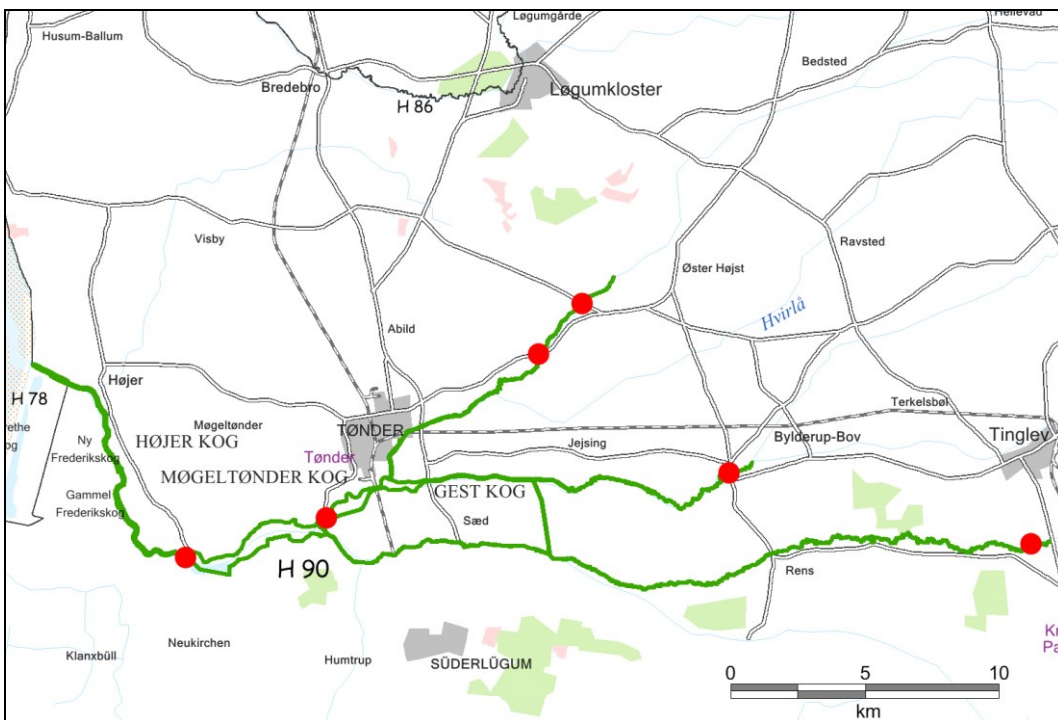

Årligt max antal sæler optalt ved flytælling.

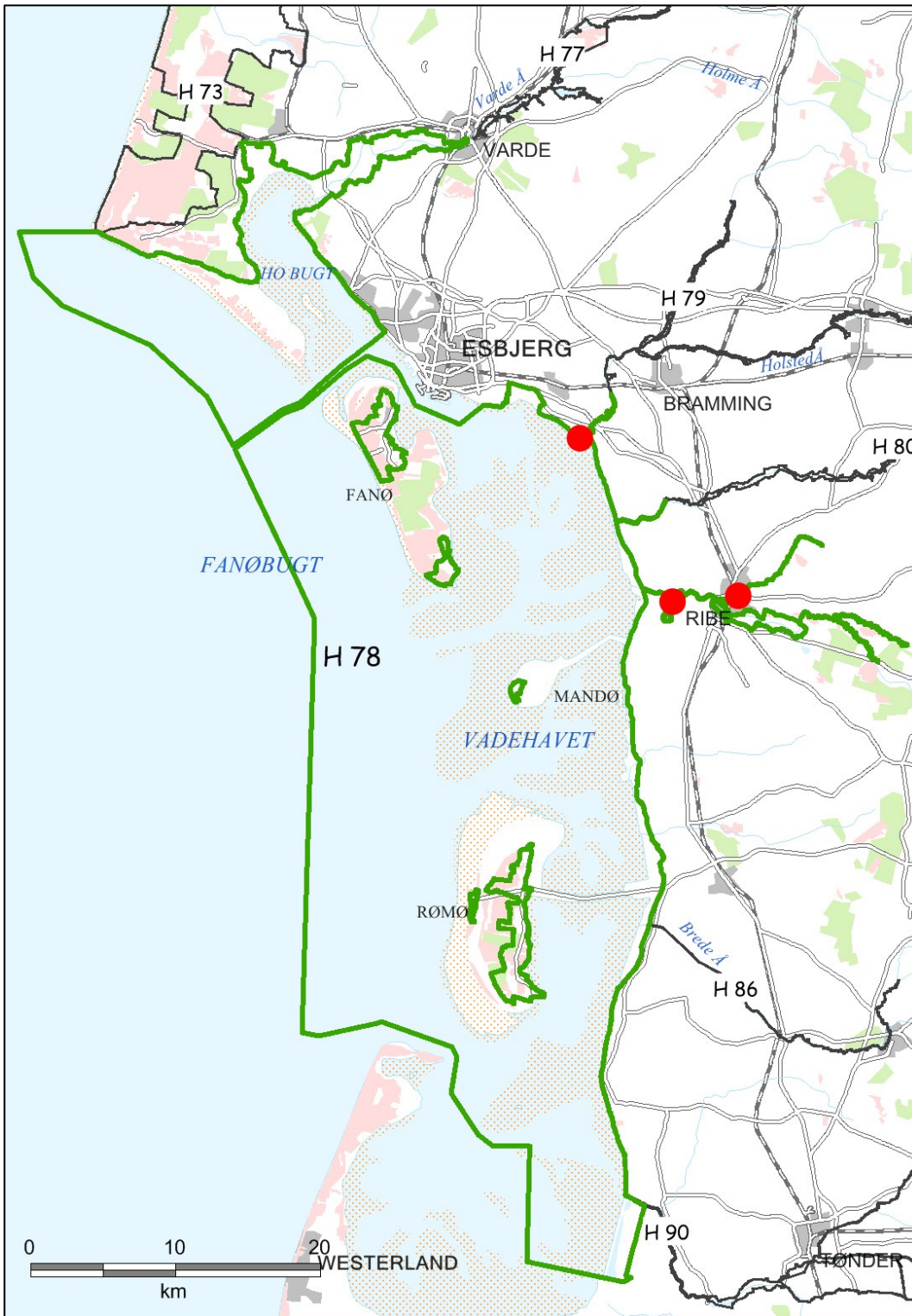
Odder

Odderens udbredelse i Danmark er blevet undersøgt i det nationale overvågningsprogram i 2004 og seneste igen i 2011-2012. Artens samlede bestandsstørrelse i Danmark er ukendt, men det vurderes at den nationale bestand er i fremgang både hvad angår udbredelse og bestandsstørrelse. I Jylland har odderen siden midten af 1980'erne øget sin udbredelse til nu at være vidt udbredt med en god levedygtig bestand. Det vurderes, at den er under indvandring til Fyn, men det er endnu uvist, om der er etableret en egentlig ynglebestand her, eller om det drejer sig om strejfende individer fra den jyske population. På Sjælland blev odderen registreret i 2006, men ikke ved overvågningen i 2011-12, dette vurderes dog ikke at betyde at arten er forsvundet, men nærmere at overvågning af arter med lave bestandstætheder er vanskelig.

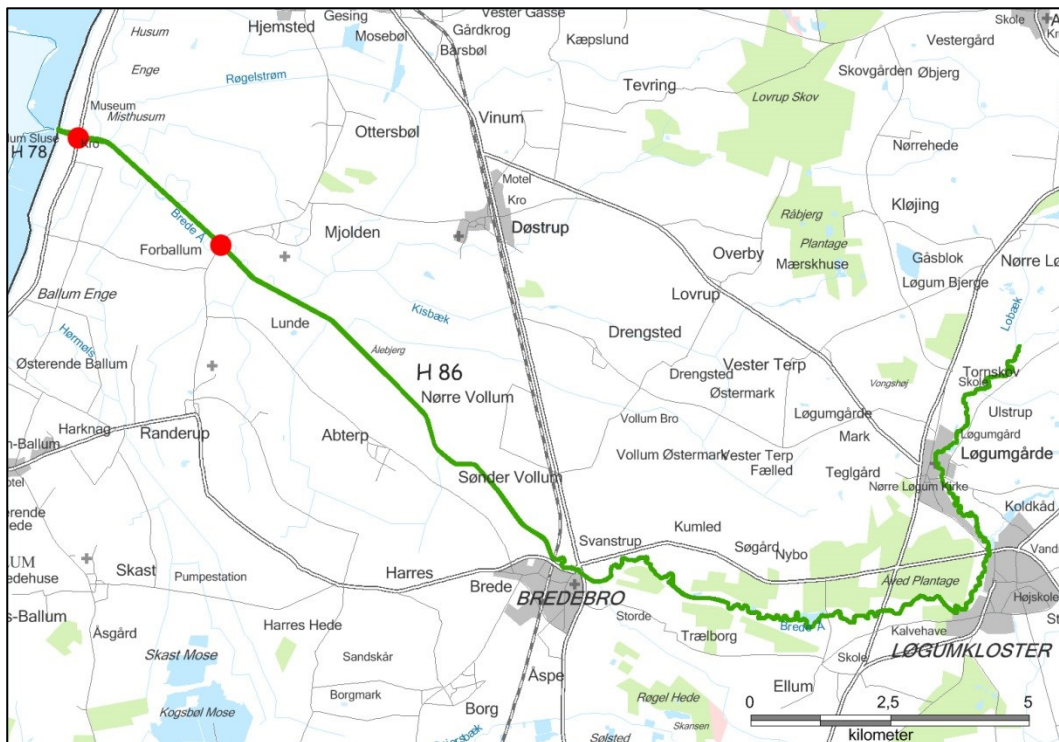
Der er fundet spor fra odder i habitatområderne: H90, H78 og H86. I 2004 blev der fundet spor ved Ribe Å, mens der i 2011 er fundet spor fra odder ved Oksbøl Bæk, Vidå, Arnå, Grønå, Sønder Å, Ribe Å, Sneum Å, Tved Å og Gels Å.

Overvåget forekomst af odder H90.

Overvåget forekomst af odder i H78.

Overvåget forekomst af odder i H86.

Marsvin

Området er udpeget for marsvin. Der vurderes at være tre bestande af marsvin i danske farvande - én i Østersøen, en i indre danske farvande og inkl. Kattegat samt en i Nordsøen/Skagerrak. Marsvinene i området Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde tilhører bestanden i Nordsøen/Skagerrak.

Marsvin i Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde overvåges årligt med fly i juli måned, overvågningen startede i 2011. Derudover vurderes marsvinebestanden i et Europæisk samarbejde (SCANS) ved optællinger fra skib. Der har indtil nu været to SCANS undersøgelser i området – i 1994 og i 2005. SCANS bestandsopmålinger giver et samlet populationsestimat for marsvin i Nordsøen. Der sås ingen ændring i totalt antal med 323.968 marsvin i 2005 og 341.366 marsvin i 1994. (Hammond et al. 2013 Cetacean abundance and distribution in European Atlantic shelf waters to inform conservation and management).

Den årlige flyovervågningen sker fra en højde på 200 m i linje transekter. For Vadehavet findes flyovervågningsdata for 2011 og 2012. I 2011 vurderedes tætheden af marsvin i Vadehavet at være 0,03 marsvin pr km, og den samme tæthed blev fundet i 2012. Nedenstående tabel viser data fra marsvineovervågningen i Nordsøen:

År	2012	2012	2012	2012	2011
Område	Sejlet længde (km)	Antal individer	Heraf kalve	Marsvin/km	Marsvin/km
Sydlig Nordsø	423	86	11	0,20	0,14
Vadehavet	168	5	0	0,03	0,03
Σ Sydlige Nordsø	906	117	12	0,13	0,14

Oversigt over sejlet rute, og hovedresultater for flysurvey i den sydlige Nordsø. Antal individer inkluderer kalve.

Snæbel

Snæbel er nært beslægtet med og tilhører samme familie som den almindelige helt. Snæblen er således knyttet til det salte Vadehav, hvor den vokser op og søger føde, mens helten primært er tilknyttet større ferskvandssøer eller fjordområder med lav saltkoncentration. Snæblen gyder i de større vandløb, som udmunder i Vadehavet. Arten er medtaget på udpegningsgrundlaget for 7 habitatområder med vandløb der udmunder i Vadehavet.

Snæblen er selv som voksen en relativ svag svømmer. Det betyder, at den under sin gydevandring fra saltvand og op i vandløbene ikke kan passere selv små styrt, opstemninger eller fisketrapper.

I habitat område H78 (Ribe Å systemet) er snæblen fundet i Stampemølle Å og Hjortvad Å. Den er sidst overvåget i Ribe Å i 2005. I habitatområde H90 er snæblen fundet i Grøn Å og Sønderåen, her er den sidst overvåget i 2011.

Årstal	Lokalitet Fund (antal fisk)
2004	Hjortvad Å 53
2005	Hjortvad Å 55
2004	Stampemølleåen 10
2005	Stampemølleåen 32

Fund af snæbel i H78

Årstal	Lokalitet Fund (antal fisk)
2006	Grøn Å 92
2007	Grøn Å 65
2011	Grøn Å 122
2006	Sønderåen 68
2007	Sønderåen 65
2011	Sønderåen 120

Fund af snæbel i H90

2.4.2 Fuglearter

Fuglebeskyttelsesområde 57 - Vadehavet

Ynglefugle 2004-2012	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Blåhals									
Dværgterne	96	64	34	9	16	15			9
Fjordterne	0	0	0	0	0	3			0
Havterne	494	494	281	12	61	68			45
Hvidbrystet præstekrave	3	2	0	0	0	0	1	0	0
Klyde	57	59	82	62	29	31			
Mosehornugle		0	1					0	
Sandterne		0	0			0		0	0
Splitterne			0						

Ynglefugle på udpegningsgrundlaget. Antal ynglepar optalt ved NOVANA-overvågningen 2004–2012. Årene 2010-12 indgår i det igangværende overvågningsprogram, og der er for denne periode alene medtaget data for de år, hvor den pågældende art er en del af programmet.

Klyde

Klyden yngler hovedsageligt i kolonier primært langs lavvandede fjordkyster og i salt eller brakke kystlaguner, hvor der findes slikvader og åbne enge med kort vegetation. Rederne placeres ofte på småøer, der er i sikkerhed for ræve og andre rovdyr. Arten er trækfugl, der overvintrer i Sydvesteuropa og i Vestafrika. I forbindelse med det nationale overvågningsprogram overvåges arten én gang i perioden - senest i 2009. Klyden blev totalfredet i Danmark i 1922. Herefter har bestanden været i fremgang i gennem en lang årrække. Bestanden blev i 2009 opgjort til ca. 2.350 ynglepar, og arten er udbredt over hele landet med undtagelse af Bornholm. Det vurderes, at arten gennem den seneste årrække formentlig er i tilbagegang efter en lang årrække med fremgang.

Ved sidste overvågning i 2009 blev der observeret 31 ynglende par i fuglebeskyttelsesområde F57. Tendensen har været et faldende antal i perioden 2004-2009. Sandsynligvis skal det ses som et udtryk for artens generelle tilbagegang. DCE vurderer, at forstyrrelse næppe udgør en trussel for arten i området.

Hvidbrystet præstekrave

Hvidbrystet præstekrave yngler i Danmark på sandstrande og områder med lav vegetation tæt ved kysten. Arten er trækfugl, som overvintrer i Vesteuropa og Vestafrika. Arten er siden 1950'erne gået stærkt tilbage og forekommer nu kun i Vadehavsområdet, hvor Rømø og Fanø udgør kernelokaliteterne. Overvågningen af hvidbrystet præstekrave i det nationale foretages hvert år nu i tæt samarbejde med DOF. Arten blev senest overvåget i 2011, hvor bestanden blev optalt til 61 ynglepar. I overvågningsperioden er den alene registreret ynglende i Sydvestjylland. Antallet af ynglepar har varieret en del gennem perioden, men overordnet set har forekomsten på kort sigt i perioden 2004-2011 været stabil, dog med store år til år udsving. På lidt længere sigt fra 1980-2001 har bestandsudviklingen været stabil eller i tilbagegang, mens artens udbredelse har været i tilbagegang. Tab af ynglehabitat samt prædation og forstyrrelser i yngleområdet er de største trusler mod arten. Som trækfugl er arten medtaget på udpegningsgrundlaget for 2 af de fuglebeskyttelsesområder, hvor den også indgår som ynglefugl. I det nationale overvågningsprogram overvåges arten som trækfugl af DCE.

Der er ikke observeret ynglende hvidbrystet præstekrave i fuglebeskyttelsesområdet siden 2010, hvor der blev observeret 1 ynglende par. Derudover blev hhv. 3 og 2 par registreret i 2004 og 2005. I området vurderes forstyrrelse næppe at udgøre en trussel for hvidbrystet præstekrave.

Sandterne

Sandterne yngler i Danmark på øer og holme, oftest i tilknytning til kolonier af andre terne og måger. Arten er trækfugl, der overvintre i Vestafrika. I forbindelse med det nationale overvågningsprogram overvåges arten nu på baggrund af kvalitetssikrede data fra DOFbasen. Arten er senest overvåget i 2012. Den danske bestand af sandterne har gennem de seneste årtier gennemgået en kraftig nedgang både hvad angår antallet af ynglepar men også antallet af lokaliteter. Den lille danske og nordtyske ynglebestand af sandterne er isolerede fra resten af den europæiske bestand i Sydfrankrig og Norditalien. Den lille danske ynglebestand er på randen til at forsvinde helt og siden 2005 har der kun været yngleforsøg i 2009 på Fanø og i 2010 og 2011 på Agger Tange. De største trusler mod sandterne i Danmark er tab af fourageringshabitat i form af klitter, heder, hedemoser, enge og marsk. Desuden er arten meget udsat overfor prædation, nedtrampning af husdyr, forstyrrelser og oversvømmelser.

Der har ikke været observeret ynglende sandterne i fuglebeskyttelsesområde F57. Generelt for ternerne i Vadehavet gælder, at de flytter meget rundt mellem øerne, hvor F57 kun huser de mindre øer. DCE har ikke vurderet, hvorvidt forstyrrelser i området udgør en trussel for sandternerne.

Splitterne

Splitterne yngler i Danmark i ofte meget store kolonier på små ubeboede øer og holme med sparsom vegetation, som regel i tilknytning til hættemågekolonier. Arten er trækfugl, som overvintre langs Afrikas vestkyst. Arten overvåges i det nationale overvågningsprogram hvert 3. år - senest i 2012. Den samlede danske bestand blev på baggrund af overvågningen i 2009 optalt til ca. 5.540 ynglepar, og det vurderes, at bestanden har været stabil med tendens til fremgang siden 1980. Splitternen har altid forekommet i nogle få kolonier spredt over hele landet på nær Bornholm. Størstedelen af fuglene har været koncentreret i 2-3 meget store kolonier. Arten er forsvundet fra de tidligere talstærke kolonier i Nissum- og Ringkøbing Fjorde, men udviklingen synes ret stabil i de øvrige dele af landet. Største trussel for den danske ynglebestand vurderes at være prædation især fra ræve samt menneskelig forstyrrelse.

Splitterne er kun overvåget i 2006 i fuglebeskyttelsesområde F57, hvor den ikke er fundet. Generelt for ternerne i Vadehavet gælder at de flytter meget rundt mellem øerne, hvor F57 kun huser nogle af de mindre øer. DCE vurderer, at forstyrrelse muligvis udgør en trussel for splitternen i området.

Fjordterne

Fjordterne yngler i kolonier på øer og holme eller langs kysten og ved søer ofte i selskab med havterne eller hættemåger. Arten er trækfugl, der overvintre langs Vestafrikas kyster. I det nationale overvågningsprogram overvåges arten hvert 3. år - senest i 2012. Den danske bestand af fjordterne har efter 1980 samlet set været i tilbagegang, og de ca. 420 ynglepar der blev registreret ved optælling i 2006 ligger langt under det tidligere niveau på næsten 1.500 par i slutfirserne. Fjordterne er udbredt langs de danske kyster og ved større søer undtagen på Bornholm, men udbredelsen har samlet set været i tilbagegang siden 1980. Største trussel for den danske ynglebestand vurderes at være prædation/forstyrrelse på ynglepladserne især fra ræve.

I fuglebeskyttelsesområde F57 er der observeret 3 ynglende par i 2009. Derudover er der ikke observeret ynglepar i perioden 2004-2012. Generelt for ternerne i Vadehavet gælder, at de flytter meget rundt mellem øerne, hvor F57 kun huser de mindre øer. DCE vurderer, at forstyrrelse muligvis udgør en trussel for ynglende fjordterner i området.

Havterne

Havterne yngler i Danmark overvejende på små ubeboede øer og holme med sparsom vegetation ved sikrede kyster og aldrig inde i landet. Arten er trækfugl, som overvintrer i åbentvandsbæltet omkring Antarktis. I det nationale overvågningsprogram overvåges arten hvert 3. år – senest i 2012. Havternerne er Danmarks almindeligst ynglende terneart og forekommer i kolonier spredt langs de danske kyster undtagen på Bornholm. Den danske bestand af havterne har i perioden efter 1980 været i tilbagegang og ved tællingen i 2006 lå bestandsestimater på lidt under 4500 ynglepar, hvilket er langt under estimater fra slutningen af 1990'erne. Samlet set er udbredelse skrumpet ind og arten er stort set forsvundet fra sine ynglepladser i de vestjyske fjorde. Største trussel for den danske ynglebestand vurderes at være prædation/forstyrrelse på ynglepladserne især fra ræve.

Ved overvågningen i 2012 blev der talt 45 ynglende havternepar. Ynglebestanden er faldet markant siden 2004, hvor der blev talt næsten 500 par. Generelt for ternerne i Vadehavet gælder at de flytter meget rundt mellem øerne, hvor F57 kun huser de mindre øer. DCE vurderer, at forstyrrelse muligvis udgør en trussel for ynglende havterner i området.

Dværgterne

Dværgtern yngler i Danmark på åbne vegetationsløse, stenede strande og i mindre omfang på ubeboede øer og holme. Dværgterne er trækfugl, som overvintrer langs Vestafrikas kyster. I det nationale overvågningsprogram overvåges arten hvert 3. år - senest i 2012. Dværgterne yngler i kolonier på op til 100 par, men træffes også solitært ynglende. Arten er udbredt langs kysterne over hele landet på nær Bornholm. Dværgterne har formentlig været stabil i antal siden 1980 mens antallet af ynglekolonier i samme periode er faldet med omkring 50 %. Der blev ved tællingen i 2004 registreret under 400 ynglepar, mens tællingen i 2009 viste et antal på mere end 400 ynglepar. Største trussel for den danske ynglebestand vurderes at være forstyrrelse på ynglepladsen, herunder bl.a. menneskelig færdsel.

Antallet i området har været faldende fra lidt under 100 i 2004 til 9 par i 2012. Ternerne flytter meget mellem fuglebeskyttelsesområderne i Vadehavet. F57 har kun et begrænset fourageringsområde i form af de mindre øer sydøst for Fanø. DCE vurderer, at forstyrrelse sandsynligvis udgør en trussel for ynglende dværgterne i området.

Mosehornugle

Mosehornugle yngler i Danmark på udyrkede arealer som strandenge, ådale og andre græsarealer. I det nationale overvågningsprogram overvåges arten nu hvert 2. år – senest i 2011. Den har tidligere været almindelig, men er efter 1950 gået kraftig tilbage og forekommer nu lokalt og spredt over landet med de fleste ynglepar i Vadehavsområdet. Mosehornuglen har en fluktuerende forekomst i Danmark, hvilket også afspejles i resultaterne fra gennemførelse af overvågningsprogrammet. Der blev således registreret 3, 0, 13 og 5 ynglepar hhv. i 2005, 2007, 2009 og 2011. Det vurderes, at bestanden af ynglende mosehornugler på trods af den fluktuerende forekomst overordnet set har været stabil igennem perioden 2004-2011, hvilket også gør sig gældende på lidt længere sigt i perioden 1980-2011.

Mosehornugle er blevet registreret ynglende i fuglebeskyttelsesområde F57 én gang i 2006. Det er ikke vurderet, om forstyrrelser i området udgør en trussel mod mosehornuglen.

Blåhals

Blåhals genindvandrede i 1992 som ynglefugl i Danmark efter ca. 100 års fravær. Siden starten af 1990'erne er bestanden af ynglende blåhals steget, og arten har siden 2003 været i stor fremgang. I det nationale overvågningsprogram overvåges arten én gang i overvågningsperioden på baggrund af

kvalitetssikrede data fra DOFbasen. I forbindelse med den seneste opdatering af fuglebeskyttelsesområdernes udpegningsgrundlag, blev arten medtaget på 6 fuglebeskyttelsesområder udpegningsgrundlag. Det ser ud til at arten har fortsat sin fremgang, den har således i de seneste år har spredt sig fra det sydlige Jylland længere mod nord. Hvilket vurderes, at skulle ses med baggrund i artens beskedne krav til ynglelokalitet, der ofte udgøres af større eller mindre rørskovsområder med indslag af pil langs grøfter og kanaler.

Arten overvåges i overvågningsprogrammet – NOVANA 2011-15 for første gang. Det vil derfor ved programmets afslutning være muligt at give et landsdækkende billede af artens forekomst.

Fuglebeskyttelsesområde 57 - Vadehavet

Trækfugle 1992-2009

	1992 - 1997	1998 - 2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kortnæbbet gås	3765	10680	1704	1311	2000	370	260	961
Grågås	1232	2771	8099	2661	2920	6357	7200	3118
Bramgås	27470	36800	60008	55000	61000	70000	40000	50012
Mørkbuget	19190	11696	4955	15491	11399	15118	10019	4547
Knortegås								
Lysbuget knortegås	2200	1130	1202	980	730		660	
Gravand	42975	30322	40954	28301	45756	46785	28619	29153
Pibeand	40535	48734	54558	96784	30000	118315	74046	61961
Krikand	3608	4669	3883	2584	2765	8655	5700	3500
Spidsand	12797	7320	9109	4995	12274	10945	11184	5398
Skeand	299	650	1416	1176	1089	1289	850	1062
Edderfugl	72347	39460	24983	14065	7777	14419	17855	14287
Sortand	35007	137270	70000	45000	55000	75000	24820	60000
Havørn			1	1	2	4	4	6
Blå kærhøg			18	10	8	4	4	7
Vandrefalk			8	8	5	7	8	6
Strandskade	52800	57022	27679	28880	32754	39136	40227	22253
Klyde	5674	3918	8100	3000	6000	6000	2080	3700
Hvidbrystet Præstekrave			18	12	1	10		5
Hjejle	21565	11470	10100	16355	20000	35000	16433	5750
Strandhjejle	3968	3865	3380	5360	2830	2724	1352	4500
Islandsk ryle	24170	85017	95092	65920	86790	46085	151632	171698
Sandløber			4120	5030	12000	2400	1950	4530
Almindelig ryle	356929	239135	107900	173715	177795	179590	138782	169740
Lille kobbersneppe	59294	23840	21851	13000	21822	45950	22787	17915
Stor regnspove	5843	6924	5770	9530	4684	12320	9505	6579
Rødben	2772	3760	5500	5000	3380	1620	2910	9300
Hvidklire	1291	2644	2438	3161	550	512	2141	1733
Dværgmåge			47	59	21	33	2	6

Trækfugle på udpegningsgrundlaget. Trækfuglearterne er optalt ved NOVANA overvågningen og medtager årlige data i perioden 2004- 2009.

Kortnæbbet Gås

Kortnæbbet gås yngler på Svalbard og overvintrer i Nordvesteuropa bl.a. Danmark, hvor den ofte ses fouragerende på marker og enge, overvejende i Vest- og Nordjylland. Arten overvåges i det nationale overvågningsprogram af DCE – senest i 2011. Antallet af kortnæbbet gås optælles ved midvintertællinger i januar og fra 2004 også om foråret i marts. Arten, har både på kort sigt i overvågningsperioden fra 2004-2011 og på lidt længere sigt fra 1980, udvidet sit

udbredelsesområde fra den jyske vestkyst til nu også at omfatte lokaliteter længere inde i landet og enkelte lokaliteter i Østdanmark. Antallet af denne gåseart i Danmark har siden 1990'erne været stigende, dog ikke helt så markant som stigningen i den samlede nordvesteuropæiske bestand, der næsten er fordoblet siden midten af 1990'erne. I 2011 blev bestanden i Danmark opgjort til ca. 22.500 individer i januar og ca. 43.000 individer i marts.

Optællingen i område F57 i 2009 var på ca. 960 fugle. Tendensen i området har i de senere år været faldende, og i årene 2007 og 2008 blev der talt henholdsvis 370 og 260 fugle.

Grågås

Grågås er en udbredt ynglefugl i Danmark. Den danske ynglebestand suppleres af trækfugle fra Norge der trækker gennem Jylland og fugle fra Sverige der trækker igennem Østdanmark. I det nationale overvågningsprogram overvåges arten årligt af DCE ved midvintertællinger i januar og supplerende tælling i september, hvor arten antalsmæssigt har den største forekomst i Danmark. Antallet af grågæs i perioden 2004-2011 har været stigende frem til 2009 og derefter aftagende de følgende to år sandsynligvis på grund af de to strenge vintre med øget dødelighed blandt grågæssene, dette afspejles også i september tællingerne, hvor antallet efter en lang årrække med stigende antal faldt fra 2010 til 2011. Den danske bestand blev i 2011 opgjort til ca. 61.000 individer i januar og 120.000 individer i september. Grågås har efter en længere årrække med stabile bestande i 1980'erne siden 1990'erne været markant stigende, hvilket også er tilfældet for den samlede nordvesteuropæiske bestand.

I 2009 blev bestanden af trækkende grågæs i området optalt til ca. 3100 fugle. Bestanden i området har været meget svingende og har ligget mellem ca. 1230 og 8100.

Bramgås

De bramgæs der kommer til Danmark i træktiden kommer primært fra ynglepladserne i Sibirien. Arten overvåges i det nationale overvågningsprogram årligt af DCE ved midvintertællinger i januar suppleret med en forårstælling i marts, hvor arten antalsmæssigt har den største forekomst i landet. Vurderet på baggrund af tællingerne i marts har bestanden af bramgås været stærkt stigende frem til 2008 med ca. 77.000 bramgæs i landet. Herefter har bestanden været stabil med undtagelse af 2010, hvor den hårde vinter betød et noget lavere antal. Betydning af de hårde vintre i 2010 og 2011 afspejles også af en nedgang ved tællingerne i januar. Den meget markante fremgang i den danske bestand følger nøje udviklingen i hele den nordvesteuropæiske bestand.

Bestanden af bramgås i området udgjorde i 2008 omkring halvdelen af den danske trækbestand. Antallet har i perioden 2004-2009 svinget mellem 40.000 og 70.000 fugle. Siden 1992 er bestanden i området steget markant.

Mørkbuget knortegås

Mørkbuget knortegås yngler i Sibirien og træffes i Danmark som træk- og vintergæst i kystnære, lavvandede områder med undervandsvegetation og på strandenge. I det nationale overvågningsprogram overvåges arten årligt af DCE ved midvintertællinger i januar suppleret med en forårstælling i maj, hvor arten antalsmæssigt oftest har den største forekomst i landet. Mørkbuget knortegås er langt overvejende udbredt i landets sydlige dele med enkelte spredte forekomster i Kattegat. Antallet af mørkbuget knortegæs ved januærtællingerne i perioden 2004-2011 varierede meget med de laveste tal i kolde vintre. Ved majtællingerne i samme periode har antallet af gæs været varierende, men dog stabile eller måske stigende med ca. 20.000 individer i maj 2011. På lidt længere sigt i perioden 1984-2011 har trækbestanden i Danmark dog nærmest været faldende.

I 2009 blev der talt ca. 4550 mørkbuget knortegås i F57, hvilket er markant færre end de foregående år i perioden 2004-2009 (med undtagelse af 2004). Trækbestanden i området vurderes at være relativt stabil.

Lysbuget knortegås

Lysbuget knortegås yngler på Svalbard og Nordøstgrønland. I Danmark træffes de som træk- og vintergæster ved kystnære, lavvandede områder med undervandsvegetation og på strandenge. De seneste år også på landbrugsjorde. I det nationale overvågningsprogram overvåges arten årligt af DCE ved tællinger i januar og maj og siden 2005 desuden suppleret med en tælling i oktober. Lysbuget knortegås opholder sig om vinteren i områder ved Limfjorden, i Mariager Fjord og nordøstkysten af Jylland samt i mindre udstrækning i Vadehavet. I forårstræktiden opsamles det meste af bestanden ved Limfjorden. Forekomsten af lysbuget knortegås har både på kort sigt i perioden 2004-2011 og på lang sigt været nogenlunde stabil frem til 2010 og 2011, hvor de to isvintre betød en forøget dødelighed med nedgang i bestanden til følge. Arten er samtidig påvirket af eutrofieringsbetingede reduktioner i udbredelsen af vandplanter på vigtige rasteplasser samt tilgroning.

I fuglebeskyttelsesområde F57 har antallet af lysbuget knortegås været faldende over en længere årrække. I 2006 blev der optalt 660. Lysbuget knortegås søger om efteråret føde på ålegræs og raster langs forlandene langs Vadehavet.

Gravand

Gravand er en almindelig og udbredt ynglefugl i store dele af landet. Som trækfugl fra vores nabolande ses den i et internationalt betydende antal i den vigtigste danske rastelokalitet Vadehavet, men også langs Jyllands Kattegatkyst og i Limfjorden træffes arten talrigt. Arten overvåges i det nationale overvågningsprogram hver 3. år af DCE ved midvintertællinger i januar. I overvågningsperioden 2004-2011 er arten senest overvåget i 2008, hvor den samlede danske bestand blev anslået til ca. 32.000 overvintrende gravænder. På kort sigt i overvågningsperioden har bestanden været på et stabilt niveau. I Vadehavet har bestanden på længere sigt siden 1980 været stigende.

Fuglebeskyttelsesområde F57 huser en stor andel af den danske trækbestand af gravænder med 90 % i 2008. Gravand søger udelukkende føde på tidevandsfladerne, hvor den også raster under højvandet.

Pibeand

Pibeand er en almindelig og vidt udbredt trækfugl i Danmark. I det nationale overvågningsprogram overvåges arten hvert år af DCE ved efterårstællinger i oktober. Ved optællingen i 2010 havde arten sin største forekomst i Vadehavet, Ringkøbing Fjord og Sydsjælland, hvor Vadehavet huser ca. halvdelen af den samlede danske bestand. På kort sigt i perioden 2004-2010 har bestanden overordnet set haft en stabil udvikling, og bestanden har på lidt længere sigt siden 1980'erne været stigende. I 2010 blev bestanden optalt til ca. 170.000 rastende fugle, hvilket var lidt højere end gennemsnittet for overvågningsperioden 2004-2010. På kort sigt i perioden 2004-2010 har bestanden overordnet set haft en stabil udvikling og bestanden har på lidt længere sigt siden 1980'erne været stigende.

I 2009 blev der talt ca. 61.000 pibeænder i området. Antallet af fugle har været varierende (siden 2004), men på længere sigt (siden 1992) har tendensen været en stigende bestand. Arten er alsidig i sit valg af rasteplasser.

Krikand

Krikand er udbredt fra Europa til det nordlige og centrale Asien. I Danmark er den en fåtallig ynglefugl, men er samtidig en er en talrig og udbredt trækgæst. I det nationale overvågningsprogram overvåges hvert år af DCE ved efterårstællinger i oktober. Store forekomster ses især ved fjorde og lavvandede kyster med tilstødende store arealer af enge og sumpe. De vigtigste danske områder for krikand er de vest- og nordjyske fjorde og lagunesøer, Ulvshale-Nyord og Sydsjælland. I perioden 2004-2010 indikerer optællingerne et stabilt niveau, det samme gør sig gældende på længere sigt, hvor optællinger siden 1980'erne i de vigtigste områder for arten ligeledes viser en stabil forekomst. Bestanden i Danmark blev i oktober 2010 opgjort til ca. 68.000 individer.

Ved optællingen i 2009 var der 3500 krikænder i området. Antallet af fugle har gennem overvågningsperioden været stabilt med mellem ca. 3500-8500 fugle.

Spidsand

Spidsand er en sjælden ynglefugl i Danmark og Centraleuropa og mere almindelig i Nordeuropa. Arten er lokalt en almindelig trækgæst i Danmark, da den træffes i større antal på ganske få lokaliteter og kun i mindre antal blandt andre svømmeænder på de fleste andre lokaliteter. Arten overvåges i det nationale overvågningsprogram hvert år af DCE ved efterårstællinger i oktober i de for arten vigtigste områder. Vadehavet er artens vigtigste rasteplads, mens områder som Ringkøbing Fjord, Agger Tange, Ulvshale-Nyord og lokaliteter i Sydsjælland ligeledes huser store forekomster i træktiden. Overvågningen indikerer at trækbestanden på kort sigt i overvågningsperioden 2004-2010 har været nogenlunde stabil, og at forekomsten på lidt længere sigt fra 1980'erne og frem har været stigende.

Dette område har haft en bestandsudvikling tilsvarende udviklingen i resten af landet, og har de senere år været stabil. Ved optælling i 2009 var der ca. 5400 fugle.

Skeand

Skeand er en fåtallig ynglefugl i Danmark, men forekommer over det meste af Europa. Arten er flere steder i Danmark en almindelig trækgæst. Arten overvåges i det nationale overvågningsprogram hvert år af DCE ved efterårstællinger i oktober i de for arten vigtigste områder. Den findes i træktiden i større antal på nogle få egnede lokaliteter, hvor Maribosøerne og Ulvshale-Nyord er de to vigtigste danske rastelokaliteter for arten. I Jylland er Vejlerne og Magrethekog de vigtigste rastelokaliteter. Den danske rastebestand af skeand viser på lidt længere sigt i perioden 1980-2010 og på kort sigt i overvågningsperioden 2004-2010 en stabil forekomst. Bestanden i Danmark blev i oktober 2010 opgjort til ca. 7.200 individer. Arten har i løbet af perioden 1960-2010 udvist en forskydning mod øst pga. tilbagegang i bundvegetationens udbredelse i Jylland og habitatrestaureringer i Østdanmark.

På længere sigt (siden 1992) har trækbestanden af skeand været stigende i området, mens tendensen på kortere sigt (siden 2004) har været stabil til svagt faldende.

Edderfugl

Edderfugl yngler i Nordeuropa mod syd til Holland, og er en almindelig ynglefugl i Danmark. I det nationale overvågningsprogram overvåges arten ved midvintertællinger af DCE – senest i 2008. De danske ynglefugle og trækfugle primært fra Sverige, Finland og Estland overvintrer talrigt i især Kattegat, Bælterne og i Vadehavet. Bestandens størrelse er ved de seneste bestandsestimater i 2004 og 2008 opgjort dels ved konkrete optællinger dels ved rummelig modellering. Det vurderes, at den overvintrende bestand af edderfugl har været relativt uændret fra 2004 til 2008, mens bestanden

på længere sigt vurderes at være i tilbagegang. Bestanden blev i 2008 opgjort til ca. 500.000. Ederfugl er i Danmark udsat for flere trusler som omfatter alt fra bifangst i fiskeredskeer, sygdom, olieforurening og reduktioner i fødemængde og fødekvalitet. Flere faktorer kan derfor være årsag til den negative bestandsudvikling.

De seneste år har antallet af trækkende edderfugle i området været relativt stabilt med omkring 15.000 fugle. Visse år i 1990'erne blev der talt op til ca. 72.350 fugle, og tendensen på lang sigt i området vurderes derfor at være faldende. Forstyrrelser udgør muligvis en trussel mod rastende edderfugle i området.

Sortand

Sortand yngler fåtalligt på Island og i Storbritannien og mere almindeligt i Skandinavien og det nordlige Rusland. Arten er trækfugle i Danmark, men overvintre almindeligt i de danske farvande. I det nationale overvågningsprogram overvåges arten ved midvintertællinger af DCE – senest i 2008. Kattegat og Nordsøen ud for Sydjylland er fra sensommeren til foråret de primære fælde- og rasteområder i landet. Bestanden opgøres dels ved konkrete optællinger dels ved modellering. På denne baggrund blev den overvintrende bestand i Danmark i 2008 opgjort til ca. 600.000 fugle. Ændring i overvågningsmetoder mm. gør det vanskeligt på nuværende tidspunkt at give et overordnet billede af bestandsudviklingen for overvintrende sortænder i danske farvande.

Sortand opholder sig uden for yngletiden vest for Vadehavsøerne. Siden 2004 har antallet svinget mellem 24.800 og 75.000. Tendensen i området har været stigende siden 1992.

Havørn

Havørn har været inde i en positiv bestandsudvikling som ynglefugl i Danmark. Denne udvikling har også haft indflydelse på antallet af overvintrende havørne og ud over fuglene i den danske ynglebestand overvintre fugle fra nabolandene også i Danmark. De optræder især i fjorde, ved større søer og ved lavvandede kyster og sunde, hvor der opholder sig større mængder af overvintrende gæs og svømmefugle. I det nationale overvågningsprogram overvåges havørn som trækfugle af DCE – senest i 2009. Havørn er som træk/overvintringsgæst medtaget på i alt 23 fuglebeskyttelsesområders udpegningsgrundlag fordelt over hele landet. Flest overvintrende fugle træffes dog på det sydlige Sjælland og på Lolland.

Antallet af trækkende havørne i området har siden 2004 været stigende. I 2009 blev der observeret 6 havørne på træk.

Blå kærhøg

Blå kærhøg er en uregelmæssig og langt fra årlig ynglefugl i Danmark. Arten har ynglet i det sydlige og vestlige Sønderjylland, primært i store eng- og moseområder med begrænset menneskelig aktivitet. I disse områder yngler den gerne i rorskove. Arten er trækfugl og overvintre i Central- og Sydeuropa. I det nationale overvågningsprogram overvåges arten nu på baggrund af data fra DOFbasen. Disse data kvalitetssikres af DCE og anvendes efterfølgende til Naturstyrelsens overvågning af arten. Som ynglefugl er arten kun på udpegningsgrundlaget for dette ene fuglebeskyttelsesområde. Frem til 1940'erne ynglede der flere hundrede par blå kærhøge i Danmark, men i takt med dræning og opdyrkning af dens levesteder forsvandt arten fra Danmark, og har aldrig siden formået at etablerer en fast ynglebestand igen.

I perioden 2004-2009 har antallet af trækkende blå kærhøg været faldende. Hvor der tidligere var set op til 18 fugle, blev der i 2008 og 2009 set hhv. 4 og 7 fugle.

Vandrefalk

Vandrefalk er en af verdens mest udbredte fuglearter. Den forekommer i forskellige racer på alle kontinenter. Vandrefalken optræder som fåtallig men stadig mere almindelig træk- og vintergæst herhjemme. I det nationale overvågningsprogram foretages overvågningen af vandrefalk som trækfugl af DCE – senest i 2009. Arten er medtaget på 10 fuglebeskyttelsesområders udpegningsgrundlag i de fleste landsdele. Antallet af overvintrende vandrefalke i Danmark har været stigende gennem den seneste årrække. De opholder sig især på kystnære lokaliteter med store forekomster af byttedyr i form af overvintrende vandfugle. Vadehavet, er med 10-20 overvintrende falke årligt, det vigtigste område for arten.

Antallet har siden 2004 ligget rimelig stabilt på 5-8 observerede falke i området.

Strandskade

Strandskade yngler primært i Nordeuropa langs kyster, fjorde og vige. Som trækfugl trækker et stort antal strandskade fra det øvrige Skandinavien og Baltikum igennem landet. Disse trækfugle samles i størst antal i Vadehavsregionen. I det nationale overvågningsprogram overvåges arten hvert 3. år af DCE. Strandskade optælles alene i Vadehavet, som er det eneste fuglebeskyttelsesområde, hvor arten indgår i udpegningsgrundlag for fuglebeskyttelsesområder. Antallet af rastende strandskader i Vadehavet er fluktuerende, men stigende i antal i modsætningen til de øvrige vadehavslande, hvor bestandene har været faldende. I overvågningsperioden 2004-2011 har antallet ligget konstant mellem 32.000-38.000 fugle.

Området huser en stor del af trækbestanden i vadehavsområdet. I perioden 2004-2009 har antallet af strandskader ligget på ca. 26.700-40.200 fugle. Tendensen har været svagt stigende siden 2004 med undtagelse af optællingen i 2009.

Klyde

Klyde yngler spredt over store dele af Europa, og som trækfugl træffes klyden almindeligt på kystlokaliteter over det meste af landet. Overvågning af klyde som trækfugl foretages i det nationale overvågningsprogram af DCE. Arten optælles hvert 2. år ved optællinger i august måned på de danske fældepladser, som bl.a. omfatter Vadehavet, Læsø og Saltbækvig. Langt den største del af de fældende klyder træffes netop i Vadehavet. I overvågningsperioden 2004-2011 var antallet af fældende klyder i Danmark noget svingende. Bestanden lå stabilt på ca. 7.500 individer fra 2007 til 2009 med et fald i 2011 til ca. 4.600 individer, hvilket muligvis kan skyldes, at et stort antal fugle døde på grund af den hårde vinter. På det foreliggende grundlag er det endnu ikke muligt at vurdere udviklingen i antallet af rastende klyder i Danmark.

I perioden 2004-2009 har antallet af klyder ligget mellem 2000 og 8100 fugle. Bestanden af klyder i området har været faldende de senere år med henholdsvis 2100 og 3700 fugle i 2008 og 2009. Forstyrrelser i området udgør næppe en trussel mod klyden.

Hvidbrystet præstekrave

Hvidbrystet præstekrave yngler i Danmark på sandstrande og områder med lav vegetation tæt ved kysten. Arten er trækfugl, som overvintre i Vesteuropa og Vestafrika. Arten er siden 1950'erne gået stærkt tilbage og forekommer nu kun i Vadehavsområdet, hvor Rømø og Fanø udgør kernelokaliteterne. Overvågningen af hvidbrystet præstekrave i det nationale foretages hvert år nu i tæt samarbejde med DOF. Arten blev senest overvåget i 2011, hvor bestanden blev optalt til 61 ynglepar. I overvågningsperioden er den alene registreret ynglende i Sydvestjylland. Antallet af ynglepar har varieret en del gennem perioden, men overordnet set har forekomsten på kort sigt i perioden 2004-2011 været stabil, dog med store år til års sving. På lidt længere sigt fra 1980-2001

har bestandsudviklingen været stabil eller i tilbagegang, mens artens udbredelse har været i tilbagegang. Tab af ynglehabitat samt prædation og forstyrrelser i yngleområdet er de største trusler mod arten. Som trækfugl er arten medtaget på udpegningsgrundlaget for 2 af de fuglebeskyttelsesområder, hvor den også indgår som ynglefugl. I det nationale overvågningsprogram overvåges arten som trækfugl af DCE.

Arten forekommer fåtalligt i området med 5 fugle i 2009. Den har siden 2004 været registreret med mellem 1 og 18 fugle årligt. De største trusler mod hvidbrystet præstekrave er formentlig ikke tilknyttet trækket men i højere grad yngleaktiviteten.

Hjejle

Som trækfugl er hjejle almindelig i det meste af landet, med størst antal i Vadehavsområdet, langs Jyllands vestkyst og i Limfjordsområdet. I det nationale overvågningsprogram overvåges hjejle som trækfugl af DCE én gang i overvågningsperioden, senest ved en landsdækkende tælling i 2008, hvor der især er foretaget optælling i de 25 fuglebeskyttelsesområder, hvor arten er på de pågældende områders udpegningsgrundlag. Hjejle har tidligere været genstand for landsdækkende optællinger, og i perioden 1993 til 2008 er antallet steget fra 240.000 fugle til 380.000 fugle. Bestanden og dens udvikling kan ikke vurderes på det foreliggende grundlag.

Bestandsstørrelsen i F57 har siden 1992 haft en del udsving. I 2007 blev der talt 35.000 fugle, mens der i 2009 kun blev talt ca. 5.800 fugle.

Strandhjejle

Strandhjejle er en højarktisk vadefugl, der yngler i Sibirien. Under trækket forekommer den i Danmark langs lavvandede kyster, hvor langt størstedelen opholder sig i Vadehavet. Overvågning af arten i det nationale overvågningsprogram foretages af DCE. Hvert 2. år i august måned optælles antallet af rastende fugle i Vadehavet, som er det eneste fuglebeskyttelsesområde, hvor arten indgår i områdets udpegningsgrundlag. Arten er seneste overvåget i 2011. I overvågningsperioden 2004-2011 vurderes bestanden at have været stabil. Som for andre trækfugles vedkommende var antallet i 2011 lavere end tidligere, formentlig som en følge af den hårde vinter i 2010/11. På længere sigt i perioden 1980-2011 vurderes bestanden ligeledes at have været stabil eller stigende i Vadehavet.

Antallet har siden 1992 svinget mellem 1000 og 5500 fugle. Seneste optælling i 2009 var på 4500. Der er ikke kendskab til trusler mod arten som trækfugl i Danmark.

Islandsk ryle

Islandsk ryle er en højarktisk ynglefugl med to bestande i hhv. det centrale Sibirien og Canada/Grønland. Arten forekommer på træk i Danmark, hvor den opholder sig langs lavvandede kyster og søger føde på sandede vadeflader. Overvågning af arten i det nationale overvågningsprogram foretages af DCE. Hvert 2. år i august måned optælles antallet af fældende fugle i Vadehavet, som er det eneste fuglebeskyttelsesområde hvor arten indgår i områdets udpegningsgrundlag. Arten er seneste overvåget i 2011. Både på kort sigt i overvågningsperioden 2004-2011 og på længere sigt siden 1980'erne har bestanden af rastende islandske ryler i Vadehavet gennemgået en markant stigning fra 23.000 individer i 2004 til ca. 172.000 i 2009.

Antallet af islandsk ryle i F57 har været stigende siden 1992. I 2009 blev der talt omkring 170.000 fugle.

Sandløber

Sandløber yngler på tundra langs de højarktiske kyster. I Danmark ses sandløbere fra Grønland og Sibirien som trægæster forår og efterår. Arten kan i efteråret ses ved kyster over det meste af Danmark, men forekommer om foråret næsten udelukkende langs den jyske vestkyst. I det nationale overvågningsprogram overvåges arten af årligt i oktober af DCE – senest i 2009. Sandløber er fra 2005 medtaget på udpegningsgrundlaget for to fuglebeskyttelsesområder i Vadehavsområdet, som er de eneste der huser en rastebestand af international betydning.

Bestanden i F57 har siden 2004 været stabil med 2000-5000 fugle, dog med 12.000 fugle i 2006. Sandløber forekommer langs øernes og Skallingens vestvendte sandstrande.

Almindelig ryle

Almindelig ryle er efterhånden en sjælden dansk ynglefugl, mens arten som trækfugl i efteråret forekommer i meget store antal fra yngleområder i Nordskandinavien og Sibirien. Arten overvåges i det nationale overvågningsprogram hver 2. år af DCE – senest i 2009. Bestanden i de ca. 20 fuglebeskyttelsesområder, hvor arten er på de pågældende områders udpegningsgrundlag optælles i oktober måned. Vadehavet er langt den vigtigste lokalitet for rastende almindelige ryler i Danmark med over 150.000 fugle siden begyndelsen af 1980'erne, men med en faldende tendens. I overvågningsperioden 2004-2011 har bestanden i de 20 fuglebeskyttelsesområder ligget nogenlunde stabil omkring 200.000 fugle. Over en længere årrække vurderes bestanden dog at have været faldende.

Antallet af rastende almindelig ryle vurderes som værende stabilt siden 2005. I 2009 blev der talt næsten 170.000 almindelig ryle i fuglebeskyttelsesområdet. Tendensen har dog været negativ siden 1992. Forstyrrelse vurderes af DCE til næppe at udgøre en trussel for trækbestanden i området.

Lille kobbersneppe

Lille kobbersneppe yngler i det nordligst Skandinavien og højarktisk Sibirien og forekommer kun i Danmark på træk. Arten overvåges i det nationale overvågningsprogram hvert 2. år af DCE ved optællinger i maj i de 7 fuglebeskyttelsesområder, hvor arten er på de pågældende områders udpegningsgrundlag – senest i 2010. Langt den største del af de rastede små kobbersnepper opholder sig i Vadehavet, og her har arten siden 1980 ligget ret stabilt på 20.000-30.000 individer. I perioden 2004-2011 har antallet svinget mellem ca. 32.000 og ca. 46.000 individer i de 7 fuglebeskyttelsesområder, men bestanden har overordnet været stabilt siden 1980'erne.

En stor del af vadehavsbestanden raster i F57 med omkring 20.000 fugle siden 2004. Bestanden har overordnet set været stabil siden 1992.

Stor regnspeve

Stor regnspeve er en fåtallig dansk ynglefugl, som er mere udbredt i de tempererede dele af Europa mod øst til Uralbjergene. Som trækfugl er den talrig på vadeblader i kystegnene og på forskellige former for græsarealer og på marker. Overvågning af arten i det nationale overvågningsprogram foretages af DCE hvert 2. år i august måned – senest i 2011. Stor regnspeve optælles alene i Vadehavet, hvor arten indgår i udpegningsgrundlaget for ét fuglebeskyttelsesområde. I overvågningsperioden 2004-2011 er antallet af rastende store regnspever faldet fra omkring 8.000 individer til knapt 3.500 individer. På lang sigt fra 1980-2011 har bestanden i Vadehavet dog været i kraftig fremgang. Således er bestanden i foråret tidoblet og efterårsbestanden femdoblet.

Bestanden i F57 har på lang sigt (siden 1992) ligeledes været stigende, dog har bestanden siden 2004 været noget svingende. De sidste 3 år (2007-2009) i overvågningsperioden viser en

trækbestand på omkring 6500-12.300. Arten er vanskelig at optælle, og bestanden har været og er formodentlig underestimeret.

Rødben

Rødben er en almindelig dansk ynglefugl langs kyster og fjorde. Som trækfugl forekommer arten i internationalt betydende antal kun i Vadehavet. Overvågning af arten i det nationale overvågningsprogram foretages af DCE, der hvert 2. år i august måned optæller antallet af rastende fugle. Arten er seneste overvåget i 2011. I overvågningsperioden 2004-2011 har antallet af rastende rødben i Vadehavet været faldende. På længere sigt i perioden 1980-2011 har arten fluktueret i antal i Vadehavet. Udviklingen i bestanden af rastende rødben i Vadehavet vurderes dog at have været stabil/stigende.

Hvidklire

Hvidklire yngler i skovområder i Nordeuropa og overvintre i Sydeuropa og Vestafrika, på træk fra yngleområderne til overvintringsområderne mod syd og tilsvarende i modsatte retning træffes arten over hele landet. Hvidklire forekommer dog kun i internationalt betydende antal i Vadehavet. Overvågning af arten i det nationale overvågningsprogram foretages af DCE, der hvert 2. år i august måned optæller antallet af rastende fugle i Vadehavet. Arten er seneste overvåget i 2011. I overvågningsperioden 2004-2011 har rastebestanden i Vadehavet fluktueret med størst antal under tællingen i 2011. Set over en længere periode siden 1980 har bestanden i Vadehavet været stigende.

Bestanden i F57 har ligeledes været stigende siden 1992, dog med større udsving i bl.a. 2006 og 2007, hvor der kun blev talt omkring 500 fugle. Siden 1999 har der været talt mellem 1700-3000 fugle med 1733 fugle ved den sidste tælling.

Dværgmåge

I Europa yngler størstedelen af dværgmåger i Rusland, Hviderusland og Finland. Dværgmågen er i Danmark en yderst sjælden ynglefugl, men en forholdsvis almindelig trækgæst og ses fortrinsvis langs kysterne i træktiden. En mindre del af dværgmågerne overvintre i de danske havområder, navnlig i Nordsøen. I det nationale overvågningsprogram foretages overvågningen af dværgmåge som trækfugl af DCE – senest i 2009. Dværgmåge er som trækfugl medtaget på 2 fuglebeskyttelsesområders udpegningsgrundlag.

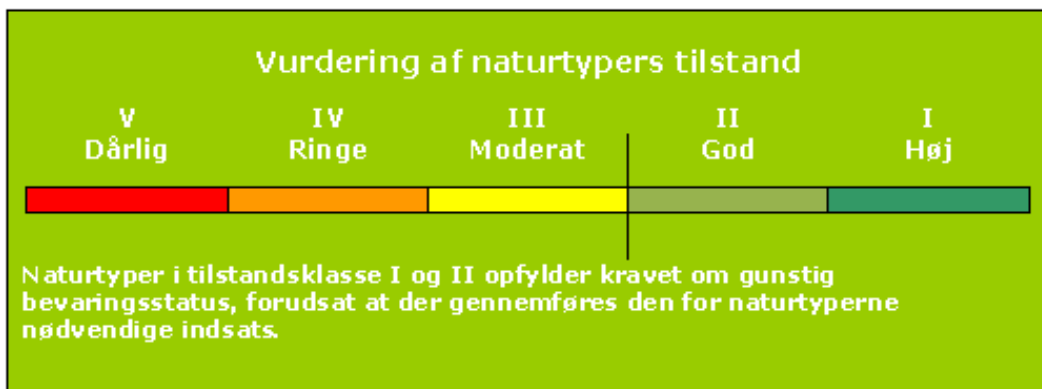
Dværgmågen forekommer på træk i Vadehavet med få individer. Af data ses det at antallet har været faldende i perioden 2004-2009 og i 2009 blev der kun observeret 6 fugle. Det er uvist, hvad forårsager nedgangen i antallet af dværgmåger.

2.5 Naturtilstand og tilstand af arters levesteder

Overvågningen og kortlægningen af naturtyperne og levesteder for arter viser, at mange af disse i forskelligt omfang bliver påvirket af en række faktorer, som kan have betydning for naturtypernes og levestedernes tilstand og indhold af dyre- og plantearter.

Vurdering af naturtypernes naturtilstand bygger på et system, der inddeler forekomster af Habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser, hvor I (høj) er bedst og V (dårlig) er værst. Tilstandssystemet er nærmere beskrevet i DCE's rapport "Vurdering af naturtilstand", som er indarbejdet som en del af: Bekendtgørelse om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder. Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius på 5 m og et strukturindeks, der i de lysåbne naturtyper er baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drænggrøfter m.m. For skovnaturtyperne baseres strukturindeks bl.a. på omfang af jordbearbejdning, afvandsforhold, forekomst af invasive arter og trækronernes lagdeling i forskellige etager. Artsindeks for søer er beregnet ud fra alle fundne arter i både rørsump og sø.

Struktur- og artsindeks for den enkelte naturtype vægtes sammen til naturtypens tilstandsklasse på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har forudsætninger for et højt naturindhold, men at de karakteristiske arter ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med et stort behov for pleje eller anden indsats.

Tilstandsklasser for naturtyper.

Natura 2000-områdernes lysåbne, terrestriske naturtyper blev første gang systematisk kortlagt i 2004-06. Her blev 23 naturtyper kortlagt. I 2010-12 er de 23 lysåbne naturtyper blevet genkortlagt, og de resterende 10 terrestriske naturtyper er blevet inddraget i kortlægningen. For at sikre sammenligneligheden er det tilstræbt at indsamle data fra nøjagtig samme steder som i den første kortlægning. Det har imidlertid ikke været muligt i alle tilfælde, da den nye kortlægning er gennemført efter en lidt mere detaljeret metode samtidig med, at metoden bygger på en mere detaljeret definition af de enkelte naturtyper. En grundig beskrivelse af metoden til kortlægning af de terrestriske naturtyper i det nationale overvågningsprogram kan ses i den tekniske anvisning.

Den nye kortlægning er således mere detaljeret og giver dermed et forbedret billede af udstrækningen og tilstanden af områdets habitatnatur.

En sammenligning af resultaterne fra kortlægningerne i 2004-06 og 2010-12 kan i flere habitatområder vise, at der tilsyneladende er sket markante udsving både i antallet af naturtyper, deres arealer og deres tilstand. Disse udsving repræsenterer kun i få tilfælde reelle, naturmæssige ændringer. I mange tilfælde er udsvingene et resultat af større detaljeringsgrad og metodemæssige

ændringer i kortlægningen. For dette Natura 2000-område er udsving i kortlagt naturareal og vurderet naturtilstand vist og kommenteret neden for.

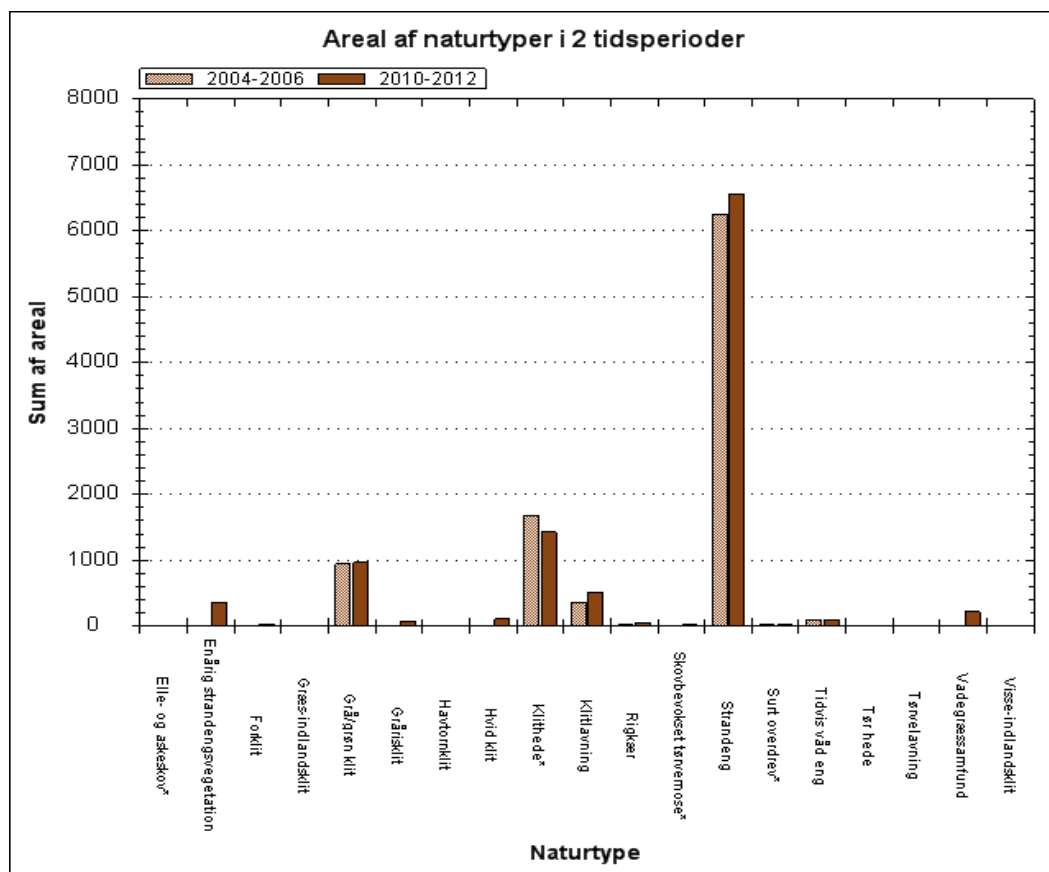
Der er ikke udviklet et tilstandsvurderingssystem for de marine naturtyper. Mange af især de kystnære marine naturtyper påvirkes som de terrestriske af næringsstofbelastningen. Ligeledes er der påvirkninger fra menneskelige forstyrrelser i form af fiskeri og sejllads.

I forbindelse med kortlægningen er der foretaget dyk og video, som kan give en indikation af et områdes rev-type. Derudover er der gennem NOVANA overvåget en række makroalger, og blødbundsfauna. Disse parametre kan over tid give en indikation af tilstanden for rev og den bløde bund, Blødbundsovervågningen er først indledt i 2012.

Til denne basisanalyse er der udviklet et system, der vurderer tilstanden af levestedet for en række arter. Det drejer sig om arterne klokkefrø, stor vandsalamander og eremit samt 16 arter af ynglefugle. Systemet inddeler arternes levested i 5 tilstandsklasser, som beskrevet under naturtypernes tilstandssystem. Beregningen af tilstanden er baseret på en række nøglefaktorer, der er specielt vigtige for at levestederne kan fungere optimalt for de pågældende arter. Se de tekniske anvisninger til kortlægning af levesteder for klokkefrø, stor vandsalamander, eremit og ynglefugle.

2.5.1 Forekomst og udvikling i naturtypens areal i dette Natura 2000 område

Arealfordelingen og udviklingen af de terrestriske naturtypers arealer fremgår af figuren neden for.

Fordeling og udvikling af naturtypernes areal. I figuren er der foretaget en sammenstilling af de kortlagte, terrestriske naturtypers areal for 1. og 2. kortlægningsperiode. Flere naturtyper var ikke omfattet af kortlægningen 2004-06.

Inden for området er der i alt i den seneste naturtype-kortlægning 2010-12 kortlagt 10325 ha lysåben natur. I den første kortlægning af naturtyper blev der i alt kortlagt 9396 ha lysåben natur. Forskellen i det kortlagte naturareal er forklaret nedenfor.

Strandeng (1330) udgør størstedelen af områdets kortlagte naturtyper. Arealet er samlet på ca. 6563 ha, hvilket er en fremgang på ca. 300 ha i forhold til den første kortlægning. Forskellen skyldes, at der ved første kortlægning blev overset forekomster med strandeng (1330). Bl.a. blev en forekomst på Rømø på 192 ha overset. Desuden har mere detaljerede definitioner af naturtyperne under 2. kortlægning resulteret i en ændret afgrænsning af de enkelte forekomster.

Arealet kortlagt med klithede (2140) er under 2. kortlægning faldet fra 1679 ha til 1427 ha. Ændringen skyldes den mere detaljerede kortlægning under 2. kortlægningsperiode, der har medført at større forekomster kortlagt udelukkende som klithede under 1. kortlægning, er blevet delt op i flere naturtyper, som hver især har adskilte forekomster eller optræder i mosaik med hinanden. Det gælder i særlig grad for større områder på den centrale del af Rømø, hvor en stor del af områderne kortlagt som klithede under 1. kortlægning, nu er kortlagt som klitlavning (2190) i mosaik med klithede (2140). Dette forklarer også en stor del af stigningen i området kortlagt som klitlavning (2190).

Arealet kortlagt med rigkær (7230) er steget fra ca. 18 ha til 51 ha. Stigningen skyldes først og fremmest den mere detaljerede kortlægning i anden planperiode, der har resulteret i, at en større forekomst kortlagt som strandeng (1330) under første kortlægning er blevet opdelt i strandeng og rigkær, der optræder i mosaik med hinanden. Rigkær (7230) udgør 10% af mosaikforekomsten svarende til ca. 37 ha.

Desuden er naturtyperne enårig strandengsvegetation (1310), vadegræssamfund (1320), hvid klit (2120), grårisklit (2170), forklit (2110) og havtornklit (2160) kortlagt første gang under anden kortlægningsperiode. I alt er der kortlagt omtrent 800 ha med disse naturtyper.

Skovnaturtyperne er kun kortlagt en gang i perioden 2005-2012. I denne basisanalyse fremgår kun skovnatur, der ikke er underlagt fredsskovpligt.

Forekomster med havtornklit (2160) er i en god naturtilstand.

Hvidklit (2120) er overvejende i en moderat naturtilstand (86 ha), mens 19 ha har en gunstig naturtilstand. Der er gunstige strukturer på hele arealet med forekomster af hvidklit (2120). Der er en ukarakteristisk artssammensætning på 86 ha, og det er således artssammensætningen, der trækker naturtilstanden ned.

Klithede (2140) er i en høj naturtilstand på godt 3/4 af det kortlagte areal. Det resterende areal er overvejende i en moderat naturtilstand. Strukturindekset er moderat på 1/4 af det kortlagte areal og godt eller højt på det resterende areal. Områderne med et moderat strukturindeks er under tilgroning med vedplanter og invasive arter som følge af en manglende drift. Artsindekset indikerer, at der er en god og karakteristisk artssammensætning på 862 ha, mens artssammensætningen er moderat eller ringe på det resterende areal. Der er sket en mindre stigning i arealet i en moderat naturtilstand i forhold til den første kortlægning. For en stor del af disse områder skyldes stigningen ikke en egentlig ændring i naturtilstanden, men derimod at den mere detaljerede kortlægning i 2. planperiode har betydet en opdeling af en række større naturtypeforekomst i flere forskellige naturtyper, som hver især har adskilte forekomster eller optræder i en mosaik med hinanden. Opdelingen har resulteret i en differentiering af forekomsternes naturtilstand. I nogle tilfælde er der dog tale om at en reel ændring i kvaliteten af strukturerne har medført en dårligere naturtilstand.

Klitlavning (2190) er i en god eller høj naturtilstand på godt halvdelen af det kortlagte areal, mens den resterende andel overvejende har en moderat naturtilstand. Der er gunstige strukturer på knap halvdelen af det kortlagte areal, mens strukturindekset er moderat (hovedparten) eller ringe på det resterende areal. Områderne med et lavt strukturindeks har en høj arealandel af vedplanter, fravær af positive (f.eks. partier med hængesæksvegetation og små oversvømmede områder) og tilstedeværelse af negative naturtypekarakteristika (f.eks. artsfattig vegetation og tilstedeværelse af gederams, nælder eller lignende). Artsindekset er moderat for godt halvdelen af det kortlagte areal og godt eller højt for det resterende areal kortlagt som klitlavning.

Rigkær (7230) er i en moderat naturtilstand på 37,6 ha og en god naturtilstand på 13,1 ha. Der er en god karakteristisk artssammensætning på stort set hele det kortlagte areal, mens strukturindekset er moderat for 39,5 ha og godt for 11,5 ha. Områderne med moderate strukturer er under tilgroning med høje urter som følge af manglende afgræsning.

Naturtypen strandeng (1330) er i en god eller høj naturtilstand på langt størstedelen af de kortlagte områder (5750 ha). Der er en moderat til ringe naturtilstand på 813 ha. Den gode naturtilstand skyldes gode strukturer og en god karakteristisk artssammensætning på størstedelen af arealet. Kun en mindre andel på 432 ha har et moderat-ringe strukturindeks. Artsindekset er moderat til ringe på 1246 ha. De ugunstige strukturer på visse forekomster skyldes tilgroning med høje urter, som følge af manglende afgræsning. Desuden er der udbredt kystsikring, udbredt tilstedeværelse af negative naturtypekarakteristiske strukturer (f.eks. dækning af kulturgræsser og forekomst af vedplanter) og fravær af positive naturtypekarakteristiske strukturer (f.eks. engmyretuer og store fritliggende sten).

De kortlagte områder med surt overdrev (6230) er i en moderat naturtilstand på 8,3 ha og i en ringe naturtilstand på 8,7 ha. Der er gode strukturer på størstedelen af de kortlagte forekomster med naturtypen, mens artssammensætningen er moderat, ringe og dårlig på henholdsvis 1,7, 10,7 og 6,6 ha. På trods af gode strukturer under første og anden kortlægning er der sket en forringelse af artsindekset fra første til anden kortlægning, hvilket har medført en dårligere naturtilstand under anden kortlægning.

Tidvis våd eng (6410) er i en god (82,7 ha) eller høj (3,6 ha) naturtilstand på størstedelen af det kortlagte areal. Der er en moderat naturtilstand på 13,4 ha. Der er en god artssammensætning på størstedelen af arealet kortlagt med tidvis våd eng (6410). Ligeledes er strukturerne gunstige på

størstedelen af arealet kortlagt som tidvis våd eng, hvor kun 18,2 og 5,5 ha har henholdsvis moderate og ringe strukturer. I disse områder er udbredt afvanding den overvejende årsag til det lave strukturindeks. Desuden er store dele af disse områder under tilgroning med vedplanter.

Naturtypen tør hede (4030) er i en moderat naturtilstand. Strukturerne er moderate, mens der er en god artssammensætning. Det moderate strukturindeks skyldes tilgroning med middelhøje urter som følge af manglende pleje samt fravær af positive naturtypekarakteristiske strukturer (f.eks. aldersvariation i hedelyng og tilstedeværelse af ene).

Naturtypen tørvelavning (7150) er i en god naturtilstand som følge af en god artssammensætning og gode strukturer.

Vadegræssamfund (1320) er i en høj eller god naturtilstand på 53 ha og en moderat til ringe naturtilstand på 38 ha. De fleste af de kortlagte forekomster med naturtypen har en god artssammensætning, mens de forekomster med en moderat naturtilstand er kendetegnet ved ugunstige strukturer.

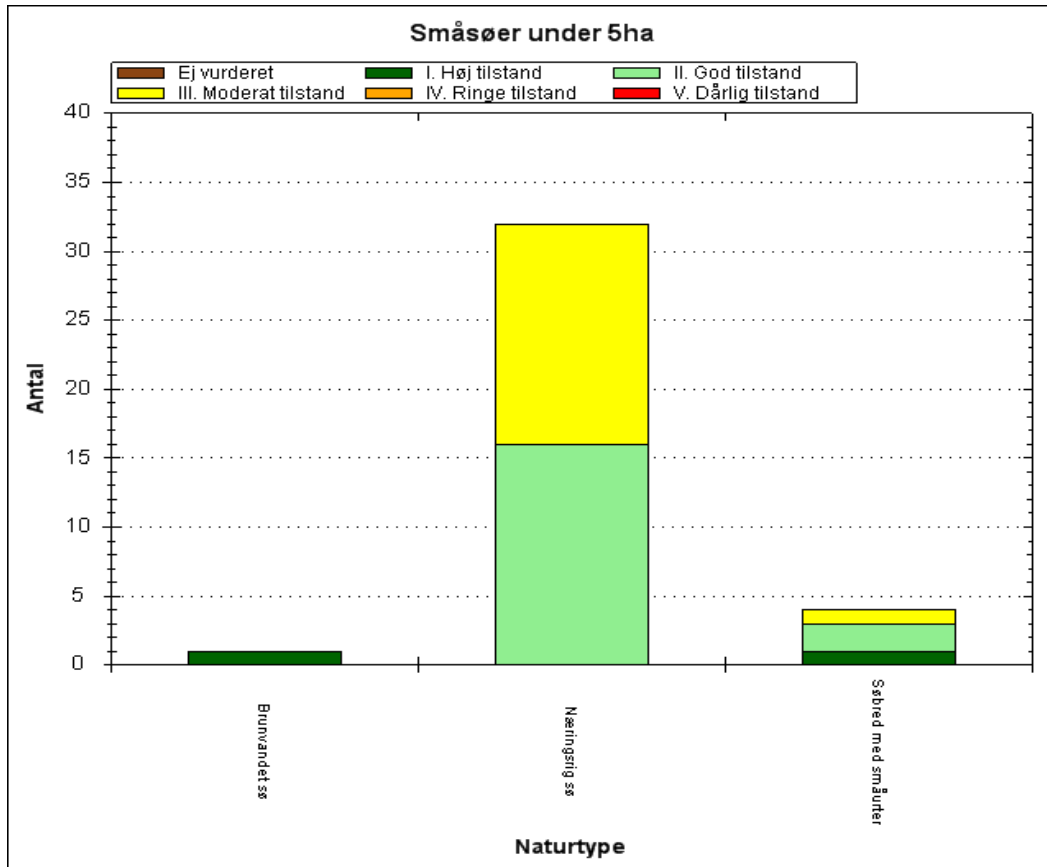
Visse-indlandsklit (2310) er i en god naturtilstand. Naturtypen har en god artsammensætning såvel som gode strukturer i form af begrænset tilgroning med høje urter og vedplanter. Der skyldes en hensigtsmæssig drift samt udbredt forekomst af positive naturtypekarakteristika.

For naturtypen strandvold med flerårige urter (1220) er der ikke foretaget en beregning af strukturindekset, og der er således ikke beregnet naturtilstand for disse naturtyper.

Kortlagte skovnaturtyper (91E0 og 91D0) i området, der ikke er underlagt fredsskovpligt, er i en god eller høj skovtilstand.

2.5.3 Sø-natur

Søer under 5 ha er naturtype-kortlagt på baggrund af vegetation og en række strukturparametre, metoden er grundigt beskrevet i den [tekniske anvisning](#) via DCE's hjemmeside. I områder, hvor der er foretaget kortlægning af levesteder for vandhulsarter, indgår disse vandhuller i kortlægningen. Der er ikke udviklet et tilsvarende system til habitat-naturtype-kortlægning og tilstandsvurdering af søer over 5 ha. Større søers miljø- og naturtilstand er beskrevet i vandplanen for området.

Antal og tilstand af de kortlagte små søer i området.

For 3 ud af de 4 kortlagte forekomster af søbred med småurter (3130) er der en god eller høj naturtilstand. Den sidste forekomst har en moderat naturtilstand, hvilket i særlig grad skyldes en ringe artssammensætning.

Halvdelen af de kortlagte næringsrige søer og vandhuller (3150) er i en god, mens den anden halvdel er i en moderat naturtilstand. Søerne med en moderat naturtilstand er kendetegnet ved en moderat-ringe artssammensætning samt moderate strukturer.

Den kortlagte brunvandede sø (3160) er i en høj naturtilstand.

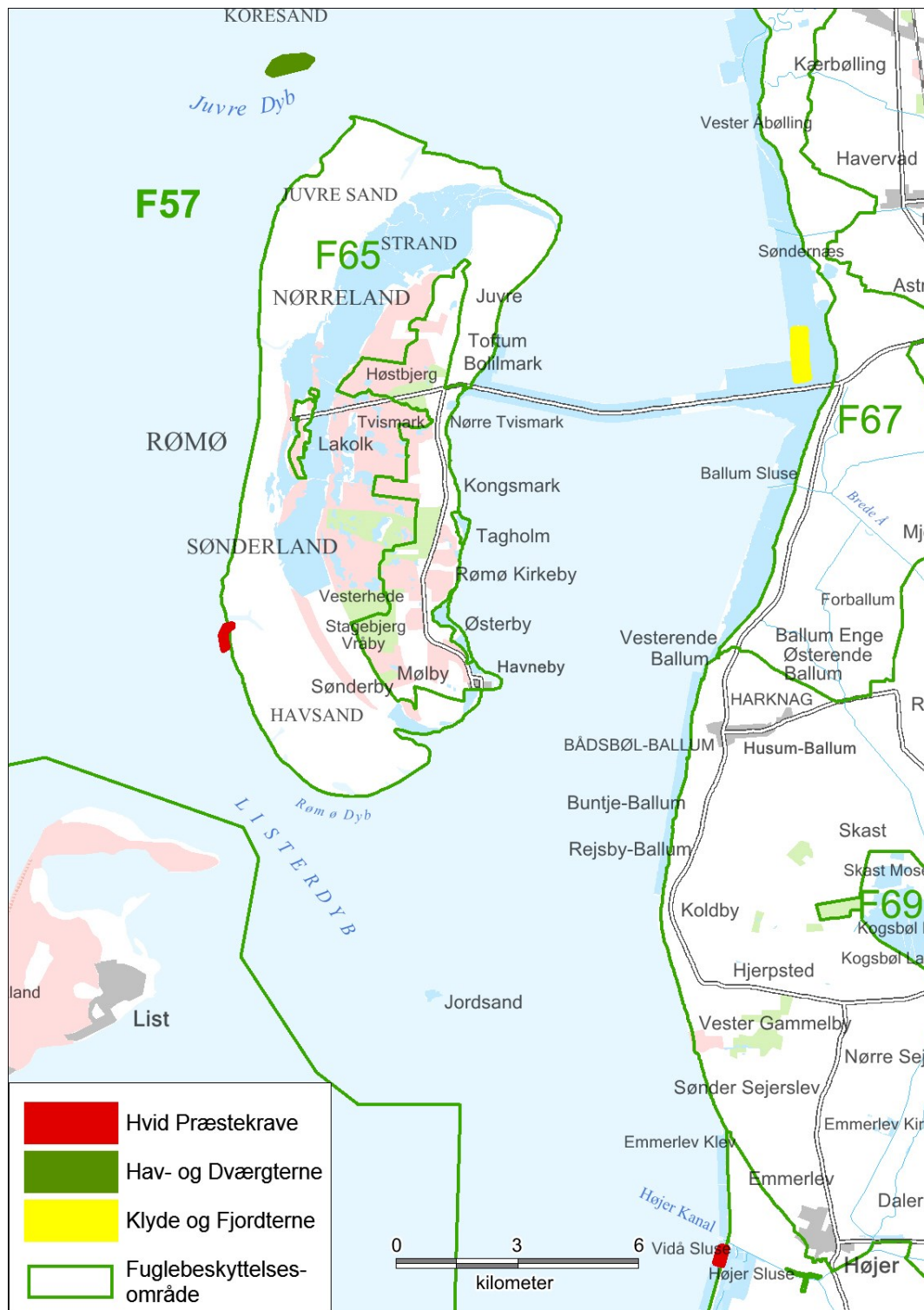
2.5.4 Levestedskortlægning og tilstandsvurdering

Inden for området er der foretaget kortlægning af levesteder for enkelte arter. Kortlægningen er foretaget ved registrering af relevante biologiske og strukturelle forhold i områdets små søer - og for eremits vedkommende, strukturparametre knyttet til gamle træer. Der er tilsvarende kortlagt og tilstandsvurderet levesteder for nogle af områdets udpegede ynglefugle.

Arter

Der er kortlagt et levested for hver af fuglene hvid præstekrave, havterne, dværgterne, klyde og fjordterne.

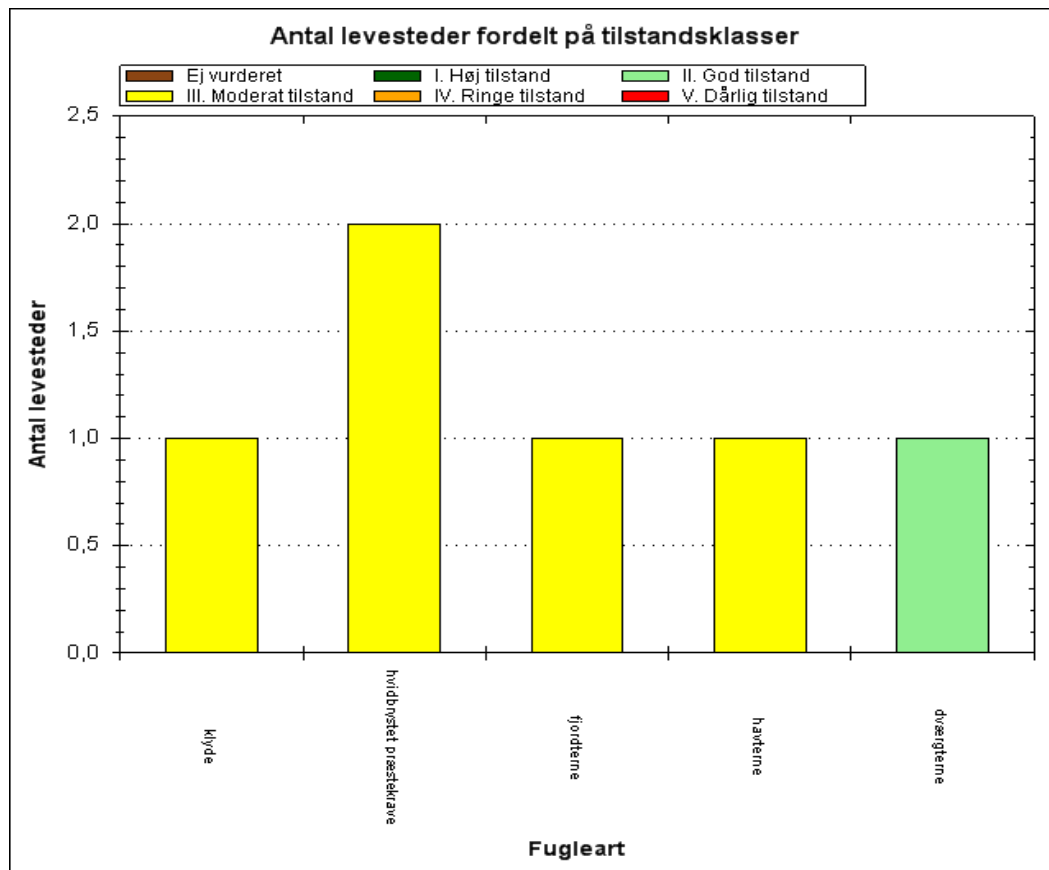
Kortlægningen af disse ynglefugles levesteder er foretaget i 2013-14, og den beregnede tilstand af disse fremgår af nedenstående diagram. De enkelte levesteders tilstand kan ses præsenteret på kort via Naturstyrelsens [MiljøGis](#).

Levestedskortlægning for hvid præstekrave, havterne, dværgterne, klyde og fjordterne.

Området udgør de centrale dele af Vadehavet og består for størstedelen af områdets vedkommende af de egentlige vadeblader og de såkaldte højsande. Ofte er mange fuglearterne på områdets udpegningsgrundlag også tilknyttet øerne og forlandene i de tilstødende fuglebeskyttelsesområder

Kortlægningen af disse ynglefugles levesteder er foretaget i 2013-14, og den beregnede tilstand af disse fremgår af nedenstående diagram. De enkelte levesteders tilstand kan ses præsenteret på kort via Naturstyrelsens [MiljøGis](#). Sætningen indsættes i stedet for den nuværende.

Antal og tilstand af de kortlagte levesteder for ynglefugle.

Det kortlagte levested for dværgterne er i en gunstig tilstand.

De kortlagte levesteder for hvidbrystet præstekrave er i ugunstig tilstand især pga. risiko for menneskelige forstyrrelser samt risiko for prædation.

De kortlagte levesteder for klyde-, hav-, fjord- og dværgterne er i en ugunstig tilstand som følge af risikoen for prædation.

2.6 Foreløbig vurdering af negative påvirkninger (trusler mod naturtilstanden)

Negative påvirkninger/trusler defineres i denne sammenhæng som påvirkninger, der - hver for sig eller i kombination indebærer en forhindring eller væsentlig forsinkelse af muligheden for, at naturtypen eller levestedet kan opnå gunstig bevaringsstatus. Det er således nødvendigt – på kort eller langt sigt - at imødegå truslen, hvis naturtypen eller levestedet skal sikres gunstig bevaringsstatus.

2.6.1 Trusler, der vurderes konkret i denne basisanalyse

Vurdering af en række væsentlige trusler har indgået konkret i kortlægning og tilstandsvurdering af naturtyper og levesteder inden for det gennemførte NOVANA-program. Der er desuden foretaget vurdering af registrerbare trusler for arter. Der er tale om kendte og aktuelle trusler med fokus på de forhold, som det er muligt at håndtere forvaltningsmæssigt.

Omfanget af disse trusler for dette områdes lysåbne naturtyper og levesteder er vist neden for og betydningen er konkret beskrevet og vurderet. I den konkrete tekst under hver trussel medtages omtale af arter, hvor truslen også har betydning for en eller flere arter på udpegningsgrundlaget. Dokumenterede trusler for arter er desuden vurderet selvstændigt.

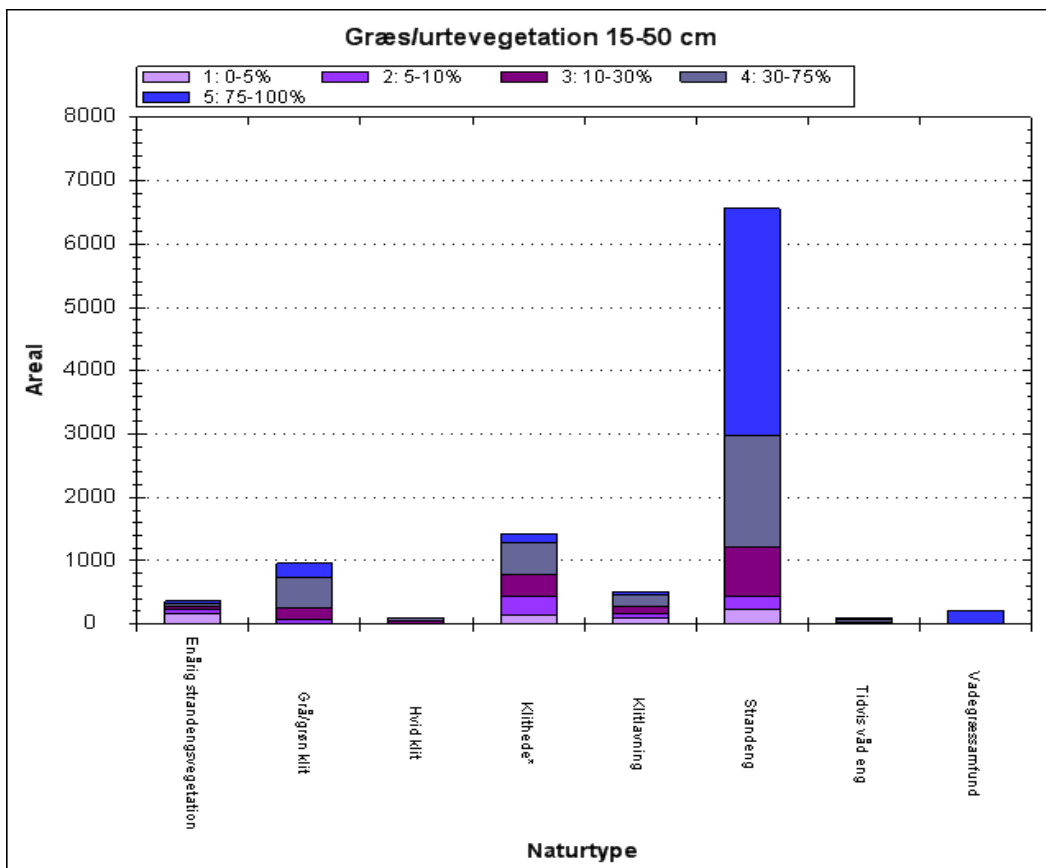
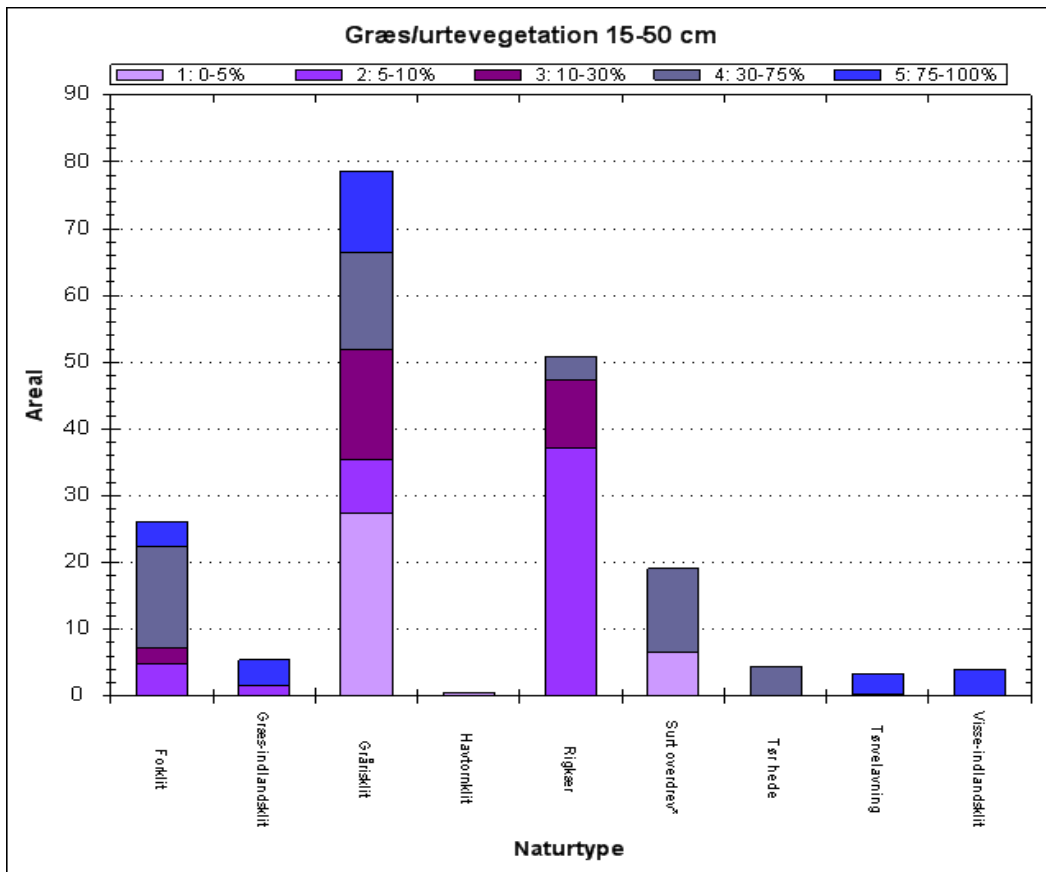
Det drejer sig om truslerne tilgroning, uhensigtsmæssig hydrologi, direkte påvirkning fra landbrugsdrift, forekomst af invasive arter, erhvervs-mæssigt fiskeri i marine naturtyper og forstyrrelse af fugle og havpattedyr samt prædation.

Tilgroning af lyskrævende naturtyper med høje urter eller vedplanter

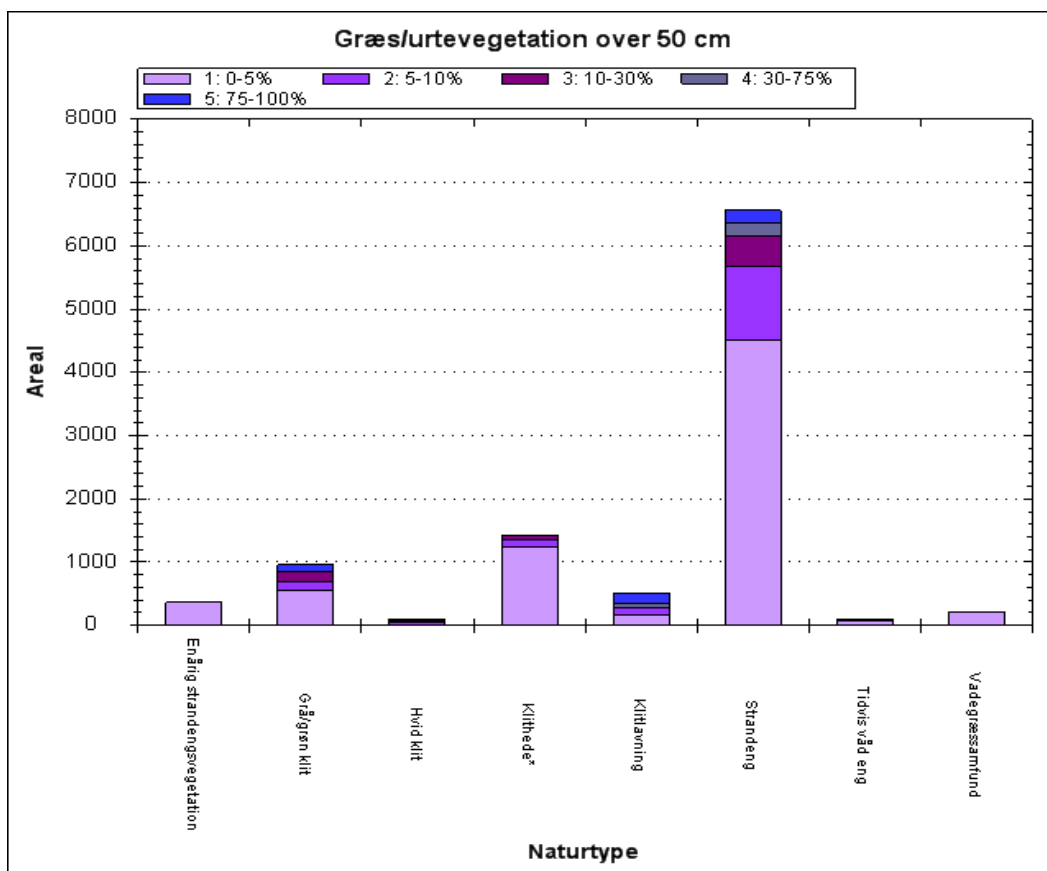
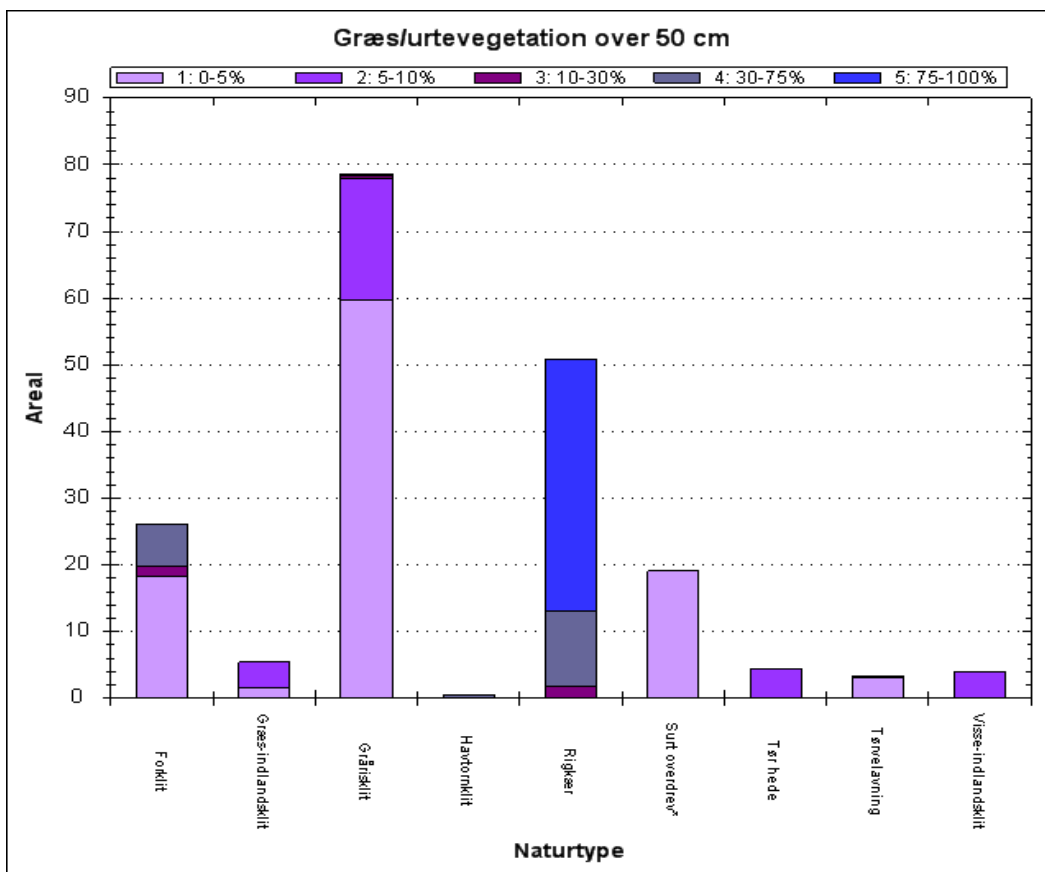
De fleste lysåbne naturtyper er afhængige af græsning eller høslæt – oftest som et led i ekstensiv landbrugsdrift. Ved ophør af græsning eller høslæt vil naturarealet gro til i høje urter og vedplanter, og de lyskrævende, lavtvoksende arter, der er karakteristiske for naturtyperne bliver udkonkurreret.

Ved naturtypekortlægningen er dækningsgraden af forskellige struktur-elementer vurderet, bl.a. dækningsgraden af middelhøje græs-/urtevegetation (15 – 50 cm), dækningsgraden af høj græs-/urtevegetation (over 50 cm) og kronedækket af træer og buske. Dækningsgraden er vurderet på en skala fra 1-5. Resultaterne er vist – fordelt på naturtyper – i de efterfølgende figurer.

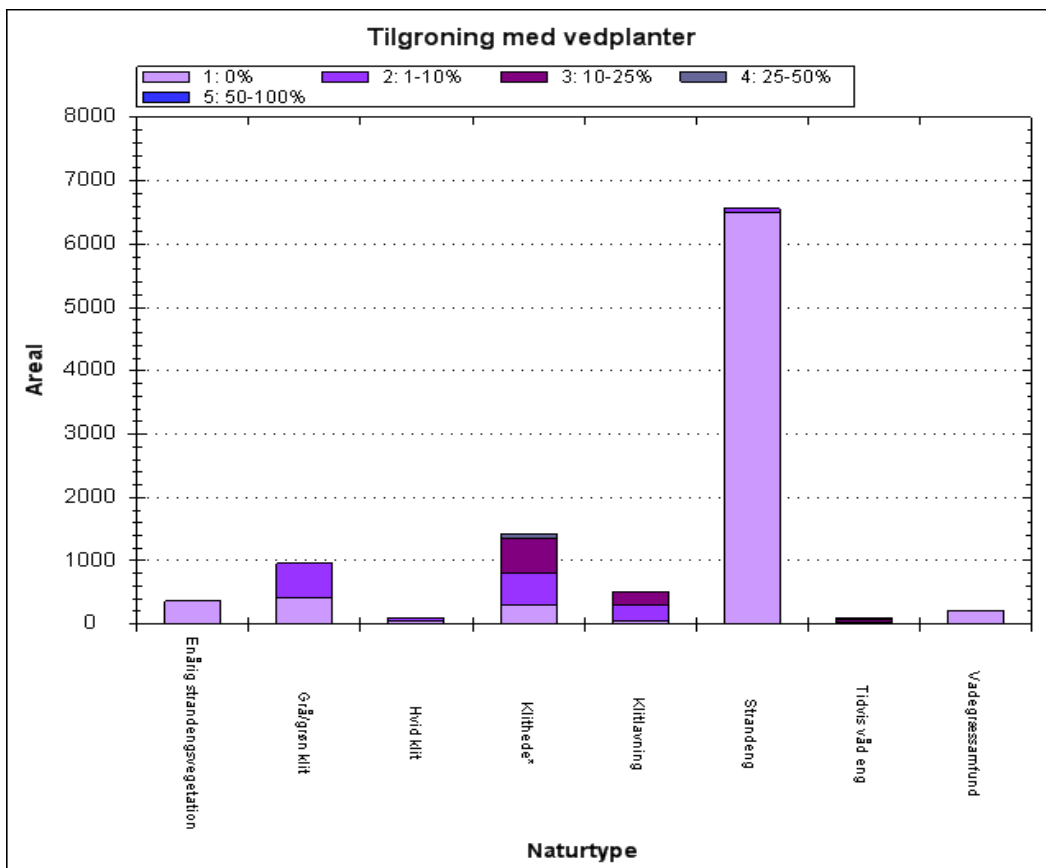
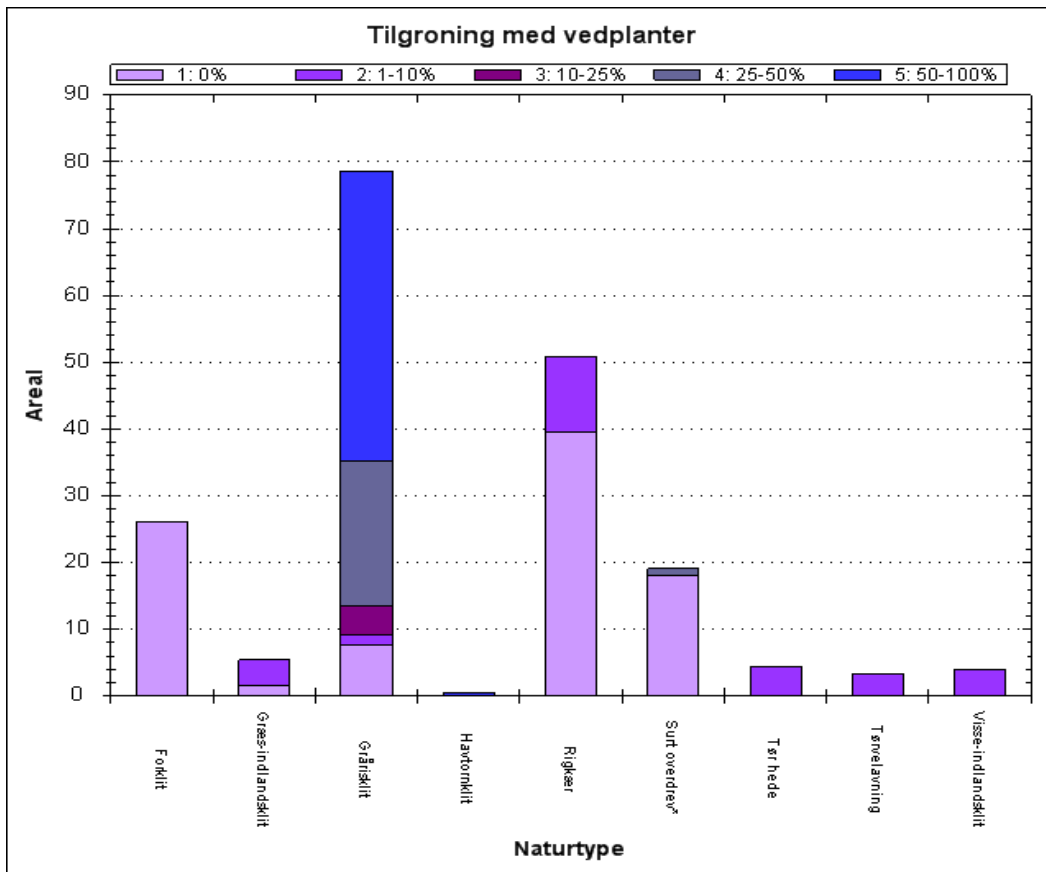
Omfanget og betydningen af tilgroningstruslen er vurderet ved at sammenholde de indsamlede oplysninger om tilgroning med middelhøje urter, høje urter samt med træer og buske.

Andel af de kortlagte, lyskrævende naturtyper med tilgroning af 15-50 cm høje urter.

Andel af de kortlagte, lyskrævende naturtyper med tilgroning af urter over 50 cm.

Andel af de kortlagte, lyskrævende naturtyper med tilgroning af buske og træer.

For de fleste naturtyper udgør middelhøj urtevegetation en stor andel af de kortlagte forekomsters vegetationsdække. Middelhøj urtevegetation udgør en naturlig høj andel af vegetationsdækket for nogle af de lysåbne naturtyper som for eksempel klithede (2140), klitlavning (2190), tidvis våd eng (6410) og rigkær (7230). Derimod vil den høje vegetationsandel af middelhøje urter påvirke naturtilstanden negativt for eksempelvis naturtyperne surt overdrev (6230), tør hede (4030), visse-indlandsklit (2310), græs-indlandsklit (2330), grå/ grøn klit (2130) og strandeng (1330).

Høj urtevegetation udgør en stor andel af vegetationsdækket på hele arealet kortlagt som rigkær (7230), mens knap halvdelen af arealet kortlagt med klitlavning (2190) ligeledes er under tilgroning med høje urter. Mindre dele af det kortlagte areal med grå/ grøn klit (2130) og tidvis våd eng (6410) har en høj andel af høje urter i vegetationsdækket.

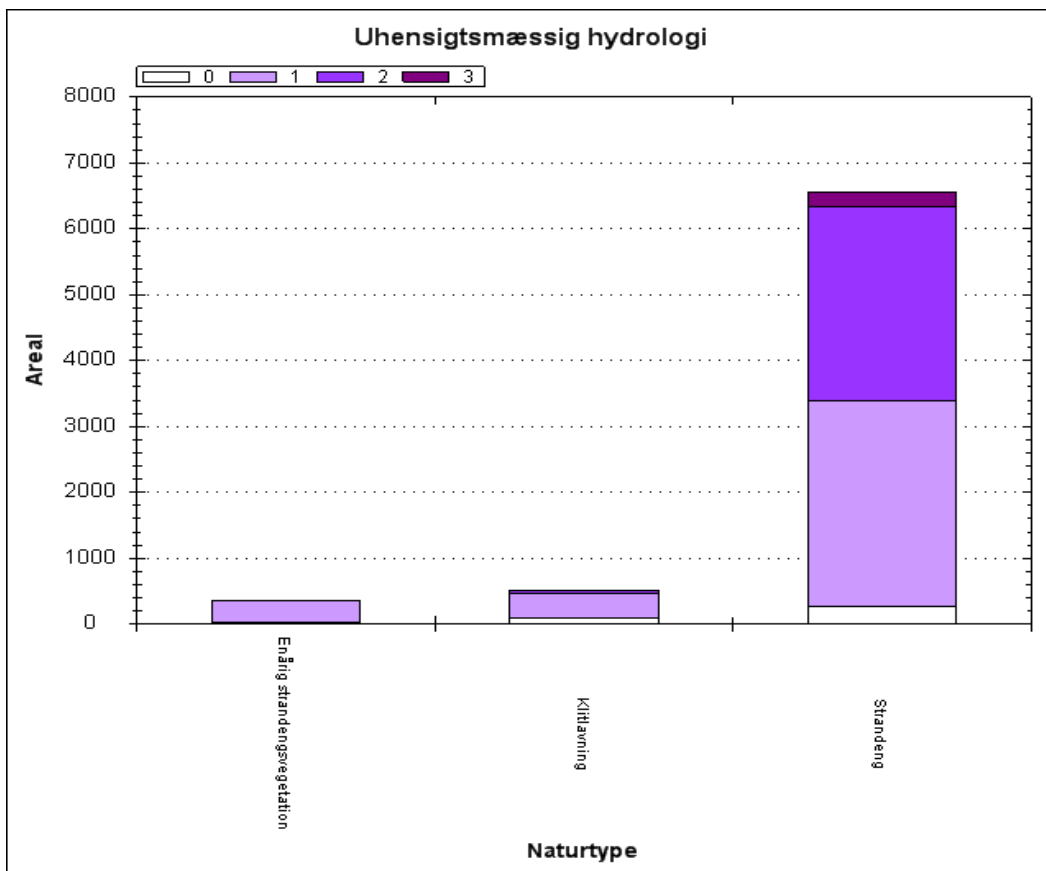
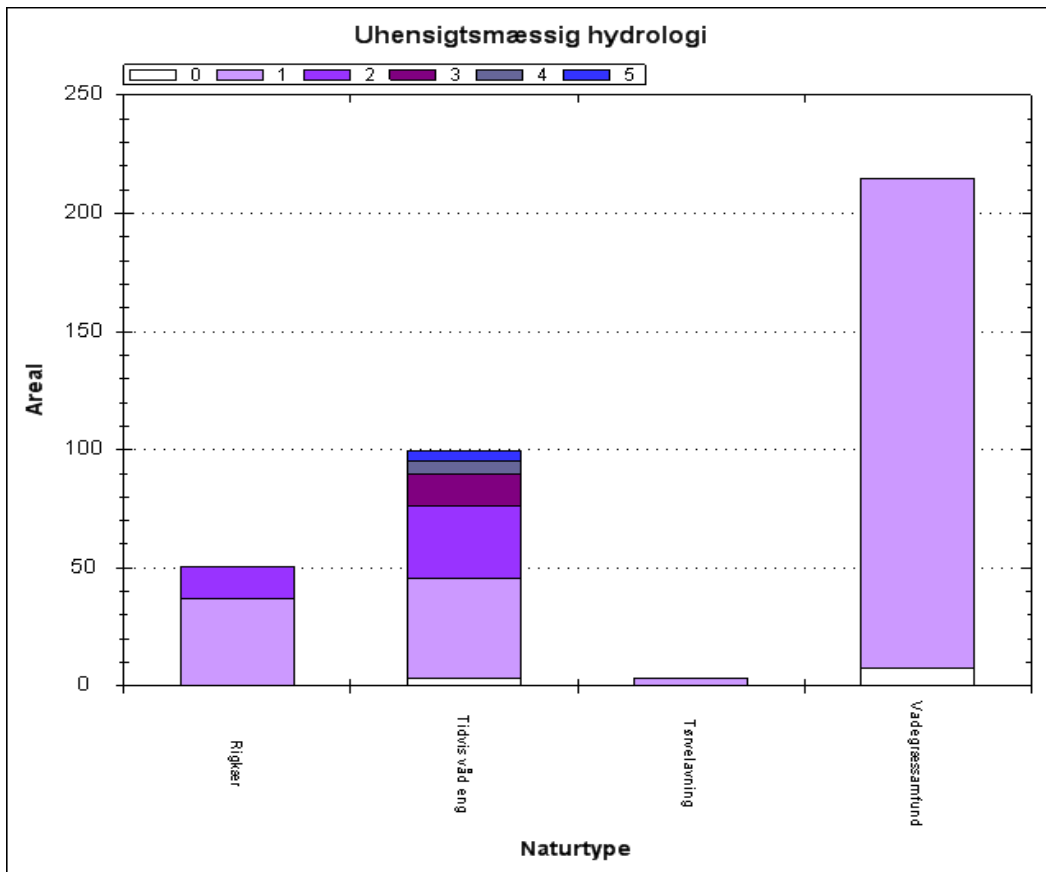
Vedplanter udgør en høj arealandel på dele af arealerne kortlagt som klithede (2140), klitlavning (2190) og tidvis våd eng (6410), hvor særligt store områder kortlagt som tidvis våd eng er under tilgroning. Vedplanter udgør naturligt en høj andel af vegetationsdækket på grårisklit (2170).

Hvor der er tilgroning, skyldes dette en manglende hensigtsmæssig pleje i form af afgræsning, høslæt eller slåning.

Uhensigtsmæssig hydrologi i vådbunds naturtyper

Inddigning og kunstig afvanding med grøfter, dræn eller pumper forandrer naturen og kan føre til ændring i vegetationen, således at den naturlige, naturtype-karakteristiske vådbundsvegetation erstattes af en vegetation, der i højere grad præges af mere almindelige, konkurrence-stærke tørbundsarter.

Ved naturtypekortlægningen er det på lavbundsarealer vurderet, hvor stor effekt afvanding har på vegetationens sammensætning af arter. Effekten er angivet på en skala fra 1-5. Resultaterne er vist i figuren nedenfor – fordelt på naturtyper.

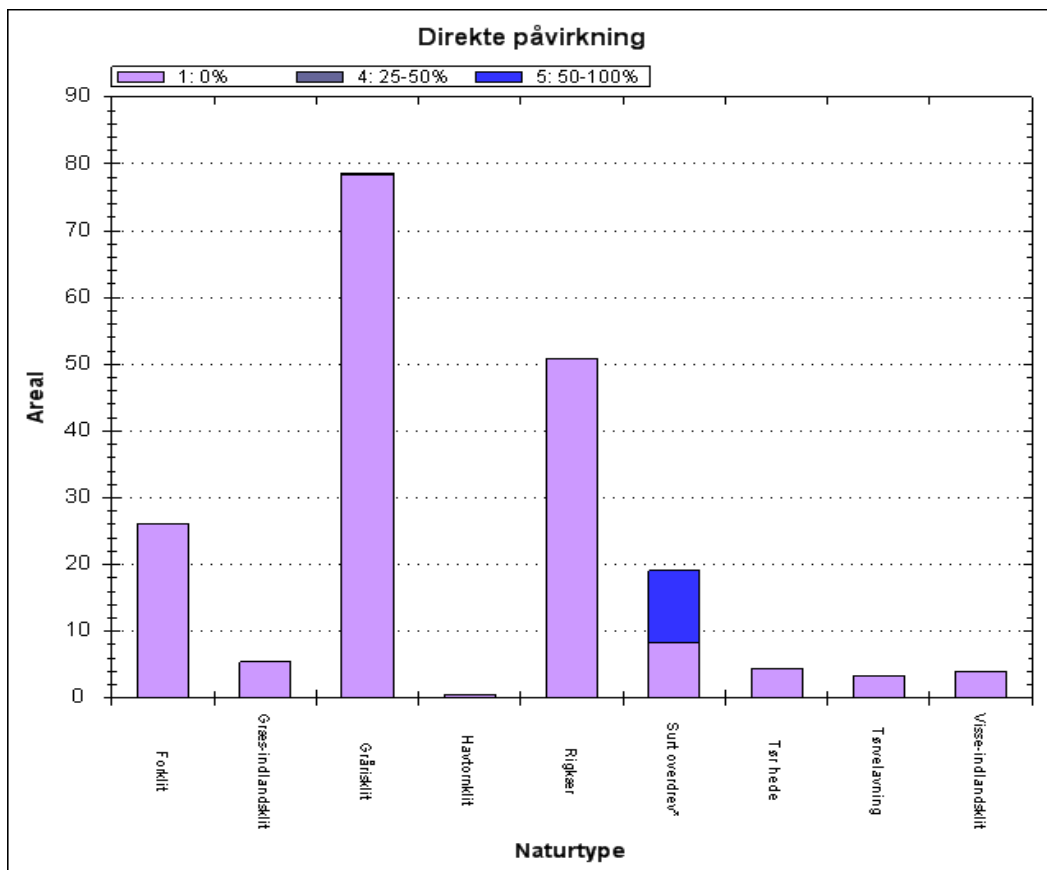
Andel af de kortlagte naturtyper med udtørring/grøftning eller anden afvanding 1. Ingen afvanding 2. Nogen afvanding 3. Tydelige tegn på afvanding 4. Afvanding udbredt 5. Fuldstændig afvandet.

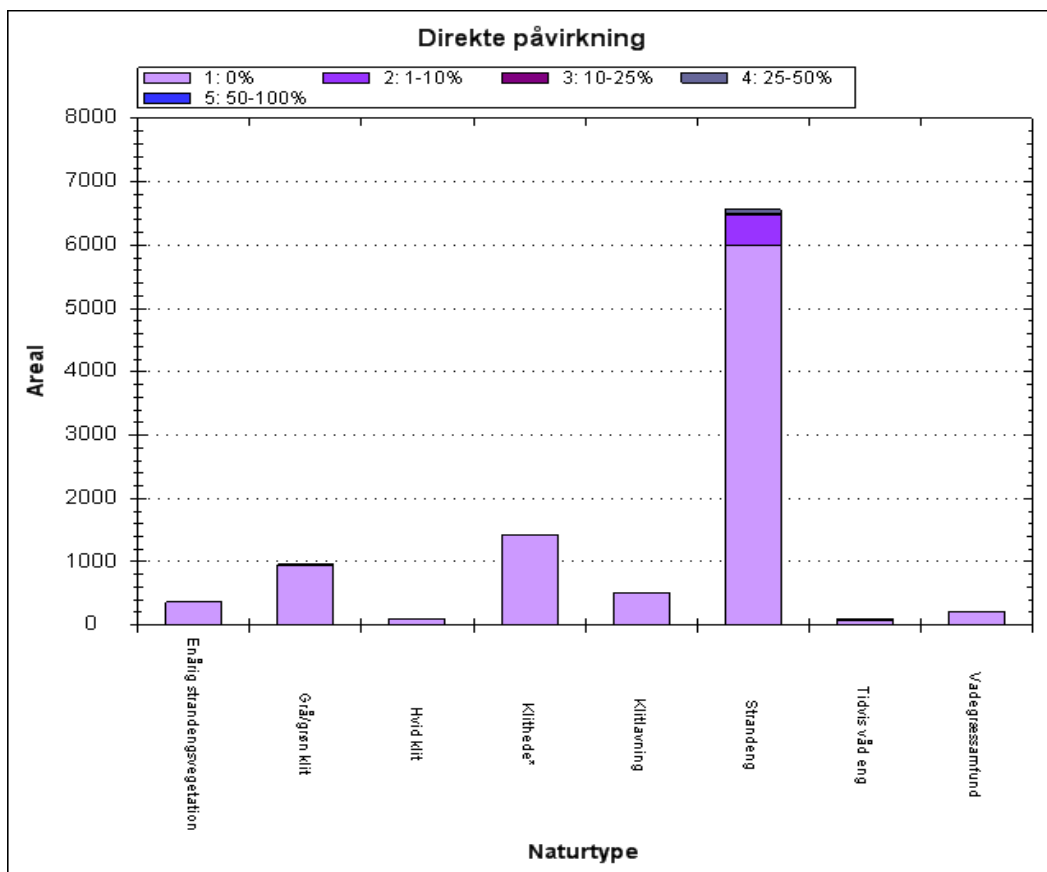
På dele af arealet (ca. 20%) kortlagt som tidvis våd (6410) er der enten tydelige tegn på afvanding, udbredt afvanding eller fuldstændig afvanding. På en meget lille del af arealet med strandeng (1330) er der tydelig tegn på afvanding (ca. 3% af arealet), samt der er udbredt kystsikring på ca. 1,5 % af arealet. Riggær (7230) og klitlavning (2190) har nogen afvanding på mindre dele af forekomsterne.

Direkte påvirkning fra landbrugsdrift på tilstødende arealer

Intensiv landbrugsdrift på arealer, der grænser lige op til naturarealer, kan indebære en negativ påvirkning af naturindholdet i randområdet som følge af afdrift/udskylning af overskud af gødning eller sprøjtemidler. Forøget næringsindhold kan medføre, at naturtypens karakteristiske arter udkonkurreres af højt voksende arter, der favoriseres af det forøgede næringsindhold. Direkte tilførsel på naturarealet har samme effekt.

Ved naturtypekortlægningen er det samlede omfang af gødsning, tilskuds fodring og afdrift fra sprøjtning på arealet vurderet. Arealandelen er angivet på en skala fra 1-5. Resultaterne er vist i figuren – fordelt på naturtyper.

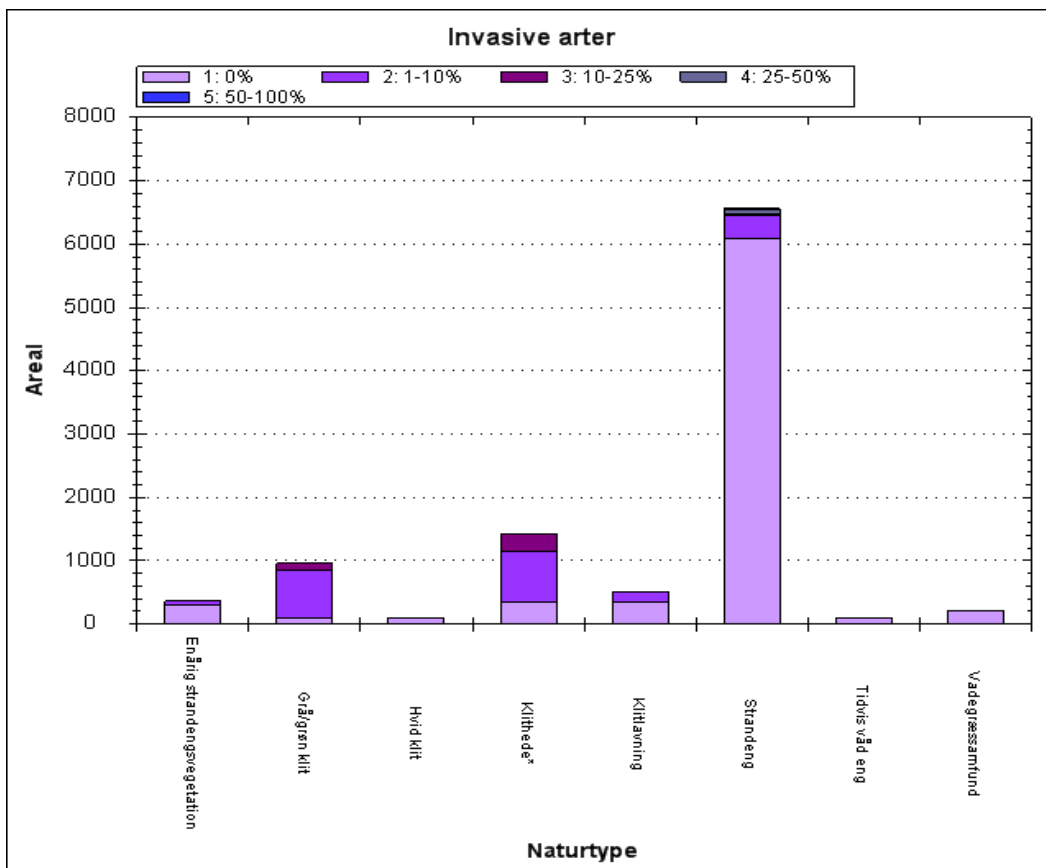
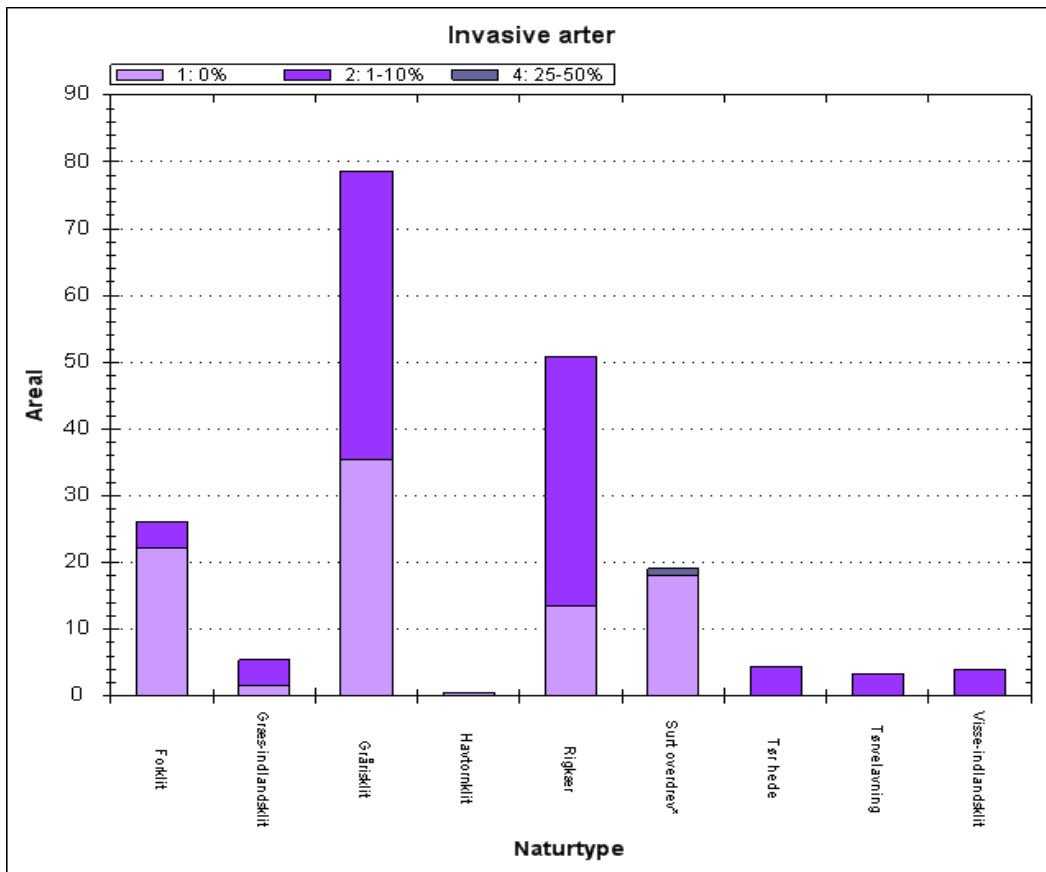
Andel af de kortlagte naturtyper med direkte påvirkning fra landbrugsdrift på tilstødende arealer.

Halvdelen af arealerne kortlagt som surt overdrev (6230) samt ca. 14% af områderne kortlagt som tidvis våd eng (6410) viser udbredte tegn på negativ påvirkning fra den omkringliggende landbrugsdrift. 560 ha strandeng (1330) samt mindre arealer af naturtyperne grå/grøn klit (2130), klithede (2140) og grårisklit (2170) viser også tegn på direkte gødskning/sprøjtning.

Forekomst af invasive arter

Invasive plantearter er ikke-hjemmehørende arter, der fortrænger naturlig vegetation. Forekomst af invasive arter er en trussel, fordi arterne breder sig ekspansivt og udkonkurrerer de arter, der er karakteristiske for naturtyperne. Invasive arter er særlig et problem i kyst- og klitnaturtyperne samt på hederne.

Ved naturtypekortlægningen er det vurderet, på hvor stor en andel af det samlede areal, der forekommer en eller flere af de invasive arter, der er opført i Appendiks 2 til den tekniske anvisning for kortlægningen. Resultaterne er vist - fordelt på naturtyper - i figuren nedenfor.

Andel af de kortlagte naturtyper med forekomst af invasive arter.

Invasive arter forekommer generelt i et begrænset omfang på naturtyperne men er dog tilstedeværende på næsten alle naturtyper. Dog forekommer der invasive arter i et større omfang (>10%) på mindre andele af områderne kortlagt som strandeng (1330), grå/ grøn klit (2130), klithede (2140), klitlavning (2190), surt overdrev (6230) og tidvis våd eng (6410).

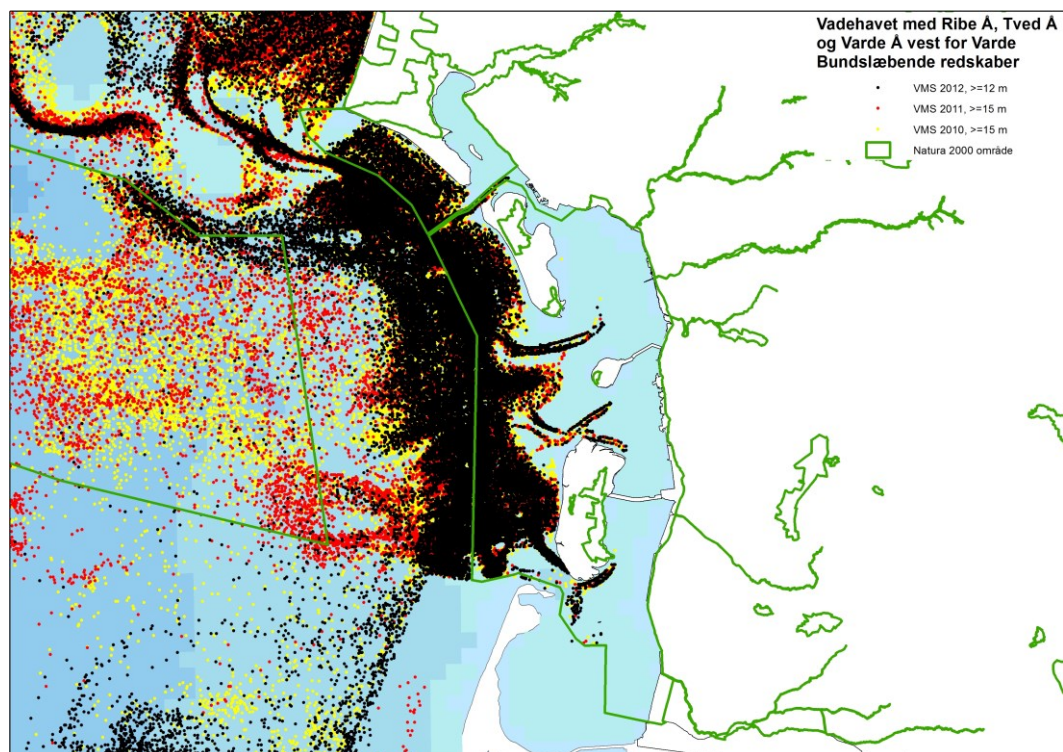
Fiskeri i marine områder. Erhvervsmæssigt fiskeri med større fartøjer

Fiskeri med bundslæbende redskaber kan påvirke undervandsvegetation og dyreliv negativt - især på hårde substrater som stenrev og boblerev. Ligeledes kan garnfiskeri udgøre en trussel mod fugle og havpattedyr grundet bifangst. På baggrund af indsatsplanen fra Natura 2000-planen forbereder Fødevarerministeriet nødvendig regulering af fiskeriet i habitatområder med stenrev og boblerev på udpegningsgrundlaget.

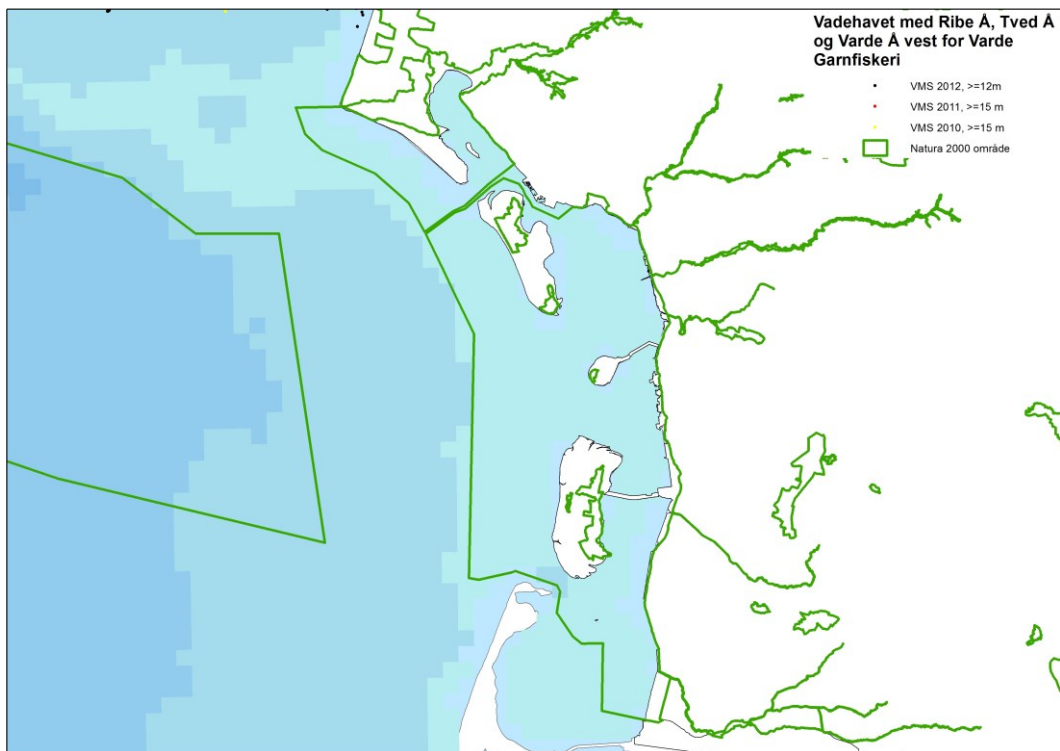
Danske fiskefartøjer over 12 meter monitoreres via det såkaldte Vessel monitoring system (VMS), som er et satellitbaseret overvågningssystem, hvor skibenes placering, sejlretning og sejlhastighed registres en gang i timen.

Frem til 2012 var krav om VMS kun gældende for både over 15 m. Nedenstående kort illustrerer registrerede VMS-positioner for fartøjer, som fisker med henholdsvis bundslæbende redskaber og garnredskaber fra 2010 til 2012 i området. Hver prik på kortene angiver tilstedeværelsen af et VMS udstyret fiskefartøj, som sejler med en hastighed mellem 2 og 4 knob.

Udover de fiskerier, der angives af kortene, lander danske fiskere en stor andel af deres fangster med pelagisk trawl og not. Disse typer fiskerier vurderes dog ikke at have samme påvirkning af naturtypen og arterne. Ved en opgørelse i 2010 estimerede DTU Aqua, at omkring 87 % af fiskefartøjer, der fisker med bundslæbende redskaber, har VMS ombord, mens kun omkring 33 % af både med garnfiskeri er VMS overvågede. Denne sammensætning vil være lidt anderledes i dag, hvor både ned til 12m også overvåges. VMS data viser ikke områdets fiskeritryk fra udenlandske fiskere.

GPS-visning af fiskeriaktiviteten med bundslæbende redskaber. Kortet er udarbejdet af DTU-Aqua.

GPS-visning af fiskeriaktiviteten med garn. Kortet er udarbejdet af DTU-Aqua.

Af ovenstående kort kan det konstateres, at der er en høj fiskeriaktivitet med bundsløbende garn indenfor natura 2000-området. Det er i den vestlige del af området tilladt at udøve trawlfiskeri - i resten af området er trawlfiskeri således ikke tilladt. Der udøves fiskeri efter rejer med bomtrawl i den vestlige del af natura 2000 området. Resten af området er underlagt Miljøministeriets regelsæt omkring naturpark. Selv om der ikke er foretaget en egentlig kortlægning af hav-naturtyperne i habitatområde H78, må det antages, at der er i den vestlige del forekommer store områder med sandbanker (1110).

Det er tilladt at udøve trawlfiskeri i en lille del af området, som er beliggende længst mod vest, hvor der i dag udøves et begrænset bomtrawlsfiskeri efter rejer. Dette bomtrawlsfiskeri er tilladt i et specifikt område – udenfor den såkaldte ”rejelinje”, der løber fra Skallingen i nord til Sild i syd, vest for vadehavsøerne. I området øst for denne linje er det ikke tilladt at fiske efter rejer, jf. bekendtgørelse nr. 860 af 15/09/2005 om erhvervsmæssigt fiskeri efter hesterejer ved den jyske vestkyst. I langt hovedparten af området er det ikke tilladt at udøve trawlfiskeri, jf. Miljøministeriets regelsæt for naturpark Vadehavet. Der udøves et mindre erhvervsmæssigt fiskeri med ruser i vandløbene som er i Natura 2000 området.

Forstyrrelser af fugle og havpattedyr

DCE har vurderet betydningen af forstyrrelse for Natura 2000-områdernes udpegede arter, samt vurderet om eksisterende beskyttelsesbestemmelser er tilstrækkelige -Vurdering af forstyrrelsestrusler i Natura 2000-områderne.

For ynglefuglene: Forstyrrelse udgør sandsynligvis eller muligvis en trussel for ternearterne, der yngler i området. Der mangler kendskab til forstyrrelsesniveauet i området, og oplysninger med henblik på at kunne vurdere behovet for yderligere beskyttelsestiltag bør indhentes. For klyde og hvidbrystet præstekrave udgør forstyrrelse næppe en trussel i området. Forstyrrelser er ikke vurderet for mosehornugle og blåhals.

For trækfuglene: Yderligere beskyttelsestiltag bør overvejes for edderfugl, for hvilken forstyrrelse muligvis udgør en trussel. For de andre trækfugle på udpegningsgrundlaget foruden havørn, blå kærhøg og vandrefalk gælder: Eftersom jagt er forbudt i det meste af Vadehavet, og adgang til flere af de vigtigste rasteplasser er begrænset, vurderes det at arterne ikke påvirkes væsentlig af menneskelig færdsel.

For havpattedyr: Menneskelige aktiviteter i form af kajaksejlds, skibstrafik (herunder fiskeri) og sælsafari til sælernes hvilepladser udgør de væsentligste trusler for sælerne i Vadehavet. Presset fra forstyrrelser på sælernes yngle-, hvile- og fældepladser er vokset med væksten i sælbestanden. Desuden sker der store topografiske ændringer i Vadehavets dybener, hvilket betyder at sælerne er begyndt at benytte nye liggepladser, der ikke er omfattet af færdselsbestemmelserne. Yderligere beskyttelsestiltag for spættet sæl og gråsæl bør overvejes. Dette gælder i særlig grad for Grådyb og Listerdyb, men kan også blive nødvendig for Juvre Dyb.

2.6.2 Trusler, der ikke er omfattet af denne basisanalyse

Næringsberigelse (eutrofiering)

Et forøget plantenæringsindhold af primært kvælstofforbindelser i naturtyperne medfører generelt, at der sker ændringer i konkurrenceforholdene mod mere kvælstofelskende arter. Effekter på en række artsgrupper er nogenlunde ens på tværs af økosystemer med en generel nedgang i de kvælstoffølsomme arter, som oftest er karakteristiske for naturtyper i god naturtilstand. Problemstillingen er nærmere beskrevet i kap. 25.11 i Natur og Landbruskommissionens [statusrapport](#) fra 2012.

Den uhensigtsmæssige næringsberigelse kan stamme fra flere kilder:

- *Deposition af luftbårne kvælstofforbindelser* herunder ammoniak er ofte den væsentligste påvirkning af mange naturligt næringsfattige naturtyper. Naturtyperne har forskellig sårbarhed over for kvælstofdepositionen. Der er generelt sket et fald i den luftbårne kvælstofbelastning af naturarealerne inden for de seneste år. Faldet skyldes en nedgang i udledningen fra både danske kilder og udenlandske kilder. Denne reduktion forventes at fortsætte som følge af national og udenlandsk regulering. På trods af reduktionen er tålegrænserne fortsat overskredet på en væsentlig andel af naturarealerne, og det giver forringede muligheder for på sigt at opnå eller fastholde en gunstig naturtilstand. Emissionen fra landbrug reguleres gennem husdyrgodkendelsesloven. Med den seneste regulering af loven i 2010 indførtes skærpede krav til godkendelse af husdyrbrug, så der reguleres på den maksimalt tilladte ammoniakdeposition fra lokale husdyrbrug til sårbare naturområder. Denne regulering bidrager til at mindske væsentlige miljøpåvirkninger med ammoniak som følge af lokale påvirkninger af naturområder fra husdyrbrug.
- *Overfladisk tilførsel eller tilførsel med drænvand fra tilgrænsende, gødskede dyrkningsarealer.* Påvirkningen afhænger af topografien og dyrkningspraksis på naboarealer. Randzonenlovens indførelse af 10 m randzoner langs visse vandløb vil begrænse den negative effekt for søer, vandhuller og vandløb
- *Fastholdt pulje af næring fra tidligere gødskning.* Denne pulje kan gradvis nedsættes ved i en årrække at vælge en driftsform, der aktivt fjerner næringsstoffer fra naturarealet.
- *Tilførsel med udstømmende, næringsberiget grundvand.* Belastningen af grundvandet med nedsivende næringsstoffer reguleres af gødskningsloven. Der er igangsat et projekt i regi af det nationale overvågningsprogram, der generelt skal belyse sammenhængen mellem grundvandskvalitet og naturtilstand i grundvandsafhængige naturtyper.

Vandindvinding

Kilder, rigkær og andre grundvandsafhængige, terrestriske naturtyper er helt afhængige af en høj grundvandsstand samt mængden og kvaliteten af det udstrømmende grundvand. Indvinding af grundvand til fx drikkevand og vandingsformål kan reducere grundvandstrykket, som igen kan reducere mængden af udsivende grundvand til naturtyperne og en generel sænkning af vandstanden. En sådan udtørring betyder ændring i vegetationen fra en våd mose med udbredt forekomst af mosser til en mere engagtig vegetation. Udtørringen kan ligeledes resultere i en eutrofiering. Tilknyttede dyre- og plantearter vil ligeledes blive negativt påvirkede.

Miljøfarlige stoffer

Tilstedeværelse af udvalgte miljøfarlige stoffer i vandmiljøet overvåges i det nationale overvågningsprogram. Den konkrete betydning for arter og naturtyper er ikke systematisk opgjort. Tilstedeværelsen af stofferne reguleres af miljøbeskyttelsesloven og gennem vandplanlægningen.

Prædation

Prædation fra særlig ræv og mink kan lokalt indebære en meget væsentlig negativ påvirkning af små ynglefugle-bestande. Prædation fra fisk kan i småsøer have væsentlig negativ indflydelse på paddebestande. Overvågning af prædationen på ynglefuglearter indgår endnu ikke i NOVANA-programmet, hvorfor en konkret vurdering af betydningen heraf ikke indgår i denne basisanalyse. Tilstedeværelse af fisk i småsøer indgår i tilstandsvurderingen af levesteder for padder.

Naturstyrelsen udsendte i foråret 2012 en ny minkforvaltningsplan, som særligt tager hensyn til ynglefugle i Natura 2000-områderne, ligesom prædation i et vist omfang reguleres i 1. planperiode.

2.7 Igangværende indsats

Den 1. generation af Natura 2000-planer blev udstedt i december 2011, og de opfølgende handleplaner endelig vedtaget med udgangen af 2012. Statslige lodsejere har enten udarbejdet særlige drifts- og plejeplaner eller har andre forvaltningsplaner, som opfylder Natura 2000-planernes krav til indsats. Alle statslige lodsejere vurderer, at den samlede, planlagte indsats er gennemført med udgangen af planperioden i 2015.

Det forudsættes, at de aktiviteter, der er beskrevet i kommunale og statslige handleplaner, ligeledes gennemføres i første planperiode.

Indsatsen efter den gældende plan er ikke afspejlet i de data, der ligger til grund for basisanalysen, fordi flere af indsatserne ikke var igangsat ved dataindsamlingen, og fordi naturens økologiske træghed medfører, at resultatet i naturtilstanden i de fleste tilfælde først kan erkendes efter en årrække.

De første Natura 2000-planer fastlagde rammerne for en række grundlæggende handleplan-tiltag, som f.eks. rydninger, forbedrede hydrologiske forhold og iværksættelse af plejetoiltag. Life-projekter, projekter og indsatser med tilskud fra landdistriktsordningerne (LDP) samt kommunale/statslige projekter bidrager til at gennemføre Natura 2000-plan 2010-15.

I dette Natura 2000-område er følgende tiltag iværksat:

Areal med plejereleterede miljøtilsagn	
Natura 2000-område nr. 89	
Tilsagnstype	Samlet areal (ha)
1. Græsning/slæt	4.877
2. Forberedelse til græsning	3.313
3. Rydning	175
4. Samlet areal med plejetoiltag	7.178
Hydrologiprojekter, forundersøgelse	4.706
Hydrologiprojekter, realisering	0

Tilskud fra landdistriktsmidler til naturforbedring og naturpleje i området.

I tabellen oven for dækker samlet pleje over nettoarealet med ansøgt støtte til naturpleje-indsats. Specielt i forbindelse med igangsætning af naturpleje kan der til det samme areal være ansøgt om flere typer af indsats – f.eks. både rydning og forberedelse til græsning med hegnsætning.

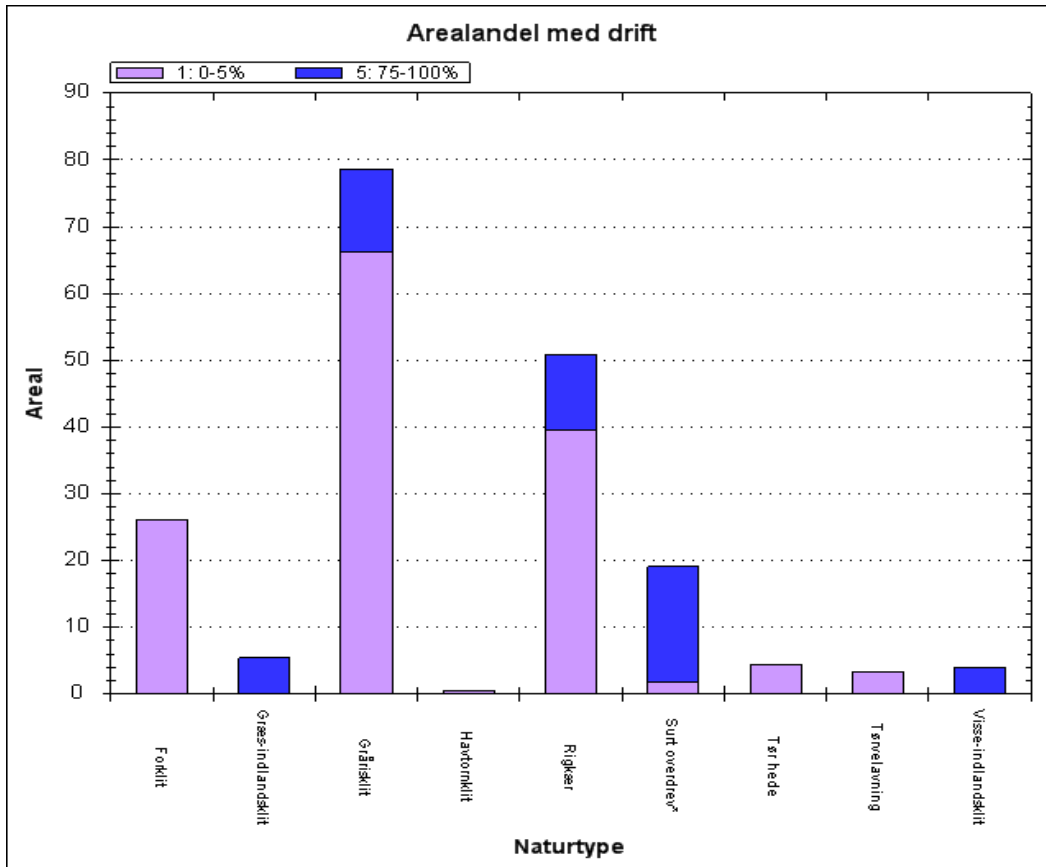
Der er i Natura 2000 området givet tilsagn til pleje i form af rydning, afgræsning eller høslæt af i alt 7178 ha og til forberedelse til græsning på 3313 ha. Sammenlignet er arealet, hvor der er givet tilsagn om støtte til rydning af træer og buske på naturtyper, meget lille. Der er også givet tilsagn til forundersøgelser til hydrologiprojekter på 4706 ha.

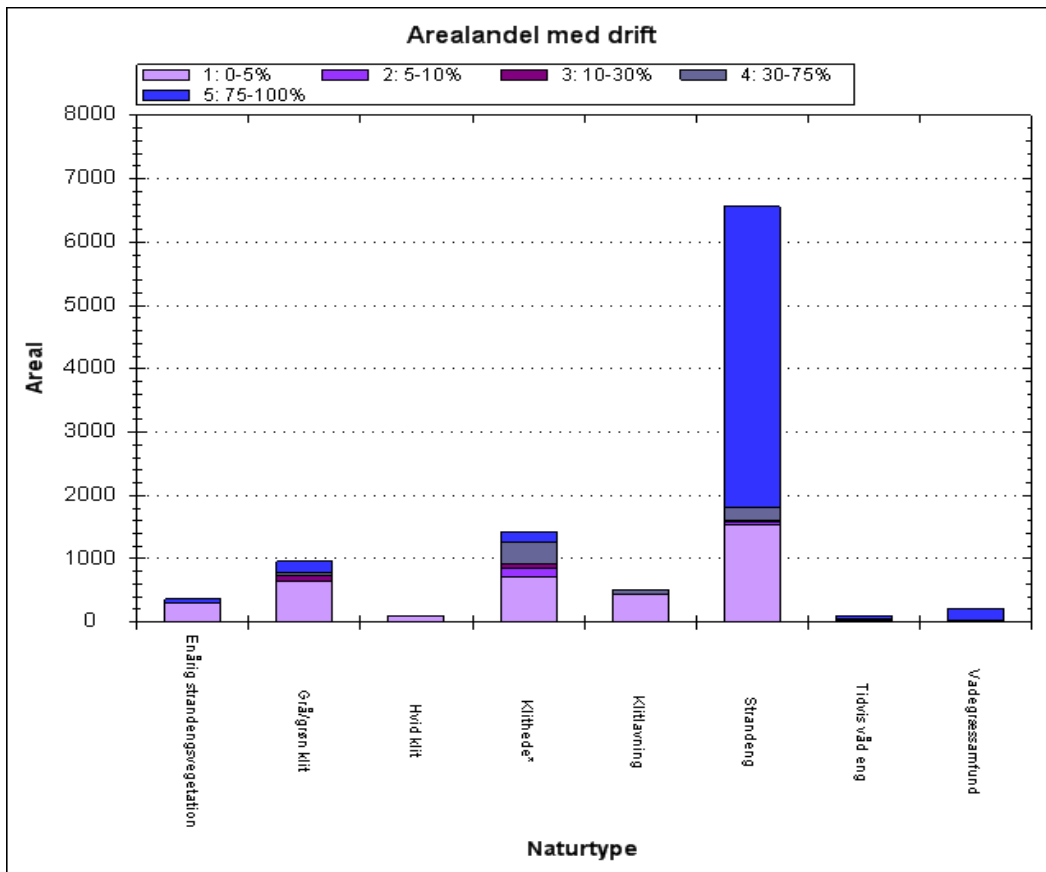
I dette Natura 2000-område nr. 89 er det vurderet, at reservatbekendtgørelsen for Vadehavet skal revideres i 2014 med fokus på hvidbrystet præstekrave, almindelig ryle, terner, edderfugl og sæler i forhold til forstyrrelsen fra færdsel på land og sejlads.

Området er delvist beliggende udenfor basislinjen, hvilket betyder, at der foruden danske fiskeriinteresser tillige er udenlandske fiskeriinteresser i Natura 2000-området. Danmark har ikke

national kompetence til at indføre fiskeriregulering i området. Det er EU som har kompetencen hertil. Fremsendelse af forslag sker til Kommissionen, hvorefter der reguleres i form af en EU-forordning. Når området er kortlagt vurderes det, om der er behov herfor i forhold til områdets udpegningsgrundlag.

Ved indsamlingen af data fra de driftsafhængige, lysåbne naturtyper blev der registreret, om arealet på kortlægningstidspunktet var i hensigtsmæssig drift til sikring af lysåbne forhold. Resultaterne er vist i figurene nedenfor.

Andel af græsnings- eller høslætsdrift fordelt på naturtyper.

Størstedelen eller alle kortlagte forekomster af surt overdrev (6230), græs- og visse-indlandsklit (2330 og 2310), strandeng (1330) og tidvis våd eng (6410) er under en hensigtsmæssig drift med afgræsning, høslæt eller slåning. Ligeledes er mindre andele af de kortlagte forekomster af enårig strandengsvegetation (1310), vadegræssamfund (1320), rigkær (7230), grå/ grøn klit (2130), klithede (2140), grårisklit (2170) og klitlavning under en hensigtsmæssig drift.

3. Litteratur

Anvendte EU-direktiver, love og bekendtgørelser:

Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter med senere ændringer (**habitatdirektivet**). <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1992:206:0007:0050:DA:PDF>

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/147/EF af 30. november 2009 om beskyttelse af vilde fugle med senere ændring (**fuglebeskyttelsesdirektivet**). <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:020:0007:0025:DA:PDF>

Bekendtgørelse nr. 932 af 24. september 2009 af lov om miljømål m.v. for vandforekomster og internationale naturbeskyttelsesområder (**miljømålsloven**), som senest ændret ved lov nr. 514 af 27. maj 2013. <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=127102>

Bekendtgørelse nr. 144 af 20. januar 2011 om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder (**målbekendtgørelsen**). <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=135852>

Bekendtgørelse nr. 408 af 01. maj 2007 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter (**habitatbekendtgørelsen**). <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=13043>

Anvendt faglitteratur:

Danske naturtyper i det europæiske Natura 2000 netværk. Skov- og Naturstyrelsen 2000.

<http://www.cites.dk/udgivelser/2001/87-7279-400-3/helepubl.pdf>

Fugle 2004-2011. NOVANA. Pihl, S., Clausen, P., Petersen, I.K., Nielsen, R.D., Laursen, K., Bregnballe, T., Holm, T.E. & Søgaard, S. 2013. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 188 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 49.

<http://www2.dmu.dk/Pub/SR49.pdf>

Tilstandsvurdering af levesteder for ynglefugle. Fredshavn, J.R., Pihl, S., Bregnballe, T. & Søgaard, B. 2014. Tilstandsvurdering af levesteder for ynglefugle. 16 Natura2000 udpegningsarter. Aarhus Universitet, DCE –

Nationalt Center for Miljø og Energi, 52 s. - Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 114

<http://dce2.au.dk/pub/SR114.pdf>

Vurdering af forstyrrelsestrusler i NATURA 2000-områderne. Therkildsen, O.R., Andersen, S.M., Clausen, P., Bregnballe, T., Laursen, K. & Teilmann, J. 2013. Aarhus Universitet,

DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 174 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 52.

<http://www2.dmu.dk/Pub/SR52.pdf>

Naturtilstand i habitatområderne. Habitatdirektivets lysåbne naturtyper. Fredshavn, J.R. & Ejrnæs, R. 2009. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. 76 s. – Faglig rapport fra DMU nr. 735. <http://www2.dmu.dk/Pub/FR735.pdf>

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Haraldsgade 53
DK 2100 København Ø
Tlf.: (+45) 72 54 30 00

www.nst.dk